

Hovedstyrets beretning

Hovedstyret har den utøvende og rådgivende myndighet etter sentralbankloven. Det leder bankens virksomhet og forvalter dens midler. Etter lovens § 28 skal hovedstyret hvert år utarbeide årsberetning og årsregnskap.

Hovedstyret holdt 17 møter i 2001 og behandlet i alt 161 saker. To representanter for de ansatte supplerer hovedstyret ved behandlingen av administrative saker.

Sakene spenner over et bredt faglig spekter, med særlig vekt på sentralbankens oppgaver innenfor pengepolitikken, finansiell stabilitet og kapitalforvaltningen. Hovedstyret har behandlet søknader om konsesjoner og godkjenninger og har avgitt høringsuttalelser. Hovedstyret har også i 2001 viet den samlede ressursutnyttelsen i banken betydelig oppmerksomhet. Særlig innenfor kontanthåndteringen er det gjennomført store omlegginger. Dette har også medført endringer i bankens oppgavespekter og organisasjon.

I tillegg til de ordinære hovedstyremøtene har det vært avholdt flere fagseminarer, særlig knyttet til pengepolitikken og kapitalforvaltningen. Våren 2001 besøkte hovedstyret Sveriges riksbank.

Pengepolitikken

Målet for pengepolitikken er å holde prisstigningen rundt 2,5 prosent, jf. forskrift fastsatt av Regjeringen 29. mars 2001. Inflasjonsmålet på 2,5 prosent setter rammene for utøvelsen av pengepolitikken. Hovedstyret treffer beslutninger om signalrenten (foliorenten) ut fra utsiktene for inflasjonen, normalt to år fram i tid.

Tre ganger i året legger banken fram inflasjonsrapporter hvor utsiktene for norsk økonomi og utviklingen i pris- og kostnadsutviklingen på to års sikt analyseres. Hovedstyret drøfter hovedlinjene i rapporten før den publiseres og vurderer konsekvensene for utformingen av pengepolitikken de nærmeste månedene. Denne vurderingen danner et viktig grunnlag når hovedstyret vurderer rentesettingen. Hovedstyret drøfter selve rentesettingen og eventuelle andre konkrete endringer i virkemiddelbruken omtrent hver sjettede uke. Kalenderen for rentemøtene er offentlig. I rentemøtene vurderes utviklingen i en rekke ulike økonomiske indikatorer, med særlig vekt på vesentlige avvik fra vurderingene i siste inflasjonsrapport. Hovedstyrets vedtak offentliggjøres umiddelbart etter rentemøtene. Leder eller nestleder redegjør nærmere for rentebeslutningen, også om renten ikke endres, i en pressekonferanse som også overføres via internett.

I 2001 ble Norges Banks styringsrente, foliorenten, holdt uendret på 7 prosent fram til 12. desember, da hovedstyret besluttet å redusere foliorenten med 0,5 prosentpoeng. For en nærmere omtale av pengepolitikken vises det til kapittel 1 i del II.

Finansiell stabilitet

Hovedstyret har stor oppmerksomhet på stabiliteten i den finansielle sektor. Norges Bank utarbeidet i 2001 to rapporter med en sammenfattende fremstilling av utviklingstrekk i finansinstitusjoner, verdipapirmarkeder og betalingssystemer som har betydning for finansiell stabilitet. Analysen viser at bedriftenes gjeldsbetjeningsevne ble svekket, blant annet som følge av en svakere konjunkturutvikling og svekket inntjening. Bankenes lån til husholdningene er i utgangspunktet ikke like utsatt: Husholdningsgjelden sett i forhold til inntektene er fremdeles moderat, og real- og finansformuene har økt betydelig. Selv om bankenes inntjening har vært god og tapene lave, er det påkrevd med forsterket kontroll av kostnader og tilpasning av utlånsveksten til underliggende inntjening og risikotilpasning. Hovedstyret gir i brev til Finansdepartementet sin vurdering av den finansielle stabiliteten i forbindelse med rapporten.

Lov om betalingssystemer gir Norges Bank konsesjons- og tilsynsmyndighet over bankdrevne systemer basert på felles regler for avregning, oppgjør eller overføring av penger mellom kredittinstitusjoner, de såkalte interbanksystemene. Hovedstyret tildelte i 2001 de første konsesjonene med grunnlag i denne myndigheten. Gjennomgangen av den fremlagte dokumentasjon viser at det norske betalingssystemet tilfredsstillende gjeldende internasjonale standarder.

Norske bankers valutaoppjøringsrisiko vil bli redusert som følge av at avregnings- og oppgjørsbanken CLS høsten 2001 vedtok å inkludere norske kroner i sitt system. Dette vil senest skje ett år etter at systemet er etablert for de internasjonale hovedvalutaene, som nå er planlagt vil finne sted i tredje kvartal 2002.

Den nåværende 7. utgave av norske sedler, som ble innledet med 200-kroneseddelen i 1994, ble fullført ved utgivelsen av ny 1000-kroneseddelen i 2001. Det er vedtatt å oppgradere 200-kroneseddelen og 100-kroneseddelen til samme nivå som høyvalørene i serien, som har sikkerhetselementer på linje med de mest avanserte i andre land.

Kapitalforvaltningen

Norges Bank forvalter bankens valutareserver og har ansvaret for den operative forvaltningen av Statens petroleumsfond på vegne av Finansdepartementet. I tillegg forvalter Norges Bank Statens petroleumsforsikringsfond for Olje- og energidepartementet. Ved utløpet av 2001 forvaltet Norges Bank midler for vel 780 milliarder kroner i de internasjonale kapitalmarkedene.

Hovedstyret legger vekt på at kapitalforvaltningen i Norges Bank er preget av høy faglig kompetanse og integritet, og at den utøves med betryggende systemer for kontroll og risikostyring.

Hovedstyret har fastsatt strategi og retningslinjer for forvaltningen av valutareservene.

Det er fastsatt referanseindekser som utgangspunkt for å styre risikoen og måle resultatene av den operative forvaltningen. Fra og med 2001 er deler av valutareservene plassert i aksjer.

Finansdepartementet og Olje- og energidepartementet har fastsatt referanseindekser for å følge opp Norges Banks operative forvaltning av henholdsvis Statens petroleumsfond og Statens petroleumsforsikringsfond. I 2001 var den faktiske avkastningen på henholdsvis -2,5 og 5,7 prosent. Det er gjort nærmere rede for kapitalforvaltningen i kapittel 4. Forvaltningen av Statens petroleumsfond er også behandlet i en egen årsrapport.

Kapitalen i Statens petroleumsfond øker raskt. Dette stiller Norges Bank overfor betydelige utfordringer. I 2001 overførte Finansdepartementet drøyt 250 milliarder kroner til fondet. Videre er det tatt inn nye land i aksjeuniverset, og et eget miljøfond er etablert som del av Petroleumsfondet. Det er vedtatt å fase inn kredittobligasjoner fra 2002, og det har gjennom 2001 blitt nedlagt et betydelig arbeid for å sikre at dette kan gjøres på en betryggende og effektiv måte.

Ressursbruk

Banken ble i 2001 omorganisert med sikte på mer effektiv ressursbruk og økt konsentrasjon om kjerneoppgavene. Den Kongelige Mynt AS (DKM AS) ble skilt ut som eget heleid selskap 1. januar 2001, og 1. juli ble kontanthåndteringen skilt ut i et eget selskap: Norsk Kontantservice AS (NOKAS). Dette selskapet eies av Norges Bank sammen med flere private banker. Norges Bank har en eierandel på 33,5 prosent. Det nye selskapet står for en vesentlig del av kontanthåndteringen i Norge og utfører etter avtale med Norges Bank deler av Norges Banks lovpålagte oppgaver på kontantområdet. Etableringen av NOKAS innebar at de gjenværende distriktsavdelingene samtidig ble avviklet.

I Norges Banks Seddeltrykkeri ble produksjonen av frimerker avviklet i 2001, og passproduksjonen for Politidirektoratet vil bli faset ut i 2003. Seddeltrykkeriet vil fremover konsentrere seg om produksjon av norske sedler.

Det er hovedstyrets vurdering at hensynet til de ansatte har vært godt ivaretatt gjennom de personalpolitiske tiltak som er iverksatt. I 2000 fikk nær hundre medarbeidere ved distriktsavdelingene og hovedkontoret innvilget søknad om avgang med bruk av ulike personalpolitiske virkemidler, og i 2001 fikk ytterligere åtti medarbeidere innvilget slike søknader. De ansatte og deres organisasjoner har medvirket positivt i denne prosessen.

Ved utgangen av 2001 var det i alt 662 fast ansatte og engasjementer i Norges Bank, mot 1086 ved utgangen av 2000. Til sammen har utskillelsen av NOKAS og DKM AS medført en nedgang på 384 stillinger, mens den resterende nedgangen er skjedd ved seddeltrykkeriet og hovedkontoret for øvrig.

Kapitalforvaltningen har blitt en stadig viktigere del av bankens virksomhet de siste årene. Hovedstyret legger vekt på at virksomheten gis nødvendige rammebetingelser for å ivareta utfordringene ved forvaltningen av Statens petroleumsfond. Ved utgangen av 2001 var det 105 ansatte i Norges Bank Kapitalforvaltning, mot 91 ett år tidligere.

Svein Gjedrem

Jarle Bergo

Sigbjørn Johnsen

Sylvi Røssland Sørffonn

Torgeir Høyen

Vivi Lassen

Trond R. Reinertsen

Sonja Blichfeldt Myhre
(ansattes representant)

Jan Erik Martinsen
(ansattes representant)

DEL

Oversikt over Norges Banks virksomhet

DEL II

Oversikt over Norges Banks virksomhet

Kap 1. Pengepolitikken

Målet for pengepolitikken

Norges Banks virksomhet er hjemlet i lov om Norges Bank og pengevesenet (sentralbankloven) av 24. mai 1985. Paragraf 2 omhandler forholdet til statsmyndighetene, mens paragraf 4 omhandler vedtak om endringer i kronens kursordning (se egen ramme). I henhold til paragrafene 19 og 20 fastsetter Norges Bank vilkårene for og rentesatsen på bankenes innskudd og lån i sentralbanken.

Fram til 29. mars 2001 var mandatet for pengepolitikken nedfelt i forskriften om kronens kursordning som var vedtatt ved kongelig resolusjon 6. mai 1994, med hjemmel i sentralbanklovens §4. I henhold til denne forskriften skulle Norges Banks løpende utøvelse av pengepolitikken rettes inn mot stabilitet i kronens verdi overfor europeiske valutaer. Begrepet «europeiske valutaer» ble definert som euro fra 1. januar 1999. Norges Bank kunne ikke finstyre kronkursen. Forsøk på finstyring av kronkursen kunne undergrave troverdigheten i pengepolitikken og der-

med kursstabiliteten over tid. Norges Bank valgte derfor å innrette virkemidlene i pengepolitikken med sikte på at de grunnleggende forutsetningene for kursstabilitet ble oppfylt. For å oppnå kursstabilitet mot euro måtte virkemidlene rettes inn slik at pris- og kostnadsstigningen kom ned mot det Den europeiske sentralbanken (ESB) sikter mot. Samtidig måtte ikke pengepolitikken i seg selv bidra til nedgangstid med deflasjon, fordi det kan svekke tilliten til kronen.

Regjeringen ga 29. mars 2001, med hjemmel i sentralbanklovens §2 tredje ledd og §4 annet ledd, Norges Bank et nytt mandat for gjennomføringen av pengepolitikken (se egen ramme). Norges Bank uttalte seg om mandatet i brev til Finansdepartementet av 27. mars 2001. Banken hadde ikke innvendinger til den formelle fremgangsmåten.

Det operative målet for pengepolitikken er lav og stabil inflasjon. Inflasjonsmålet er satt til 2½ prosent. Målet gjenspeiler at lav og stabil inflasjon er det beste bidraget pengepolitikken kan gi til de overordnede

Sentralbankloven Kapittel I. Alminnelige bestemmelser

§1 Norges Banks formål og virkeområde

Norges Bank er landets sentralbank. Banken skal være et utøvende og rådgivende organ for penge-, kreditt- og valutapolitikken. Den skal utstede pengesedler og mynter, fremme et effektivt betalingssystem innenlands og overfor utlandet og overvåke penge-, kreditt- og valutamarkedene.

Banken kan sette i verk tiltak som er vanlige eller naturlige for en sentralbank. Til fremme av sine formål kan banken utføre alle former for bankforretninger og banktjenester.

§2 Forholdet til statsmyndighetene

Banken skal utøve sin virksomhet i samsvar med de økonomisk-politiske retningslinjer som er fastlagt av statsmyndighetene, og med de internasjonale forpliktelser landet er bundet av.

Før banken treffer vedtak av særlig viktighet, skal saken være forelagt departementet.

Kongen i statsråd kan treffe vedtak om bankens virksomhet. Disse vedtak kan være generelle regler eller pålegg i enkeltsaker. Banken skal ha anledning til å uttale seg før det treffes slikt vedtak. Melding om vedtak skal sendes Stortinget snarest mulig.

Banken er et eget rettssubjekt, som eies av staten. Riksrevisjonen fører kontroll med statsrådets myndighetsutøvelse etter instruks fastsatt av Stortinget.

§3 Bankens uttalelser

Banken skal avgi uttalelse om spørsmål den blir forelagt av Kongen eller departementet.

Banken skal underrette departementet når det etter bankens oppfatning er behov for tiltak av penge-, kreditt- eller valutapolitisk karakter av andre enn banken.

Banken skal informere offentligheten om penge-, kreditt- og valutaforholdene.

§4 Pengeenheten og dens internasjonale verdi

Den norske pengeenhet er en krone. Kronen deles i hundre øre.

Kongen treffer vedtak om den kursordning som skal gjelde for kronen og om endringer i kronens kursleie. Vedtak om endringer i kursordningen for kronen og i dens kursleie skal meddeles Stortinget.

målene om en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Lav og stabil inflasjon er også en nødvendig forutsetning for å oppnå stabile forventninger om valutakursutviklingen.

De nye retningslinjene kunne gjøres gjeldende uten at det i seg selv førte til vesentlige endringer i hvordan pengepolitikken utøves, jamfør at lav og stabil inflasjon også var en nødvendig forutsetning for at kronen skulle være stabil mot euro.

Gjennomføringen av pengepolitikken

Økt rente vil dempe etterspørselen etter varer og tjenester og redusere inflasjonen. Lavere rente virker motsatt. Ser det ut til at inflasjonen med uendret rente blir høyere enn 2½ prosent, vil renten bli økt. Ser det ut til at inflasjonen med uendret rente blir lavere enn 2½ prosent, vil renten bli satt ned. Det er like viktig å unngå for lav som for høy inflasjon.

Norges Banks styringsrenter blir satt ut fra en samlet vurdering av utsiktene for inflasjonen. Siden en renteendring ikke virker umiddelbart på inflasjonen, må Norges Bank se framover i rentesettingen. Bankens analyser tyder på at en vesentlig del av virkningene av en renteendring vil komme innen to år. To år er derfor et rimelig tidsperspektiv for å nå målet om 2½ prosent inflasjon. Det vil si at rentene fastsettes med sikte på at inflasjonen skal være 2½ prosent om to år. Inflasjonsutsiktene presenteres tre ganger hvert år i Norges Banks inflasjonsrapporter. Utsiktene for inflasjonen to år fram i tid kan ses på som et avledet mål for pengepolitikken.

I enkelte situasjoner, dersom uventede hendelser har ført til for høy inflasjon, kan det være riktig å legge til grunn et lengre tidsperspektiv enn to år for å unngå unødvige realøkonomiske kostnader. En forutsetning for å kunne velge et lengre tidsperspektiv, er at Norges Bank

Forskrift om pengepolitikken

Fastsatt ved Kronprinsregentens resolusjon 29. mars 2001 med hjemmel i sentralbankloven §2 tredje ledd og §4 annet ledd

I

§1

Pengepolitikken skal sikte mot stabilitet i den norske kronens nasjonale og internasjonale verdi, herunder også bidra til stabile forventninger om valutakursutviklingen. Pengepolitikken skal samtidig understøtte finanspolitikken ved å bidra til å stabilisere utviklingen i produksjon og sysselsetting.

Norges Bank forestår den operative gjennomføringen av pengepolitikken.

Norges Banks operative gjennomføring av pengepolitikken skal i samsvar med første ledd rettes inn mot lav og stabil inflasjon. Det operative målet for pengepolitikken skal være en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2,5 prosent.

Det skal i utgangspunktet ikke tas hensyn til direkte effekter på konsumprisene som skyldes endringer i rentenivået, skatter, avgifter og særskilte, midlertidige forstyrrelser.

§2

Norges Bank skal jevnlig offentliggjøre de vurderingene som ligger til grunn for den operative gjennomføringen av pengepolitikken.

§3

Den norske kronens internasjonale verdi fastsettes på grunnlag av kursene i valutamarkedet.

§4

Norges Bank gir på statens vegne de meddelelser om kursordningen som følger av deltakelse i Det internasjonale valutafond, jf. lov om Norges Bank og pengevesenet §25 første ledd.

II

Denne forskrift trer i kraft straks. Samtidig oppheves forskrift av 6. mai 1994 nr. 331 om den norske kronens kursordning.

kan bygge på at det er stor tillit hos aktørene i det økonomiske livet til at inflasjonen over tid vil være lav og stabil. Etter hvert som det blir vunnet erfaring med at renten settes etter et inflasjonsmål, vil det trolig bli større mulighet for å legge vekt på hensynet til stabilitet i realøkonomien.

Når Norges Bank kommer til at renten bør endres, vil banken oftest gå gradvis fram. Det skyldes at det normalt er usikkerhet om hva situasjonen er i økonomien, hvilke andre forstyrrelser økonomien kan bli utsatt for og hvor raskt en renteendring påvirker prisstigningen. Men Norges Bank vil ikke alltid gå gradvis fram. Det vil være riktig å endre renten raskt og markert hvis for eksempel sterk uro i finansmarkedene eller et forhandlingsdrevet kostnadssjokk tyder på at tilliten til pengepolitikken står i fare.

Lav og stabil inflasjon er en nødvendig forutsetning for stabilitet i valuta- og finansmarkedene og i eiendomsmarkedene. Men det finnes også eksempler på at det har bygget seg opp bobler i form av sterk verdistigning i disse markedene mens inflasjonen har vært lav. Prisoppgang for boliger og eiendommer og for finansaktiva kan etter hvert også få vesentlig betydning for lønnsvekst og konsumprisstigning. Når boblene brister, kan det bli nedgangstider. Utviklingen i finans- og eiendomsmarkedene kan på denne måten gi grobunn for mer ustabil inflasjon. I prinsippet kunne det være riktig å anvende renten til å motvirke dette. I praksis er det imidlertid vanskelig å vurdere om utviklingen i prisene på eiendommer og finansaktiva er bærekraftige.

Dersom særskilte forhold skulle tilsi at Norges Bank legger til grunn en annen tidshorisont enn to år, vil banken gjøre rede for det. Det samme gjelder dersom utviklingen i finansmarkedene eller eiendomsmarkedene blir tillagt særskilt vekt.

Norges Bank har ikke lenger et bestemt kursmål for kronen. Kronen flyter. Utviklingen i kronekursen har likevel fortsatt vesentlig betydning når Norges Bank setter renten. Det skyldes flere forhold:

- Endringer i kronekursen påvirker prisen målt i norske kroner på importerte konsumvarer og tjenester. Når en også tar hensyn til at importvarer brukes i norsk produksjon, bestemmer stigningen i prisene på importerte varer og tjenester samlet nesten 40 prosent av konsumprisveksten.
- Utviklingen i kronen har betydning for inntjeningen i de bedriftene som konkurrerer med utenlandske bedrifter, og som tradisjonelt også har vært i front i inntektsoppgjørene.
- Endringer i valutakursen påvirker konkurransevnen til norsk næringsliv og avsetningsmulighetene ute og hjemme. Dermed påvirkes aktivitetsnivået i økonomien.

- Etter hvert som det norske penge- og kapitalmarkedet blir mer integrert i det internasjonale, får endringer i valutakursen økt betydning. Kursendringer gir formuesgevinster og -tap for norske husholdninger og bedrifter.

Det må legges til grunn at verdien av den norske kronen vil variere, slik valutakursen gjør i de fleste land. Norges Banks reaksjon på en endring i valutakursen vil avhenge av hvordan endringen vurderes å påvirke inflasjonen. Det krever en vurdering av årsaken til endringen og hvor varig den vil være. Det er grunn til å tro at kortsiktige fluktusjoner i kronekursen i liten grad påvirker inflasjonen. Ved endringer som kan vare ved, og dermed i større grad kan antas å påvirke inflasjonen, vil banken fastsette renten med sikte på å stabilisere inflasjonen. Å fastslå om kursbevegelser er permanente eller midlertidige er vanskelig. Norges Bank vil derfor normalt gå varsomt fram med eventuelle renteendringer som reaksjon på kursbevegelser. En spesiell situasjon oppstår hvis sterk uro i valutamarkedet tyder på at tilliten til pengepolitikken står i fare. Da kan det være riktig å endre renten raskt og markert.

Beslutningsgrunnlaget og arbeidet med rentesettingen

Etter sentralbanklovens §3 skal Norges Bank informere offentligheten om penge-, kreditt- og valutaforholdene. Ifølge forskriften om pengepolitikken §2 skal Norges Bank jevnlig offentliggjøre de vurderingene som ligger til grunn for den operative gjennomføringen av pengepolitikken. Dette omtales fylldig i årsberetningen. Banken legger dessuten fram tre inflasjonsrapporter i året. I disse rapportene analyserer banken utsiktene for norsk økonomi og utviklingen i pris- og kostnadsveksten på to års sikt. Sentralbanksjefen er redaktør for inflasjonsrapporten. Rapportene legges ut på Norges Banks internettside.

Hovedstyrets medlemmer blir presentert for og drøfter hovedlinjene i inflasjonsrapporten før rapporten publiseres. Hovedstyret vurderer deretter innretningen av pengepolitikken de nærmeste månedene. Hovedstyret drøfter selve rentesettingen og eventuelle andre konkrete endringer i virkemiddelbruken hver sjette uke. Eventuelle vedtak om renteendringer eller andre viktige omlegginger i virkemiddelbruken i pengepolitikken vil normalt bli truffet i disse møtene. Anslagene og analysene i inflasjonsrapporten er et viktig grunnlag når hovedstyret drøfter og setter renten. Ytterligere vurderinger om prisutsiktene og forholdene i penge- og valutamarkedene blir lagt fram og drøftet i forbindelse med rentemøtene.

Rentebeslutninger offentliggjøres umiddelbart etter rentemøtene og på et tidspunkt som er kjent på for-

hånd. Det gjelder også om renten ikke blir endret. Det holdes en pressekonferanse der sentralbanksjefen eller visesentralbanksjefen gjør nærmere rede for rentebeslutningen. Innledningen til pressekonferansen legges ut på Norges Banks internettsider idet pressekonferansen starter. Via internettsidene overføres også lyden fra pressekonferansen direkte.

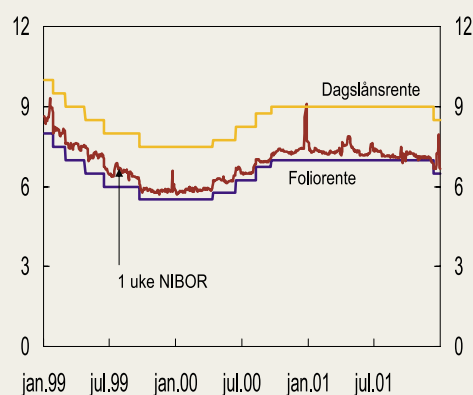
Virkemidlene i pengepolitikken

Norges Bank påvirker den økonomiske utviklingen ved å fastsette renten på bankenes innskudd i Norges Bank. I tillegg kan banken intervensere i valutamarkedet.

Renten på bankenes innskudd i Norges Bank – foliorenten – er det viktigste virkemiddelet i pengepolitikken. Foliorenten påvirker markedsrenter med ulik løpetid. Markedsrentene har betydning for kronkursen, prisene på verdipapirer, boligprisene og etterspørselen etter lån og investeringer. Norges Banks styringsrente kan også påvirke forventningene om fremtidig inflasjon og den økonomiske utviklingen. Gjennom alle disse kanalene virker renten på de samlede etterspørsels- og produksjonsforholdene og på priser og lønninger.

Foliorenten og dagslånsrenten – renten på bankenes lån i sentralbanken – danner en «korridor» for de helt kortsiktige pengemarkedsrentene (se figur 1). De administrerte rentene har erfaringsmessig nokså sterkt gjennomslag på de helt kortsiktige pengemarkedsrentene, det vil si dags- og ukesrentene. Rentene på plasseringer med lengre løpetider påvirkes ikke like direkte. Her spiller markedets forventninger til sentralbankens handlemønster og den økonomiske utviklingen også inn.

Figur 1 Kortsiktige rentesatser. Dagslånsrenten og foliorenten i Norges Bank og 1 ukes markedsrente. Nominelle renter, prosent p.a. Uketall 1999-2001

Kilde: Norges Bank

Norges Bank reduserte styringsrenten én gang i 2001, med 0,5 prosentpoeng i rentemøtet 12. desember. Ved utgangen av året var foliorenten 6,5 prosent.

Norges Bank vil normalt ikke kjøpe og selge valuta med sikte på å påvirke kronkursen. Slike intervensjoner kan imidlertid være aktuelt dersom kronkursen kommer vesentlig utenfor det banken vurderer som rimelig ut fra fundamentale forhold, og kursutviklingen samtidig svekker utsiktene til å nå inflasjonsmålet. Det kan også være aktuelt med intervensjoner ved store kortsiktige svingninger i kronkursen når likviditeten i valutamarkedet er sterkt redusert. Norges Bank ønsker ikke å opptre på en måte som kan fremkalle spillsituasjoner med aktører i valutamarkedet der et kurspress forsterkes. Valutaintervensjoner, enten det er kjøp eller salg av valuta, er ikke egnet som virkemiddel til å påvirke kronkursen over lengre tid. Bankens vil gjøre rede for eventuelle intervensjoner og bakgrunnen. Norges Bank har i løpet av 2001 ikke foretatt intervensjoner med sikte på å påvirke kronkursen.

Norges Bank har beredskap for å kunne intervensere i valutamarkedet på kort varsel. Det vises til omtalen av forvaltningen av bankens internasjonale reserver i kapittel 4.

Pengepolitikken i 2001

Fram til de nye retningslinjene for pengepolitikken ble vedtatt 29. mars, var pengepolitikken rettet inn mot stabilitet i kronens verdi overfor europeiske valutaer. Norges Bank innrettet pengepolitikken med sikte på at de grunnleggende forutsetningene for kursstabilitet ble oppfylt. For å oppnå kursstabilitet mot euro ble virkemidlene rettet inn slik at pris- og kostnadsstigningen skulle komme ned mot det Den europeiske sentralbanken (ESB) sikter mot.

Ved inngangen til 2001 var Norges Banks styringsrente, foliorenten, 7 prosent. Norsk økonomi var preget av høy kapasitetsutnyttning. Pris- og kostnadsveksten var høy som følge av oppgang i oljeprisen gjennom 1999 og 2000 og et stramt arbeidsmarked. I løpet av de første månedene av 2001 ble det klart at veksten i amerikansk økonomi var i ferd med å avta, etter sterk vekst gjennom store deler av 1990-tallet. Den amerikanske sentralbanken reduserte sine styringsrenter for å dempe nedgangen. I Inflasjonsrapport 1/01, publisert 8. mars, ble anslagene for BNP-veksten i USA i 2001 kraftig nedjustert. Det var ventet at veksten ville ta seg opp igjen i 2002. Samtidig ble virkningene for europeiske land anslått som nokså moderate. For Norges handelspartnere sett under ett ble veksten i 2001 bare moderat nedjustert.

Vurderingen av utsiktene for norsk økonomi var lite endret i forhold til anslagene gjennom 2000. Anslagene for BNP-veksten var nokså lave, men økonomien var

fortsatt i en høykonjunktur. Det var vekst i husholdningenes inntekter og mangel på arbeidskraft i offentlig og privat tjenesteyting. Konsumprisveksten var høyere enn det eurolandene sikter mot, men anslagene pekte i retning av en gradvis nedgang mot 2 prosent fram mot utgangen av 2003. På møtene i Norges Banks hovedstyre 10. januar og 21. februar ble det ikke fattet vedtak om å endre styringsrenten.

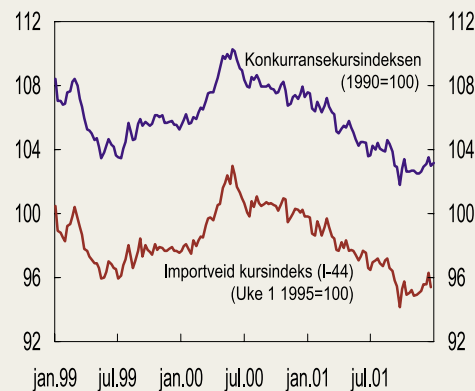
De nye retningslinjene for pengepolitikken, som ble innført 29. mars, kunne gjøres gjeldende uten at det i seg selv førte til vesentlige endringer i hvordan pengepolitikken utøves. I henhold til de nye retningslinjene skal pengepolitikken rettes inn med sikte på lav og stabil inflasjon. Inflasjonsmålet er 2½ prosent.

I Inflasjonsrapport 1/01 ble konsumprisveksten anslått å komme ned i 2¼ prosent i 2003. I brev til Finansdepartementet av 27. mars om de nye retningslinjene for pengepolitikken pekte imidlertid Norges Bank på at inflasjonsmålet på 2½ prosent, som ligger over ESBs mål, kunne bidra til å trekke inflasjonsforventningene noe opp sammenliknet med tidligere. Samtidig innebar den nye handlingsregelen for bruk av oljeinntektene at finanspolitikken i årene fremover ville bli mer ekspansiv enn hva som tidligere ble lagt til grunn i rentesettingen. Internasjonalt skjedde en ytterligere avdemping av veksten, med betydelig usikkerhet knyttet til den videre utviklingen. I løpet av første kvartal senket den amerikanske sentralbanken målet for styringsrenten med til sammen 1,5 prosentpoeng. Det var også rentereduksjoner i flere andre land. Situasjonen i norsk økonomi var derimot fortsatt preget av et stramt arbeidsmarked, høy tilførsel av kreditt og høy prisvekst. Oljeprisen holdt seg rundt 25 USD per fat. I mars og april lå tolv månedersveksten i konsumprisene opp mot 4 prosent. Korrigert for avgifter, strøm- og bensinpriser var prisveksten mellom 2,5 og 3 prosent. På møtene i Norges Banks hovedstyre 4. april og 16. mai ble det ikke fattet vedtak om å endre styringsrenten.

Som følge av lavere styringsrenter internasjonalt og forventninger om ytterligere reduksjoner pga. utsikter til svak økonomisk vekst i flere land, falt pengemarkedsrentene hos våre handelspartnere i løpet av første kvartal. Forskjellen mellom kortsiktige renter i Norge og hos handelspartnerne økte til om lag 3 prosentpoeng. Kronekursen, målt ved konkurransekursindeksen, styrket seg med om lag 2,5 prosent i løpet av første kvartal 2001 (se figur 2). Styrkingen av kronekursen bidro isolert sett til å dempe prispresset i norsk økonomi.

Fram mot sommeren ble styringsrentene hos mange av våre handelspartnere ytterligere redusert. Avdempingen av den økonomiske veksten var særlig sterk i USA, men det ble etter hvert klart at den økonomiske

Figur 2 Effektive kronekurser. Konkurransekursindeks og importveid kursindeks (I-44). Uketall 1999-2001

Kilde: Norges Bank

utviklingen i Europa og Asia ble påvirket raskere og med større styrke enn tidligere lagt til grunn. Samtidig førte oljeprisoppgangen som fant sted gjennom 2000 til høyere konsumprisvekst i mange land via økte energi- og drivstoffpriser. Denne kostnadsøkningen ga ringvirkninger til prisveksten for andre varer og tjenester, både internasjonalt og i Norge. I Norge bidro i tillegg sterk vekst i strømprisene til at tolv månedersveksten i konsumprisene i mai kom opp i 4,3 prosent. Økningen i merverdiavgiften med 1 prosentpoeng fra 1. januar 2001 bidro også til dette. Justert for avgiftsendringer og uten energivarer var tolv månedersveksten i konsumprisene 2,7 prosent i mai.

I Inflasjonsrapport 2/01, som ble publisert 20. juni, ble anslagene for veksten hos våre handelspartnere i 2001 ytterligere nedjustert. Det var fortsatt ventet at veksten ville ta seg opp i 2002. Den svakere utviklingen internasjonalt hadde i liten grad påvirket norsk økonomi gjennom første halvår 2001. Det ble imidlertid ventet at den relativt sett høye kostnadsveksten i Norge og lav vekst internasjonalt etter hvert ville virke dempende på aktivitetsnivået i deler av industrien.

På den annen side var det ventet at økt bruk av oljeinntekter over statsbudsjettene og relativt høy inntektsvekst i husholdningene ville gi impulser til økt produksjon i offentlig sektor og tjenesteytende næringer. Samlet sett ble veksten i BNP for Fastlands-Norge anslått til 1½ prosent i 2001 og 1¾ prosent de to følgende årene, lite endret sammenliknet med rapporten i mars (se teksttabell 1).

Anslaget for konsumprisveksten i 2003 ble justert noe opp sammenliknet med det bildet som ble presentert i mars. Bakgrunnen for oppjusteringen var utsikter

Teksttabell 1: Utviklingen i Norges Banks anslag gjennom 2001. Prosentvis endring fra foregående år (der ikke annet fremgår)

	IR 1/01		IR 2/01		IR 3/01	
	Mars 2001		Juni 2001		Oktober 2001	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003
BNP Fastlands- Norge	1 ³ / ₄	2	1 ³ / ₄	1 ³ / ₄	1 ¹ / ₂	1 ³ / ₄
Privat konsum	2 ¹ / ₂	3	2 ¹ / ₂	2 ³ / ₄	2 ³ / ₄	2 ³ / ₄
Offentlig konsum	2	2	2 ¹ / ₄	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₄	2 ¹ / ₂
Bruttoinvesteringer i alt	³ / ₄	¹ / ₄	1 ¹ / ₂	-2	-2	- ³ / ₄
Eksport	3	2 ¹ / ₄	4 ¹ / ₄	2	2 ¹ / ₄	2 ³ / ₄
Import	4	3 ³ / ₄	4	2 ¹ / ₄	¹ / ₄	3 ¹ / ₄
Registrerte ledige (rate)	2 ³ / ₄	2 ³ / ₄	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	2 ³ / ₄	2 ³ / ₄
Lønnsvekst	4 ³ / ₄	4 ¹ / ₂	5	4 ³ / ₄	5	5
KPI	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₄	2	2 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂
KPIXE/ KPIJAE	-	-	2 ¹ / ₂	2 ¹ / ₂	2	2 ¹ / ₂

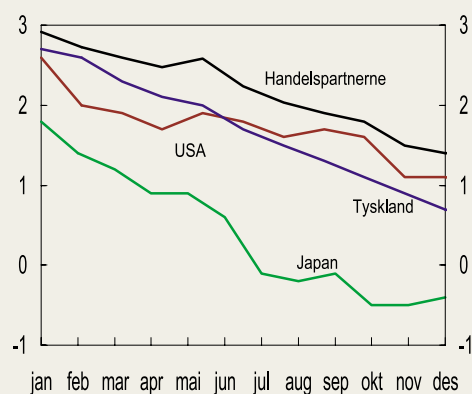
til høyere lønnsvekst enn tidligere anslått, basert på at partene i inntektsoppgjørene fremover ville legge til grunn det nye inflasjonsmålet. I tillegg syntes arbeidsmarkedet å bli noe strammere enn tidligere antatt som følge av høyere vekst i samlet etterspørsel. Med en beregningsteknisk forutsetning om uendret kortsiktig rentenivå, ble konsumprisveksten justert for avgiftsenringer og uten energivarer anslått til 2¹/₂ prosent både i 2002 og 2003.

Fra og med Inflasjonsrapport 2/01 tok Norges Bank i bruk en ny måte å presentere fordelingen av usikkerhet rundt inflasjonsanslaget på. Usikkerheten i en del sentrale forklaringsfaktorer for inflasjonen blir veiet sammen og angir en sannsynlighetsfordeling for inflasjonen om to år. Fordelingen rundt inflasjonsanslaget kan være symmetrisk fordelt eller skjev i retning av høyere eller lavere inflasjon enn anslått. Etter hvert rentemøte gir Norges Bank uttrykk for om det, med uendret rente, er overvekt av sannsynlighet for at inflasjonen om to år blir høyere eller lavere enn inflasjonsmålet. Denne uttrykksformen erstattet den tidligere formuleringen om synet på utviklingen i renten fremover.

Usikkerheten rundt inflasjonsanslagene i Inflasjonsrapport 2/01 ble vurdert som balansert. Det ble pekt på at den internasjonale utviklingen representerte en risiko for lavere prisvekst enn anslått. På den annen side hadde oljenæringen og viktige eksportnæringer som aluminium og havbruk i større grad enn vanlig vært skjermet fra den internasjonale utviklingen. Det var fare for at veksten i lønnskostnadene innenlands kunne bli høyere enn anslått. Basert på dette bildet av de økonomiske utsiktene ble det ikke fattet vedtak om å endre styringsrenten på møtene i Norges Banks hovedstyre 20. juni og 8. august.

Utover sommeren og høsten 2001 ble det stadig

Figur 3 Utviklingen i anslag for BNP-vekst i 2001, fra Consensus Forecasts. Prosentvis vekst fra året før

Kilde: Consensus Economics Inc. og Norges Bank

klarere at avdempingen av veksten i verdensøkonomien ville bli langt sterkere enn de fleste prognosemakere ventet i begynnelsen av året (se figur 3). Vekstpausen i USA ble anslått å vare lenger enn før. I tillegg var spredningen til andre land i Europa og Asia sterkere enn først antatt. Fra 1. kvartal til 2. kvartal 2001 var det om lag nullvekst i BNP både i USA og euroområdet, mens BNP i Japan falt. Aksjemarkedene internasjonalt falt, med størst utslag i IKT-aksjer. I Sverige falt aksjekursene med om lag 25 prosent fra januar til september 2001. Svenske kroner svekket seg betydelig mot de fleste valutaer, også mot norske kroner.

Virkningene av den svake internasjonale utviklingen var på sensommeren ventet å bli forholdsvis moderate for norsk økonomi. Oljeprisen holdt seg oppe. Norsk industri tok i liten grad del i den kraftige oppgangen som fant sted i IKT-næringen mot slutten av 1990-årene, og var heller ikke like sterkt rammet av nedgangen etterpå. Industriproduksjonen i Norge påvirket sterkt av oljeinvesteringene, som hadde holdt seg oppe. Aksjekursene på Oslo Børs hadde også falt mindre enn i mange andre land.

Terrorhandlingene i USA 11. september forsterket den negative utviklingen i internasjonal økonomi. Aksjekursene og rentene i pengemarkedet og på statsobligasjoner falt markert. Amerikanske dollar svekket seg mot de andre hovedvalutaene. Sentralbankene sikret ordnede markedsforhold ved å tilføre likviditet til banksystemene. Dagene etter angrepene annonserte også flere sentralbanker reduksjoner i styringsrentene for å dempe de negative økonomiske virkningene. Både Federal Reserve i USA og ESB reduserte rentene med 0,5 prosentpoeng. Etter dette var renten i USA satt

ned med til sammen 3,5 prosentpoeng siden årsskiftet. I euroområdet var renten redusert med 1 prosentpoeng i den samme perioden.

Også i Norge falt aksjekursene og markedsrentene betydelig etter terrorhandlingene 11. september. Norges Bank sendte ut en pressemelding 12. september med forsikring om at kronelikviditeten i det norske banksystemet ville være tilstrekkelig. Det var ikke problemer med manglende likviditet i det norske banksystemet, verken i kroner eller amerikanske dollar. Virkningene for norsk økonomi av den svake internasjonale utviklingen var fram til 11. september blitt vurdert som annerledes enn for andre europeiske land, blant annet fordi oljeprisen holdt seg oppe på et høyt nivå. Oljeprisen hadde holdt seg i området rundt 25 USD per fat gjennom store deler av året. I de første dagene etter 11. september økte oljeprisen til nærmere 30 USD per fat. Fastlandsbedriftene var heller ikke blitt sterkt påvirket av at veksten ute hadde avtatt, selv om det syntes klart at usikkerheten hadde økt for flere næringer etter terrorangrepene. Norsk økonomi var fortsatt preget av høy kapasitetsutnyttelse og høy kostnadsvekst. Veksten i boligprisene og husholdningenes låneopptak holdt seg høy. Det var for tidlig å anslå de langsiktige virkningene av terrorangrepene i USA. Det ble ikke fattet vedtak om å endre styringsrenten på møtet i Norges Banks hovedstyre 19. september.

I siste halvdel av september falt oljeprisen med nærmere 8 USD per fat, til om lag 20 USD (se figur 4). Prisene på andre norske eksportvarer, som aluminium og laks, ble også redusert i løpet av høsten.

Den 31. oktober publiserte Norges Bank Inflasjonsrapport 3/01 med nye anslag for den økono-

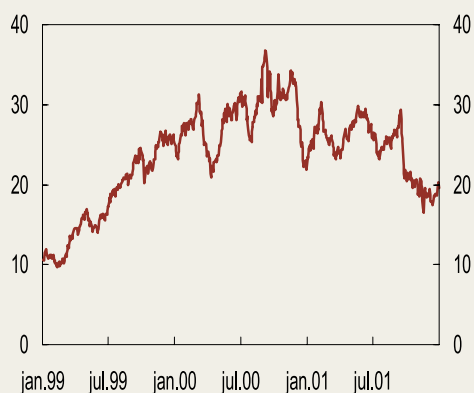
miske utviklingen i årene fremover. Den økonomiske veksten hos våre handelspartnere ble anslått til 1¼ prosent både for 2001 og 2002. Dette var nær en halvering av anslagene siden forrige rapport i juni. Det var også kommet flere tegn til at norske bedrifter merket følgene av lavere aktivitet internasjonalt. Eksportvolumet av tradisjonelle varer falt markert i tredje kvartal etter å ha holdt seg oppe i første halvår. Kursfallet i det norske aksjemarkedet kunne innebære høyere finansieringskostnader og lavere investeringsvekst i næringslivet. Flere norske bedrifter, i IKT-tilknyttede næringer, i enkelte eksportnæringer og i reiselivet, hadde fått merke følgene av at husholdninger og næringsliv verden over var blitt mer forsiktige. Anslaget for investeringsaktiviteten i 2002 ble nedjustert sammenliknet med rapporten i juni. Kronekursen målt ved konkurransekursindeksen hadde styrket seg ytterligere gjennom sommeren og høsten. Ved utgangen av oktober var kursen om lag 5 prosent sterkere enn ved begynnelsen av året, målt ved konkurransekursindeksen.

Innenlandske forhold var ventet å bidra til at konsumprisveksten ville holde seg oppe. Stimulansen fra finanspolitikken i 2002 så ut til å bli større enn lagt til grunn i juni. Lønnsveksten ble anslått til 5 prosent både i 2002 og 2003. Prisene på importerte konsumvarer ble anslått å falle midlertidig som følge av lavere råvare- og produsentpriser, avdempet vekst i internasjonale konsumpriser og en styrket krone. Samlet sett var det ventet et forløp der konsumprisveksten ville avta i 2002 for så å stige gjennom 2003. Med en beregningsteknisk forutsetning om uendret valutakurs og rentenivå ble konsumprisveksten ved utgangen av 2003 anslått til 2½ prosent.

Usikkerheten rundt inflasjonsanslagene var imidlertid uvanlig stor, særlig på grunn av usikkerhet om den internasjonale utviklingen. Den lave veksten internasjonalt kunne gi ytterligere nedgang i oljeprisen og andre viktige råvarepriser. Det ga risiko for svakere økonomisk utvikling og lavere konsumprisvekst i Norge enn anslått. Med uendret rente var det etter Norges Banks syn mer sannsynlig at inflasjonen på to års sikt ville bli lavere enn 2½ prosent enn at den ville bli høyere.

Utsiktene for inflasjonen og det økonomiske bildet som ble presentert i Inflasjonsrapport 3/01, ga grunnlag for lavere styringsrente fremover. På møtet i Norges Banks hovedstyre 31. oktober, samme dag som inflasjonsrapporten ble lagt fram, ble det ikke fattet vedtak om å endre styringsrenten. Dette, sammen med risikovurderingen rundt anslaget for inflasjonen om to år, førte ikke til store utslag i pengemarkedsrentene. Nivået på rentene i pengemarkedet indikerte at det var forventninger om redusert styringsrente i løpet av de kommende månedene.

Figur 4 Oljepris Brent Blend. USD per fat. Dagstall. 1999 - 2001

Kilde: International Petroleum Exchange og Norges Bank

Informasjonen som kom mellom rentemøtene 31. oktober og 12. desember bygget i det vesentligste opp under det risikobildet som ble tegnet i Inflasjonsrapport 3/01. Det var fortsatt risiko for et dypt tilbakeslag i verdensøkonomien. Oljemarkedet var labilt med tendenser til fallende pris. Norske bedrifter merket sviktende etterspørsel i eksportmarkedene. Arbeidsledigheten økte noe i november. Samtidig ble statsbudsjettet vedtatt av Stortinget om lag som lagt til grunn i inflasjonsrapporten.

På sitt møte 12. desember besluttet Norges Banks hovedstyre å redusere foliorenten med 0,5 prosentenheter til 6,5 prosent. Samtidig uttalte banken at det med en rente på 6,5 prosent fortsatt var mer sannsynlig at inflasjonen på to års sikt ville bli lavere enn 2½ prosent enn at den ville bli høyere.

Konsumprisveksten i 2001 og en vurdering av pengepolitikken

Konsumprisveksten tok seg markert opp i første del av 2001. Tolvmånedersveksten i konsumprisindeksen steg fra 3,0 prosent i desember 2000 til 4,3 prosent i mai 2001. Siden avtok prisveksten gradvis, og var 2,1 prosent i desember (se figur 5). I gjennomsnitt steg konsumprisene med 3,0 prosent fra 2000 til 2001. Konsumprisveksten i 2001 var sterkt preget av endringer i merverdiavgiften og enkelte særavgifter. Blant annet ble den generelle merverdiavgiften satt opp fra 23 til 24 prosent 1. januar 2001. Fra 1. juli ble merverdiavgiften på matvarer satt ned fra 24 prosent til 12 prosent, samtidig som grunnlaget for merverdiavgift på tjenester ble utvidet. Konsumprisveksten var også sterkt påvirket av utviklingen i strømprisene. Økt etterspørsel etter kraft

og lavere kraftproduksjon presset strømprisene oppover. Konsumprisveksten justert for avgiftsendringer og uten energivarer var mer stabil gjennom året. I gjennomsnitt økte konsumprisene justert for avgiftsendringer og uten energivarer med 2,6 prosent fra 2000 til 2001.

Fram til Norges Bank fikk nytt mandat 29. mars var pengepolitikken innrettet mot en stabil kronekurs mot europeiske valutaer, som banken definerte som euro. En viktig forutsetning for stabilitet i kronekursen mot euro var en pris- og kostnadsvekst på nivå med det eurolandene sikter mot. Pengepolitikken ble derfor innrettet mot å bringe pris- og kostnadsveksten ned mot det eurolandene sikter mot. Den europeiske sentralbanken (ESB) sikter mot prisstabilitet, definert som en økning i den harmoniserte konsumprisindeksen på mindre enn 2 prosent per år.

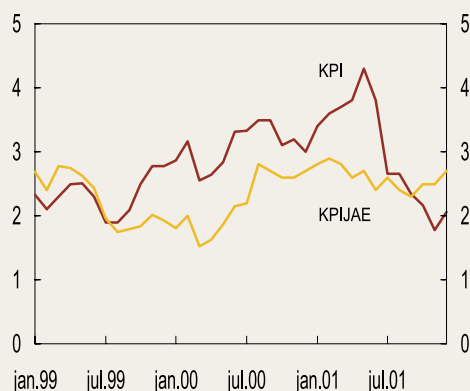
Inflasjonsmålet som ble innført 29. mars, er satt til 2½ prosent. Målet er høyere enn ESBs definisjon av prisstabilitet og medfører at pengepolitikken skal rettes inn med sikte på en inflasjon som er noe høyere enn det eurolandene sikter mot.

Norges Bank legger til grunn at pengepolitikken virker med et tidsetterslep. Inflasjonen som kan observeres på et bestemt tidspunkt, er blant annet et resultat av den styringsrenten som ble satt ett til to år tidligere. Siden det tar tid før pengepolitikken virker på inflasjonen, ser Norges Bank fremover i rentesettingen. Innretningen av pengepolitikken i 2001 kan derfor best vurderes i forhold til den faktiske utviklingen i inflasjonen i årene fremover. Inntil videre må pengepolitikken som ble ført i 2001 ses i lys av utsiktene for inflasjonen i årene fremover, jf. avsnittet ovenfor om pengepolitikken i 2001. Tilsvarende gir veksten i konsumprisene i 2001 et grunnlag for å vurdere resultatene av den pengepolitikken som ble ført noen tid tilbake. Dersom inflasjonen har vært høyere enn målet, kan det være et tegn på at pengepolitikken har vært for ekspansiv. Dersom inflasjonen har vært lavere enn målet, kan det tyde på at pengepolitikken har vært for stram.

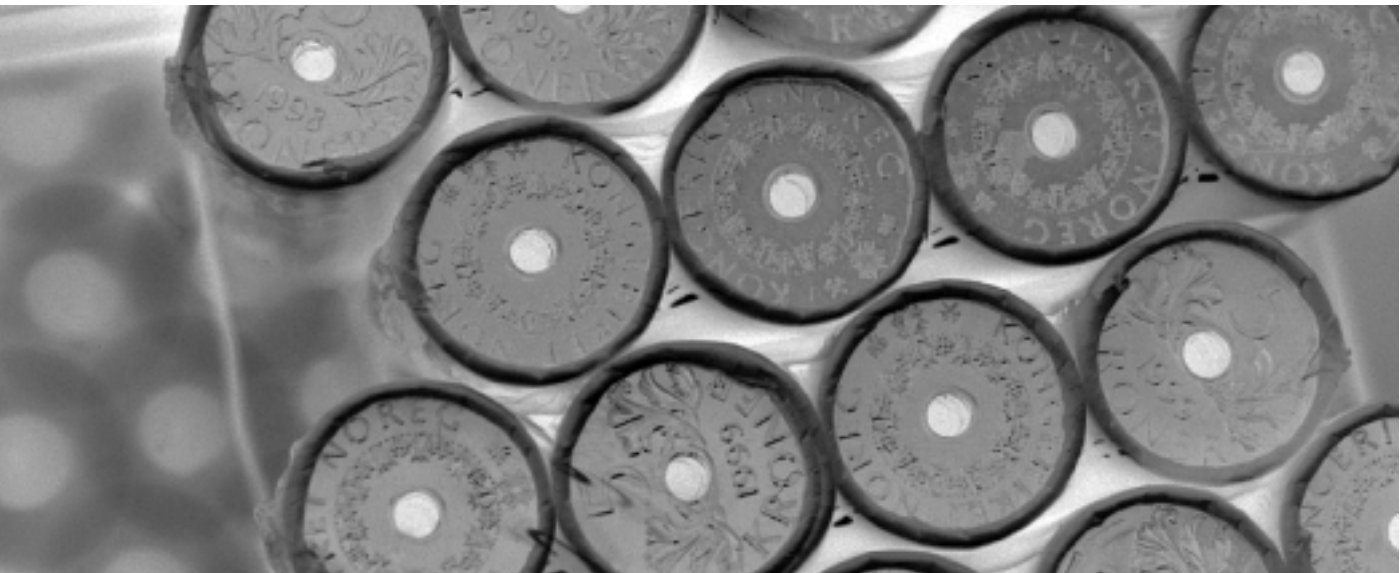
I en slik vurdering av pengepolitikken i ettertid bør en se bort fra tilfeldige eller midlertidige svingninger som har lite å gjøre med pengepolitikken eller utviklingen i inflasjonen over tid. I brevet til Finansdepartementet av 27. mars 2001 om de nye retningslinjene for pengepolitikken uttalte Norges Bank:

«Veksttakten i konsumprisene vil normalt variere noe fra måned til måned. Større endringer i inflasjonsraten kan fra tid til annen oppstå blant annet som følge av ekstraordinære svingninger i prisene på enkeltprodukter eller endringer i skatter og avgifter. I sine analyser av ulike mål på underliggende prisstigning vil

Figur 5 Konsumprisene. Totalt (KPI) og justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPIJAE). Tolvmånedersvekst. Prosent. 1999-2001

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

Norges Bank vurdere virkningene av endringer i rentenivået, skatter, avgifter og særskilte, midlertidige forstyrrelser. Avvik mellom faktisk og forventet underliggende prisstigning vil normalt ligge innenfor et intervall på +/- 1 prosentpoeng.

Norges Bank legger vekt på åpenhet og kommunikasjon om gjennomføringen av pengepolitikken. Analyser utført i banken og bakgrunnen for bankens vedtak offentliggjøres regelmessig. Banken rapporterer om gjennomføringen av pengepolitikken i sin årsberetning. Dersom det oppstår vesentlige avvik mellom den faktiske prisutviklingen og målet for pengepolitikken, vil banken redegjøre for årsakene til dette i årsberetningen. Det vil her bli lagt særlig vekt på eventuelle avvik utenfor intervallet på +/-1 prosentpoeng.»

Statistisk sentralbyrå har siden 10. oktober 2001 publisert tall for konsumprisveksten justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPIJAE). Dette målet for inflasjonen er etter Norges Banks syn et utgangspunkt for å vurdere pengepolitikken i ettertid.

Tolv månedersveksten i KPIJAE viste en nokså stabil utvikling gjennom 2001 etter en klar økning i 2000 (se figur 5). I gjennomsnitt økte konsumprisene justert for avgiftsendringer og uten energivarer med 2,6 prosent fra 2000 til 2001. Tolv månedersveksten varierte fra 2,9 prosent på det høyeste i februar til 2,3 prosent på det laveste i september. I desember 2001 var tolv månedersveksten 2,7 prosent.

Den gjennomsnittlige veksten i konsumprisene justert for avgiftsendringer og uten energivarer fra 2000 til 2001 var noe høyere enn det eurolandene sikter mot. Pengepolitikken i årene før var rettet inn mot å bringe

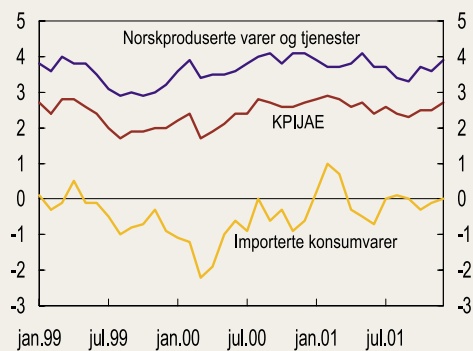
prisstigningen ned mot dette nivået. Sammenliknet med et nivå på 2 prosent per år, som er den øvre grensen for eurolandenes definisjon av prisstabilitet, var veksten i konsumprisene justert for avgiftsendringer og uten energivarer likevel innenfor et intervall på +/-1 prosentpoeng gjennom hele 2001.

Det er særlig to årsaker til at veksten i konsumprisene justert for avgiftsendringer og uten energivarer ble noe høyere i 2001 enn Norges Bank ventet. Energiprisene økte kraftig gjennom 1999 og 2000. Dette slo etter hvert ut i noe høyere prisvekst også på andre varer og tjenester. I tillegg ble lønnsveksten gjennom 2000 høyere enn Norges Bank anslo året før.

I begynnelsen av 1999 ble det, basert på en forutsetning om fallende rente, anslått at konsumprisveksten i 2001 ville bli lavere enn 2 prosent. Verdensøkonomien hadde vært gjennom en finansiell krise, og prisene for norske eksportvarer på verdensmarkedene var lave. Det var ventet nær nullvekst i BNP for Fastlands-Norge i 2000. Norges Bank ventet en viss oppgang i arbeidsledigheten og avtakende lønnsvekst i 2000 og 2001. Basert på disse utsiktene ble foliorenten satt ned med til sammen 2,5 prosentpoeng, fra 8,0 prosent til 5,5 prosent, i løpet av 1999.

I begynnelsen av 1999 var oljeprisen nede i 10 USD per fat. Gjennom 1999 ble oljeprisen mer enn fordoblet, til om lag 25 USD per fat i fjerde kvartal. Oljeprisen holdt seg høy i 2000 og kom opp i over 30 USD per fat mot slutten av året. Økningen i oljeprisen slo relativt raskt ut i bensinprisene, men etter hvert også i prisene på varer og tjenester som er avhengige av olje som innsatsfaktor. Særlig prisstigningen på transporttjenester, men også i noen grad prisene på varer, bidro til å trekke

Figur 6 KPIJAE. Totalt¹⁾ og fordelt etter importerte og innenlandsk produserte varer og tjenester²⁾
Tolv månedersvekst. Prosent

¹⁾ Norges Banks beregninger fram til og med juli 2000, deretter publiserte tall fra SSB

²⁾ Norges Banks beregninger

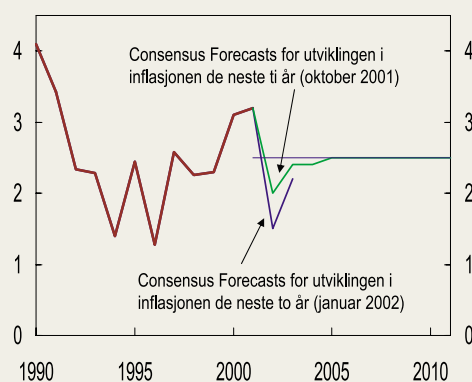
Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

opp konsumprisveksten i første del av 2001. Økningen i oljeprisen bidro dermed til en økning i konsumprisene også når en korrigerer for de direkte virkningene av økte energipriser. I siste halvdel av 2001 var virkningene av dette i ferd med å tømmes ut.

Konsumprisveksten i 2001 ble også holdt oppe av høy prisvekst på tjenester der lønn er en dominerende kostnadsfaktor. Justert for avgiftsendringer og uten energivarer var prisveksten på norskproduserte varer og tjenester 3,7 prosent i 2001 (se figur 6). Et stramt arbeidsmarked bidro til at lønnsveksten i 2000 ble høyere enn anslått av Norges Bank ett år før. Arbeidsmarkedet holdt seg noe strammere enn antatt, og ledigheten falt noe gjennom 2000. I tillegg til noe høyere lønnsvekst økte lønnskostnadene som følge av utvidet ferie. I løpet av 2000 ble Norges Banks foliorente økt fra 5,5 prosent til 7,0 prosent.

Det er flere årsaker til at presset på realressursene i norsk økonomi i 2000 ble holdt oppe i større grad enn ventet i 1999 og første halvdel av 2000. Virkningene av den finansielle krisen i 1998 ble mer kortvarige enn ventet, og veksten hos Norges handelspartnere var høy i 2000. I tillegg bidro trolig den kraftige økningen i oljeprisen gjennom 1999 til å snu stemningen blant norske husholdninger og bedrifter i mer positiv retning. Rentefallet gjennom 1999 kan også ha virket noe sterkere og raskere på den økonomiske utviklingen enn Norges Bank anslo. Hvert år siden 1996 har Norges Bank publisert en artikkel i kvartalstidsskriftet Penger og Kreditt som gir en grundig evaluering av anslagene som ble gitt for den økonomiske utviklingen. (Se Penger og Kreditt 1/02 for en etterprøving av anslagene for den økonomiske utviklingen i 2000.)

Figur 7 Vekst i konsumprisene. Historisk vekst og markedsaktørens anslag på fremtidig vekst. Prosent

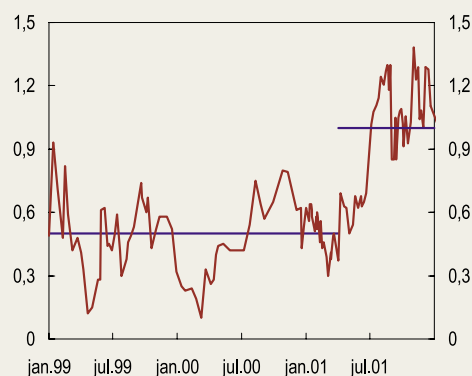

Kilde: Consensus Economics Inc. og Statistisk sentralbyrå

Pengepolitikken Norges Bank har ført, kan også vurderes gjennom mål for aktørens tillit til at inflasjonen vil holde seg lav og stabil. Figur 7 viser et gjennomsnitt av ulike institusjoners prognoser for inflasjonen slik de framkommer i en undersøkelse utført av det amerikanske selskapet Consensus Economics Inc. Disse anslagene publiseres månedlig og gis for inntil to år framover. To ganger i året, i april og oktober, publiseres inflasjonsanslag med lengre horisont. Med forbehold om nøyaktigheten i slike målinger, tyder anslagene på at prisstigningen ventes å bli redusert i årene fremover. Anslagene som ble gitt i oktober 2001, viste at prisstigningen på lang sikt ventes å være lik inflasjonsmålet på 2,5 prosent. I undersøkelsen fra 14. januar 2002 var gjennomsnittet av anslagene for prisstigningen i 2003 lik 2,2 prosent.

Utviklingen i langsiktige renter kan også gi informasjon om aktørens inflasjonsforventninger. Ut fra observerte renter med ulik løpetid kan en beregne implisitte terminrenter, som kan uttrykke markedets forventninger om den fremtidige utviklingen i kortsiktige renter. Dette kan brukes til å utlede et mål for prisforventningene i Norge relativt til andre land. Differansen mellom terminrentene i Norge og Tyskland på lang sikt bør for eksempel gjenspeile den forventede forskjellen i inflasjonen mellom Norge og Tyskland på lang sikt. Hvis de norske terminrentene ligger langt over de tyske, kan det tyde på at aktørene ventet at forskjellen i inflasjonen vil være større over tid enn det som følger av målene for pengepolitikken i Norge og euroområdet. Imidlertid må en i slike sammenlikninger ta høyde for en viss usikkerhet knyttet til beregningsmetoden for terminrenter og tolke resultatene med forsiktighet.

Figur 8 Differansen mellom norske og tyske terminrenter på 10 års sikt

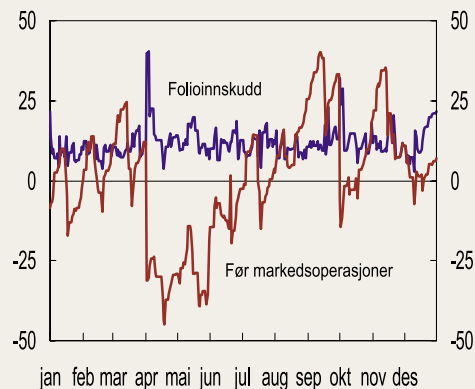

Kilde: Norges Bank

Figur 8 viser utviklingen i differansen mellom norske og tyske terminrenter på lang sikt. En positiv differanse gjenspeiler i noen grad at markedet for norske statsobligasjoner er lite i internasjonal målestokk. Avkastningen på norske statsobligasjoner er derfor normalt noe høyere enn avkastningen på tilsvarende tyske for å kompensere for lavere likviditet. I løpet av våren og sommeren 2001 økte den norske langsiktige terminrenten markert. Dette slo ut i en tilsvarende økning i differansen mot Tyskland (se figur 8). Økningen bør ses i lys av innføringen av inflasjonsmålet på 2½ prosent 29. mars. Inflasjonsmålet er noe høyere enn eurolandenes definisjon av prisstabilitet. De nye retningslinjene for pengepolitikken bidro trolig til å øke inflasjonsforventningene i Norge, både absolutt og relativt til i Tyskland. Norges Banks styringsrente ble imidlertid holdt uendret i denne perioden. Økningen i inflasjonsforventningene innebar isolert sett en reell lettelse i pengepolitikken ved at realrentene på lån med kortere løpetider falt.

Differansen mellom de langsiktige terminrentene i Norge og Tyskland varierte nokså mye, både før og etter innføringen av inflasjonsmål. Slike kortsiktige svingninger kan i noen grad skyldes tilfeldigheter og tilsier at nivået på differansen ikke bør vurderes ut fra en enkelt observasjon, men betraktes over en viss tid. Differansen mellom norske og tyske langsiktige terminrenter har ligget i området 1- 1¼ prosentpoeng etter økningen gjennom våren og sommeren 2001. Etter Norges Banks vurdering kan differansen forklares med at inflasjonsmålet i Norge er høyere enn eurolandenes definisjon av prisstabilitet, samt likviditets- og risikopremier på plasseringer i Norge. Terminrentene

Figur 9 Bankenes likviditet i 2001. Dagstall. Milliarder kroner

Kilde: Norges Bank

synes dermed å være i samsvar med informasjonen fra Consensus Forecasts om forventningene om den fremtidige prisstigningen.

Likviditetsstyringen

Norges Bank fastsetter rentesatsene på innskudd og lån på bankenes foliokonti i Norges Bank (hhv. foliorenten og D-lånsrenten). Likviditetspolitikken skal sørge for at bankens rentebeslutninger får bredt gjennomslag i de korte pengemarkedsrentene. Norges Bank bruker sine likviditetspolitiske instrumenter til å tilføre eller trekke inn likviditet fra banksystemet slik at de helt kortsiktige pengemarkedsrentene blir liggende nær renten på bankenes folioinnskudd i Norges Bank. Foliorenten er dermed den pengepolitiske styringsrenten.

Bankenes strukturelle likviditet er hva bankenes innskudd på foliokonto i Norges Bank ville ha vært uten sentralbankens tilførsel eller inndragning gjennom likviditetspolitiske instrumenter. Bankenes strukturelle likviditet påvirkes av statens løpende inn- og utbetalinger, statlige lånetransaksjoner, Norges Banks transaksjoner i valuta- og statspapirmarkedet og endringer i sedler og mynt i sirkulasjon.

Gjennom 2001 varierte bankenes strukturelle likviditet mellom behov for betydelige lån og betydelige innskudd i Norges Bank (se figur 9). Dersom Norges Bank ikke hadde utliknet disse likviditetssvingningene, ville variasjonen i de korteste pengemarkedsrentene blitt større.

De viktigste instrumentene til å påvirke likviditetssituasjonen er fastrente-lån (F-lån) og fastrente-innskudd (F-innskudd). F-lån brukes for å tilføre likviditet til banksystemet, mens F-innskudd brukes til å trekke inn

likviditet ved å binde midler i sentralbanken. Bankene må stille sikkerhet for F-lånene og er selv ansvarlige for at sikkerhetsstillelsen er tilstrekkelig. Renten på F-lån og F-innskudd fastsettes ved ordinær auksjon.

I perioder med unormalt stort tilførselsbehov (som f.eks. ved store skatteforfall) og i situasjoner med betydelige utslag i pengemarkedsrentene, kan Norges Bank benytte valutabytteavtaler som et supplement til F-lån for å tilføre likviditet. Midlertidige utslag i de helt kortsiktige rentene kan oppstå som følge av at omfordelingen av likviditet i interbankmarkedet ikke fungerer tilfredsstillende, men slike utslag har begrenset innvirkning på rentedannelsen for øvrig.

I 2001 sørget Norges Bank for at banksystemet ved slutten av hver dag hadde tilstrekkelig store innskudd på foliokonti i Norges Bank til å holde de korteste pengemarkedsrentene ned mot foliorenten. Foliorenten ble dermed bestemmende for de aller korteste pengemarkedsrentene.

Figur 1 viser at de korteste pengemarkedsrentene i 2001 gjennomgående lå nær foliorenten. Svingningene var noe større i april og desember. I april var svingningene forårsaket av usikkerhet rundt likviditetssituasjonen i forbindelse med forfall av oljeskatt i begynnelsen av måneden. Generelt vil bankene ha stort låne-

behov når oljeskatt skal betales, og skatteforfallet var særlig stort i april 2001. Tilførselsbehovet ble i det vesentlige dekket ved at Norges Bank tilførte banksystemet likviditet ved F-lån. I perioder ble F-lånene supplert med inngåelse av likviditetstilførende valutabytteavtaler. Gjennomsnittlig daglig utestående beløp i F-lån og valutabytteavtaler i april var henholdsvis 36,9 milliarder kroner og 9,6 milliarder kroner.

Mot slutten av desember steg de korteste pengemarkedsrentene, til tross for at likviditetssituasjonen var meget romslig. Bankene hadde folioinnskudd i Norges Bank på om lag 20 milliarder kroner. Det er vanligvis større usikkerhet knyttet til omfordelingen av likviditet mellom bankene over årsskiftet enn ellers i året. Utslagene i pengemarkedsrentene var imidlertid begrensede, og det ble ikke ansett som nødvendig å tilføre ekstra likviditet gjennom valutabytteavtaler.

Forskning og arbeid med økonomiske modeller

Forskningen og det forskningsbaserte analysearbeidet omkring pengepolitikk utvikles langs to linjer. Den ene er empirisk orientert og særlig rettet mot norsk økonomis virkemåte. Den andre er mer teoretisk orientert og rettet mot spørsmål knyttet til utformingen av penge-

politisk strategi og egenskaper ved det pengepolitiske regimet. Forskningsinnsatsen i Norges Bank er dermed direkte og indirekte innrettet mot å forbedre beslutningsgrunnlaget for pengepolitikken.

Den makroøkonomiske modellen RIMINI brukes – sammen med andre modeller – som hjelpemiddel til å utarbeide prognosene om den økonomiske utviklingen som publiseres i inflasjonsrapporten¹.

RIMINI samler opp kunnskap om sammenhenger i økonomien, blant annet relasjoner for etterspørsel og modeller for arbeidsmarkedet og lønns- og prisdannelsen. Den ivaretar også hensynet til en konsistent analyse av samspillet mellom disse sammenhengene. Modellen fanger opp viktige sider ved transmisjonsmekanismen, og den brukes også – sammen med annet analyseverktøy – til å anslå virkningene av rentendringer på realøkonomien og på prisstigningen i Norge. RIMINI benyttes også til analyser av indikatorer for finansiell utsatthet i rapportene om finansiell stabilitet.

I 2001 har Norges Bank økt satsingen på mer teoretisk basert pengepolitisk forskning. Videre arbeides det med å utvikle et modellapparat som vil kunne være til hjelp i arbeidet med å utforme pengepolitisk strategi.

Forskningsarbeidet i Norges Bank dokumenteres etter hvert som det blir fullført, blant annet i publikasjonsseriene fra Norges Bank. I 2001 er 10 arbeider trykt i serien *Working Paper*, mens 4 artikler fra internasjonale tidsskrift er utgitt i serien *Reprints*. I løpet av de siste tre årene har ansatte i Norges Bank publisert noe i underkant av 4 artikler per år i internasjonale tidsskrift med referee-ordning. To av bankens forskere forsvarte i 2001 sine doktoravhandlinger ved Universitetet i Oslo, og avhandlingene «State dependent effects in labour and foreign exchange markets» av Q. Farooq Akram og «Inflation Targeting and Monetary Policy» av Kai Leitemo er under utgivelse i serien *Doctoral Dissertations in Economics*.

Med utgangspunkt i bankens forskningsvirksomhet videreutvikles kontakten med akademiske forskningsmiljøer nasjonalt og internasjonalt, og med forskningsmiljøene i andre lands sentralbanker. Sentralt for å videreutvikle denne kontakten står bankens egen forskningsvirksomhet, som i denne sammenhengen kan ses på som «inngangsbilletten» som gir innpass i andre forskningsmiljøer. Kontakten utvikles gjennom ulike samarbeidsrelasjoner, som spenner fra langvarig sam-

¹ Se artikkelen «Hvilken rolle spiller vurderinger og skjønn i bruken av den makroøkonomiske modellen RIMINI?» av Kjetil Olsen og Fredrik Wulfsberg, som ble publisert i *Penger og Kreditt* 1/2001, for en nærmere beskrivelse av hvordan RIMINI-modellen brukes i prognosearbeidet.

arbeid med utenlandske forskere om felles forskningsprosjekter til deltagelse i internasjonale konferanser, arbeidssamlinger og forskningsseminarer. Gjennom denne kontakten oppnår banken tilgang på viktige internasjonale impulser og referanser som er nyttige for utøvelsen av kjerneoppgavene.

Statistikkproduksjon

I 2001 ble Norges Banks produksjon av statistikk for penge-, kreditt- og valutamarkedene videreført stort sett etter samme mønster som året før.

Fra og med 2001 publiserer Norges Bank denne statistikken bare på bankens internettsider. Norges Bank har i 2001 arbeidet med å forbedre og automatisere innhenting av data.

Finansstatistikk

Norges Bank samarbeider med Kredittilsynet, Statistisk sentralbyrå (SSB) og Verdipapirsentralen (VPS) om datainnhenting og utarbeidelse av statistikk for kreditt- og verdipapirmarkedet. Datamaterialet brukes til offisiell statistikk, til løpende analyser av utviklingen på kreditt- og verdipapirmarkedene og til arbeidet med finansiell stabilitet.

Primærstatistikken for banker og andre finansforetak er det viktigste grunnlaget for å utarbeide månedlige indikatorer over kredittutviklingen (kredittindikatorene) og utviklingen i pengemengden, samt kvartalsvise finansielle sektorbalanser. I løpet av 2001 ble kredittindikatoren K3 lagt om til månedlig publisering.

I 2001 la Norges Bank om rutinene for hvordan bankene innrapporterer sine rentesatser, og endret artsinndelingen av innskuddsrentene. Samtidig ble rapportene lagt om slik at de viser rentesatser på utlån til og innskudd fra de enkelte sektorer innen publikumssektoren. Sektorvise data vil bli publisert i 2002.

Statistikk over utenlandsbetalinger

Norges Bank produserer statistikk over betalingene mellom Norge og utlandet. Denne statistikken er det viktigste grunnlaget for utenriksregnskapet, som produseres av SSB hver måned. Statistikken over betalingene mellom Norge og utlandet er basert på rapporter fra norske banker og fra foretak som har konto i utenlandske banker eller har oppgjørsordninger med utenlandske konsernselskaper.

I 2000 ble alternative rapportssystemer vurdert i en egen utredning. Denne utredningen konkluderte med at et nytt system i betydelig større grad enn i dag må baseres på direkte rapportering fra primærkildene. Det ble innledet diskusjoner med SSB om en endret arbeidsdeling for innsamling av data til utenriksregnskapet. Det er nå enighet om at Norges Bank i et frem-

tidig utenriksregnskapssystem tar ansvaret for datainn-samlingen fra finansiell sektor (herunder verdipapir-markedet, men unntatt forsikring). Ansvaret for datainn-samlingen fra øvrige sektorer blir overført til SSB. Endringen iverksettes i januar 2005. Norges Bank arbeider med beredskapsplaner i tilfelle omleggingen må skje før 2005.

Omleggingen av rapportsystemene til utenlands-betalingsstatistikken vil endre grunnlaget for Norges Banks samarbeid med skatteetaten, tolletaten og ØKO-KRIM. Disse kontrollmyndighetene har adgang til å innhente opplysninger fra Norges Bank om betalinger mellom innlendinger og utlendinger. Dette datagrunnlaget vil falle bort når rapportsystemet legges om. Norges Bank bidrar i arbeidet med å finne andre løsninger for å dekke kontrollmyndighetenes behov for slik informasjon.

Finansielle sektorbalanser

Norges Banks databank for kvartalsvise finansielle sektorbalanser (*Findatr*) benyttes i bankens modellarbeid, i pengepolitiske utredninger og i arbeidet med finansiell stabilitet. Statistikkproduktet *husholdningenes finansregnskap*, som bygger på *Findatr*, viser bl.a. utviklingen i husholdningenes fordringer og gjeld.

Internasjonal rapportering og samarbeid

Norges Banks rapportering av statistikk til internasjonale organisasjoner har økt de siste årene, og det kommer stadig nye krav og ønsker om mer data fra slike organisasjoner. Banken rapporterer til BIS, ESB, Eurostat, IMF og OECD.

Norges Bank deltar i fora hvor utviklingen av internasjonale statistikkstandarder og internasjonal rapportering blir drøftet. Dette skjer blant annet i *Committee on Monetary, Financial and Balance of Payments Statistics* og i arbeidsgrupper under denne, der Norges deltakelse har bakgrunn i EØS-avtalen.

Norge sluttet seg til IMF's dataspredningsstandard, SDDS, i 1996. Standarden stiller omfattende krav til deltakerlandenes statistikkproduksjon når det gjelder dekning, metoder, kvalitet, hyppighet, aktualitet og tilgjengelighet. Ved utgangen av 2001 oppfylte Norge disse kravene.

Kap 2. Finansiell stabilitet

Ansvar for stabiliteten i det finansielle systemet

Norges Banks oppgaver og ansvar for stabiliteten i det finansielle systemet er forankret i sentralbanklovens paragraf 1, der det heter at banken skal:

«[...] fremme et effektivt betalingssystem innenlands og overfor utlandet og overvåke penge-, kreditt- og valutamarkedene. [...]»

og i sentralbanklovens paragraf 3:

«[...] Banken skal underrette departementet når det etter bankens oppfatning er behov for tiltak av penge-, kreditt- og valutapolitisk karakter av andre enn banken. Banken skal informere offentligheten om penge-, kreditt- og valutaforholdene.»

Lov om betalingssystemer gir Norges Bank et eget konsesjonsansvar for bankenes avregnings- og oppgjørssystem, de såkalte interbanksystemene.

Sentralbanker har tradisjonelt hatt et ansvar for stabiliteten i det finansielle systemet. Det skyldes at kriser i bank- og finanssystemene er monetære fenomen, nært knyttet til endringer i verdien av finansielle aktiva, renter og valutakurser. Sentralbankens utøvelse av pengepolitikken gir banken et eget utgangspunkt for å vurdere og varsle om faktorer som kan true den finansielle stabiliteten. Norges Banks ansvar for å bidra til robuste og effektive betalingssystemer og finansmarkeder er direkte knyttet til ansvaret for den finansielle stabiliteten. Skulle det oppstå en situasjon der selve det finansielle systemet er truet, vil Norges Bank, i samråd med andre myndigheter, vurdere behovet for og om nødvendig iverksette tiltak som kan bidra til å befeste tilliten til det finansielle systemet.

Norges Banks forebyggende oppgaver innen dette feltet består i å:

- bidra til å begrense risikoen i avregnings- og oppgjørssystemene for å hindre at likviditets- og soliditetssvikt forplanter seg mellom deltakerne
- overvåke finansnæringen for å avdekke utviklingstrekk som kan føre til svekket inntjening og økte tap i finansnæringen og dermed true stabiliteten i finansiell sektor
- vurdere hvordan pengepolitikken og den øvrige økonomiske politikken påvirker stabiliteten i finansiell sektor og vise versa.

Finansmarkedene og finansinstitusjonene

Overvåking av utviklingen i finansnæringen

Norges Banks rapport *Finansiell stabilitet* blir utgitt to ganger pr. år. Formålet med rapporten er å gi en sammenfattende vurdering av situasjonen i og utsiktene

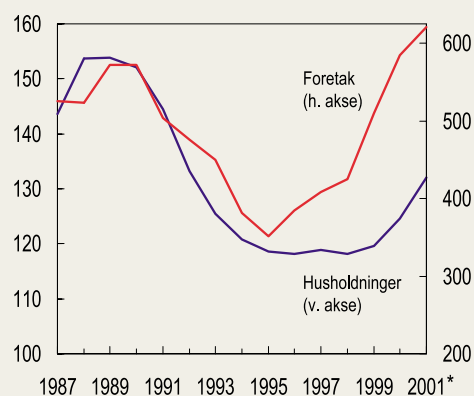
for finansiell sektor med spesiell vekt på bankene og deres evne til å møte mulige kraftige forstyrrelser i økonomien. Hovedkonklusjonene i rapporten oppsummeres i et eget brev til Finansdepartementet. Rapporten skal også bidra til dialog med finansnæringen om forhold som kan skape ubalanser i det finansielle systemet.

Rapporten inneholder dels analyser av sammenhengen mellom makroøkonomiske utviklingstrekk og utviklingen i finansiell sektor, dels Norges Banks vurdering av utsiktene for finansiell stabilitet. Analyser av samspillet mellom realsiden og finanssiden i økonomien er blitt tillagt økende vekt. Rapporten er bygget opp med fokus på de ulike formene for risiko finansinstitusjonene er eksponert for gjennom sin virksomhet: kredittrisiko, likviditetsrisiko, markedsrisiko, oppgjørssisiko og operasjonell risiko. Dette underbygges av analyser av konjunkturelle forhold, forhold i kredittmarkedene, eiendomsmarkedene og verdipapirmarkedene, gjeldsbelastningen og den finansielle stillingen til husholdninger og foretak, samt konkurransesituasjonen i finansiell sektor.

Norges Bank legger spesiell vekt på å analysere bankenes kredittrisiko. Med kredittrisiko menes risikoen for at en låntaker ikke har vilje eller evne til å betale fremtidige renter og avdrag på sine lån. Kredittrisikoen utgjør en vesentlig del av samlet risiko i bankene. Kredittrisikoen har en tendens til å bygge seg opp i gode tider, og materialisere seg i dårlige. Dette gjør det viktig å vurdere utviklingen på dette området i lys av den generelle økonomiske utviklingen.

Hovedindikatorerne for utviklingen i kredittrisikoen

Figur 10 Gjeldsbelastning i husholdninger¹⁾ og foretak²⁾

1) Lånegjeld i prosent av disponibel inntekt siste fire kvartaler

2) Rentebærende gjeld i ikke-finansielle foretak i prosent av kontantoverskudd eksklusive renteutgifter

* Husholdninger: Tredje kvartal 2001

Foretak: Anslag for 2001

Kilde: Norges Bank

ved utlån til foretak og husholdninger er gjelds- og rentebelastningen i de to sektorene.

For å analysere kredittrisiko forbundet med utlån til foretakene bruker Norges Bank regnskapsdata fra Brønnøysundregistrene. Våren 2001 utviklet Norges Bank en ny kredittrisikomodell som predikerer individuelle konkurssannsynligheter for foretak. Konkurs-sannsynlighetene er en funksjon av foretakenes inntjening, likviditet og soliditet. Den nye modellen supplerer de øvrige vurderinger av kredittrisiko som gjøres på bakgrunn av tall på aggregert nivå.

Husholdningenes andel av samlede utlån er større enn foretakenes. Bankene ble påført kun beskjedne tap på sine husholdningsporteføljer under og etter bankkrisen tidlig på 1990-tallet. Det er likevel viktig å overvåke den finansielle utsattheten i husholdningene, fordi endret tilpasning i husholdningene kan få store real-økonomiske følger for foretakene. På samme måte vil foretakenes inntjenings- og sysselsettingsutvikling direkte påvirke husholdningssektoren. Det er dermed viktig å se på de to sektorene samlet ved vurdering av den generelle økonomiske utviklingen.

Norges Bank overvåker også *likviditetsrisikoen* til bankene og *markedsrisikoen* i deres verdipapirporteføljer. Likviditetsrisikoen er knyttet til bankenes finansieringsstruktur, herunder finansiering fra utenlandske kilder, og er svært viktig. Markedsrisiko benyttes ofte som en samlebetegnelse for flere risikotyper, og omfatter risikoen for tap på poster på og utenom balansen som følge av endringer i markedspriser som renter, valutakurser og egenkapitalverdier.

De nasjonale finansmarkedene er blitt mer integrert med hverandre, og en får stadig nye eksempler på hvor raskt uro spres mellom land. Internasjonal økonomisk utvikling vil også ha effekter på norsk økonomi, enten direkte gjennom eksport og import, gjennom prisendringer på bl.a. olje, eller indirekte via verdipapirmarkedene. Overvåkingen av internasjonale forhold er en viktig del av arbeidet med å overvåke finansiell stabilitet i Norge.

Norges Banks analyse av den finansielle stabiliteten er rettet mot å vinne kunnskap om finansinstitusjonenes finansielle tilpasning, om virkemåten til finansielle markeder og om samspillet mellom den makroøkonomiske utviklingen og finansiell stabilitet. Norges Bank gjennomførte i 2001 blant annet en undersøkelse sammen med Kredittilsynet av omfanget av en del større bankers usikrede eksponeringer i form av utlån, verdipapirer eller derivater overfor andre finansinstitusjoner. Slike motpartseksponeringer kan gi opphav til likviditetsproblemer dersom en forventet innbetaling lar vente på seg. Dette kan i noen tilfeller få konsekvenser for bankenes soliditet. Arbeidet blir fulgt opp med en ny undersøkelse i 2002.

De løpende analyser av den finansielle stabiliteten underbygges av en langsiktig kunnskapsoppbygging gjennom Norges Banks forskningsvirksomhet. I analysen av finansinstitusjoners adferd har en gjennom flere prosjekter belyst konkurranse- og strukturforhold i den norske banksektoren. Blant annet har en analysert hvordan overgangen til bruk av elektroniske betalingsinstrumenter har påvirket stordriftsfordelene i norske banker. Videre har en analysert i hvilken grad låntakere er opptatt av sine bankers soliditet, og hvorvidt bankene i så fall bruker det som en konkurranseparameter.

Både Finansdepartementet, Kredittilsynet og Norges Bank har et ansvar i arbeidet med å sikre finansiell stabilitet. Det er regelmessige møter mellom Norges Bank og henholdsvis Kredittilsynet og Finansdepartementet der spørsmål knyttet til finansiell stabilitet drøftes. I samsvar med Stortingets forutsetninger er det etablert samarbeid med Kredittilsynet på flere nivåer. Det er regelmessige møter mellom ledelsen i de to institusjonene, der blant annet gjennomgang av den økonomiske situasjonen og utviklingen i finansinstitusjonene er faste tema. Norges Bank er representert i styret i Kredittilsynet med en observatør. De to institusjonene oversendte i mars 2001 et brev til Finansdepartementet med dokumentasjon av samarbeidet på fagområder som finansinstitusjoner, verdipapirmarkeder og betalingssystemer. I 2002 ble det avgitt en felles uttalelse til Baselkomiteen og EU om det nye kapitaldekningsregelverket for finansinstitusjoner.

Finansiell stabilitet i 2001

Tilfredsstillende soliditet i bankene

De største bankene opprettholdt soliditeten på et tilfredsstillende nivå i 2001, til tross for høy utlånsvekst. De små og mellomstore bankene hadde en høyere utlånsvekst og fikk noe redusert soliditet, men oppfyller fortsatt minstekravene til kapitaldekning med god margin. Utlånsveksten de siste årene har funnet sted i en periode med god økonomisk vekst og beskjedne kredittap. Sterk konkurranse og lave marginer i det norske markedet gir trolig begrensede muligheter til å styrke underliggende inntjening vesentlig gjennom balansevekst.

Underliggende inntjening svekket seg noe i 2001 sammenlignet med 2000 i de små og mellomstore bankene. De tre største bankene hadde tilnærmet uendret underliggende inntjening, og noe høyere tap. Omfanget av misligholdte engasjementer økte også noe. Det var en nedgang i resultatene etter tap for de tre største bankene og en enda svakere utvikling for de små og mellomstore bankene sammenlignet med 2000. Utviklingen nasjonalt og internasjonalt i siste halvdel av

Figur 11 Bokførte tap i de tre største norske bankene¹⁾ og små og mellomstore banker²⁾. Tap i prosent av brutto utlån til andre enn finansinstitusjoner

¹⁾ Den norske Bank (inkl. Postbanken i hele perioden), Kreditkassen og Gjensidige NOR Sparebank

²⁾ Banker i Norge eksklusive de tre største bankene og filialer av utenlandske banker

Kilde: Norges Bank

2001 gjør det rimelig å forvente at utlånstapene vil fortsette å øke noe i 2002. Bankene vil derfor ha behov for å bedre den underliggende inntjeningen for at soliditeten skal opprettholdes.

Terrorangrepet mot USA 11. september 2001

Terrorangrepet 11. september rammet mange sentrale aktører i finansiell sektor direkte. Flere markedsplasser ble stengt i kortere perioder. Sentralbanker i flere land tilførte betydelige mengder ekstraordinær likviditet, og det ble i noen markeder avtalt lengre oppgjørstid enn normalt for at markedene skulle fungere best mulig under de rådende forhold. Samlet sett fungerte finansmarkedene uten store problemer i denne perioden, og problemer for de enkelte finansinstitusjonene har vært håndterbare.

Terrorangrepet 11. september førte til kraftige kursfall i verdens aksjemarkeder. Fallene kom etter en lengre periode med kraftige kursfall og stor usikkerhet. Kursene tok seg noe opp igjen utover høsten 2001, men var ved utgangen av 2001 fortsatt på et lavere nivå enn ved inngangen til året.

Bankene i Norge ble i liten grad direkte berørt av aksjekursfallene som fulgte etter terrorangrepet. Livsforsikringsselskapene er i langt større grad enn bankene utsatt ved kursfall i verdipapirmarkedet. Som følge av fall i aksjekursene i 2001 ble livsforsikringsselska-

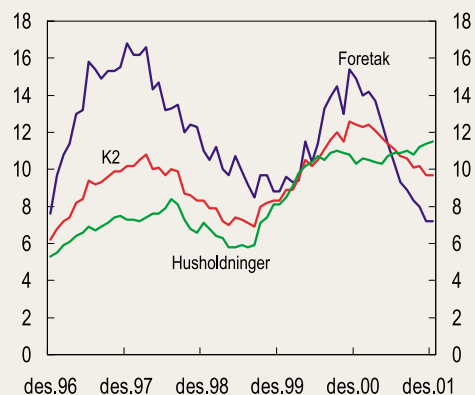
penes resultat i 2001 svakere enn i 2000. Kursreguleringsfondet, som var tømt ved utgangen av 3. kvartal, økte noe igjen i 4. kvartal. Samlet bufferkapital, dvs. kursreguleringsfond, tilleggsavsetninger og kjernekapital utover kapitaldekningskravet, økte både som følge av utviklingen i markedene og de spesielle tiltakene myndighetene iverksatte i kjølvannet av terrorangrepene, og utgjorde da 4,5 prosent av forvaltningskapitalen mot vel 6 prosent ett år tidligere.

Problemer i forsikringsselskapene kan smitte over til banker og verdipapirmarkeder både direkte gjennom de løpende mellomværender de har, og gjennom generell tillitssvikt til finansiell sektor. Flere av livsforsikringsselskapene i Norge inngår dessuten i blandede finanskonsern hvor bankdelen av konsernet utgjør den dominerende del. Svekket inntjening i livsforsikringsselskapene vil redusere deres konsernbidrag eller i verste fall føre til behov for egenkapitaltilførsel. Faren for store smittevirkninger fra livdelen til bankdelen av konsernene anses imidlertid for å være begrenset.

Høy kredittvekst og økende gjeldsbelastning i husholdninger og foretak i 2001

Svakere vekstutsikter internasjonalt og økt usikkerhet om den økonomiske utviklingen innenlands har trolig bidratt til å bremse foretakenes opplåning. Husholdningene fortsatte å øke sin opplåning i høy takt gjennom 2001. Dette har bl.a. bakgrunn i stigende boligpriser og økt boligformue. Gjelden vokste sterkere enn disponibel inntekt. Gjeldsbelastningen og rentebelastningen økte. Husholdningene som gruppe var dermed mer sårbar for økt arbeidsledighet eller økt rente ved utgangen av 2001 enn ved inngangen til året.

Figur 12 Innenlandsk kreditt til husholdninger og foretak. Tolv månedersvekst i prosent

Kilde: Norges Bank

Husholdningene har samlet sett en solid positiv netto finansformue. Fallet i aksjekursene gjennom 2001 reduserte denne formuen noe. Aksjer utgjør en forholdsvis liten del av netto finansformuen og er i tillegg skjevt fordelt mellom husholdningene. I hovedsak vil det være en relativt liten gruppe husholdninger med høye inntekter og stor formue som påvirkes av aksjekursfallet. Ser vi bort fra forsikringskrav, som husholdningene i liten grad kan trekke på ved eventuelle problemer med å betjene gjeld, var netto finansformuen negativ ved utgangen av 2001. Samlet sett ble kredittrisikoen knyttet til husholdningene vurdert som økende gjennom året, men fortsatt moderat ved utgangen av 2001.

Gjelden i foretakene har i lang tid økt kraftigere enn verdiskapingen. Gjeldsveksten avtok noe i 2001 i takt med fallende investeringer i fastlandsforetakene. Det er betydelige forskjeller mellom næringene. I skjermene næringer som varehandel og tjenesteyting fortsatte gjeldsveksten i høy takt, mens konkurranseutsatte næringer, i første rekke industrien, viste en kraftig reduksjon i gjeldsveksten. Inntjeningen i foretakssektoren samlet ble noe svekket fra 1999 til 2000, og tall for utviklingen i 2001 tyder på en ytterligere svekkelse. Gjeldsbelastningen ser dermed ut til å øke ytterligere.

Fordelingen av gjelden endret seg gjennom 1990-tallet. Foretak med høy kredittrisiko står for en stadig mindre andel av den langsiktige gjelden i foretakssektoren. Samtidig har foretakenes egenkapital økt som andel av balansen. Foretakssektorens *risikovektede* gjeld var nesten uendret fra 1999 til 2000.

Den sterke gjeldsoppbyggingen har ført til at foretakene er mer sårbare for svekkelser i inntjeningen. Beregninger basert på aksjekurser og regnskapsdata fram til september 2001 viser at det var en betydelig økning i konkurssannsynligheten til børsnoterte foretak og store ikke-børsnoterte foretak i 2001. Samlet sett ble kredittrisikoen knyttet til bankenes utlån til fastlandsforetak vurdert som forholdsvis høy ved utgangen av 2001. Fortsatt høy gjeldsvekst, utsikter til svakere økonomisk vekst og svekket inntjening økte kredittrisikoen gjennom 2001.

Om lag uendret likviditetsrisiko

Bankenes utlånsvekst avtok noe gjennom 2001. Bankenes behov for å hente finansiering fra innen- og utenlandske penge- og kapitalmarkeder fortsatte likevel å øke, ettersom kundeinnskuddene ikke økte like mye som utlånene. De tre største bankene økte andelen kortsiktig finansiering, med en økt andel utenlandsk pengemarkedsfinansiering. De små og mellomstore bankene hadde en motsatt utvikling, med redusert andel kortsiktig finansiering, men samtidig økt vekt på innenlandsk pengemarkedsfinansiering. Bufferen i

form av likvide fordringer økte samtidig noe i de tre største bankene og holdt seg nesten uendret i de små og mellomstore bankene. Likviditetsrisikoen ble vurdert som tilnærmet uendret gjennom 2001.

Økt usikkerhet, men fortsatt tilfredsstillende stabilitet

Husholdningenes og foretakenes gjeldsbelastning økte ytterligere gjennom 2001. Gjeldsbelastningen til husholdningene er fortsatt lavere enn på slutten av 1980-tallet, mens gjeldsbelastningen i foretakene er høyere. Det er grunn til å understreke at spesielt foretakene er avhengig av fortsatt god inntjening i årene fremover for å betjene gjelden. Samtidig økte usikkerheten om den videre konjunkturutviklingen ute og hjemme ytterligere det siste halvåret av 2001. Kredittrisikoen i bankene har dermed økt, og utlånstapene forventes å øke fremover. Tapene er imidlertid fortsatt på et lavt nivå og må ta seg betydelig opp før stabiliteten i banksektoren trues.

Betalingsystemer og betalingsmidler

Norges Banks ansvar for betalingsystemet har blitt utvidet ved betalingsystemloven som trådte i kraft i april 2000. Loven gir Norges Bank konsesjons- og tilsynsmyndighet over systemene for avregning og oppgjør av pengeoverføringer mellom bankene. Norges Bank har dermed både et generelt overvåkeransvar for betalingsystemet som helhet slik dette er nedfelt i sentralbankloven, og et konkret konsesjonsansvar for de delene av betalingsystemet som utfører avregning og oppgjør mellom bankene. Muligheten for at solvens- eller likviditetsproblemer sprer seg og truer den finansielle stabiliteten, står sentralt i Norges Banks engasjement for å redusere risikonivået i det norske oppgjørssystemet.

Norges Banks arbeid for å fremme mer effektive og robuste betalingsystemer består etter dette i:

- utformingen av den *finansielle infrastruktur* gjennom konsesjonsmyndighet og tilsynsansvar etter betalingsystemloven, gjennom avtale- og regelverket som regulerer bankenes deltakelse i Norges Banks oppgjørssystem (NBO), gjennom å redusere teknologisk og driftsmessig sårbarhet i NBO, og gjennom å legge til rette for best mulig integrasjon med den internasjonale betalingsformidlingen.
- å ha en løpende *beredskap* gjennom et apparat og rutiner som kan løse problemer av systemmessig betydning når de oppstår.
- løpende *overvåking* av de eksponeringer som oppstår bankene imellom ved deres deltakelse i det norske betalingsystemet og internasjonal betalingsformidling.
- utgivelse av årlige rapporter med *kartlegging* av utviklingen i bruk av betalingsmidler og betalingsinstrumenter i Norge samt å vurdere effektiviteten og

sikkerheten i det norske betalingssystemet opp mot internasjonalt aksepterte standarder og faktisk utvikling i andre land.

Bankenes grunnleggende risiko knyttet til deres deltakelse i betalingssystemet kan klassifiseres som enten kredittrisiko eller likviditetsrisiko. Kredittrisikoen avhenger først og fremst av hvorvidt bankene godskriver kundene før de selv har mottatt oppgjør for en betalingstransaksjon. Likviditetsrisikoen knytter seg til bortfall av likviditet på grunn av forsinkelser i gjennomføringen av oppgjøret. Andre risikoformer som kan gi seg utslag i kreditt- eller likviditetsrisiko, er juridisk risiko, valutaoppgjørssisiko og operasjonell risiko. Juridisk risiko er knyttet til avtalemessige og andre juridiske uklarheter ved blant annet rettigheter og forpliktelser mellom deltakerne i systemet, f.eks. i forbindelse med en deltakers insolvens. Valutaoppgjørssisiko har sitt opphav i at valutatransaksjoner gjøres opp i ulike oppgjørssystemer på ulike oppgjørstidspunkter. Dermed er det en fare for at en deltaker etter at den har oppfylt sine leveringsforpliktelser, blir utsatt for at motparten ikke kan levere sin forpliktelse til avtalt tidspunkt. Operasjonell risiko er knyttet til mangelfulle prosedyrer, feil i datasystemer og telekommunikasjon, regelbrudd, bedragerier, brann mv. som kan påføre deltakerne kostnader.

Etter ikrafttredelsen av betalingssystemloven og de tilpasninger som er skjedd for å tilfredsstille kravene til konsesjon, anses den legale risikoen i det norske betalingssystemet som svært begrenset. Norges Banks analyser viser at også kreditt- og likviditetsrisikoen totalt sett er relativt begrenset etter flere års samarbeid mellom bankene og Norges Bank om ulike risikoreducerende tiltak i det norske betalingssystemet. Fokuset framover vil derfor i hovedsak ligge på risikoen knyttet til norske bankers deltakelse i internasjonal valutahandel (valutaoppgjørssisiko) og operasjonell risiko. Etableringen av en internasjonal flervaluta oppgjørssbank, CLS Bank som eies av de største internasjonale bankene, vil redusere oppgjørssrisikoen forbundet med slike handler betydelig. Flere driftsavbrudd i bankenes driftssentraler har imidlertid vist at det kan være en betydelig operasjonell sårbarhet. Det er systemenes eget ansvar å sørge for rutiner, reserveløsninger, kompetanse og beredskap som setter dem i stand til å håndtere den operasjonelle risikoen på en god måte. Banknæringen har satt i gang arbeid for å vurdere tiltak som er nødvendige for å redusere denne risikoen. Norges Bank vurderer fortløpende behov for tiltak i forhold til systemer som ikke har tilstrekkelig fokus på den operasjonelle risikoen, og har et nært samarbeid med Kredittilsynet med dette for øye.

I tillegg til det lovpålagte ansvaret for interbank-systemene følger Norges Bank også utviklingen i systemene for betalingstjenester. Denne overvåkingen inngår som en del av arbeidet for å fremme et effektivt betalingssystem, jf. sentralbanklovens paragraf 1. Ved vurderingen av effektiviteten i betalingssystemet legger Norges Bank vekt på at oppgjørene skjer hurtig, rimelig og sikkert.

Norges Banks oppgjørssystem – systemmessig modernisering

Gjennom posteringer på bankenes konti i Norges Bank forestår sentralbanken det endelige oppgjøret av de fordrings- og gjeldsforhold som oppstår mellom bankene som følge av deres finansielle transaksjoner og deltakelse i betalingsformidlingen. I tilknytning til oppgjøret tilbyr Norges Bank likviditet mot stille sikkerheter, slik at oppgjøret kan gjennomføres effektivt, og bankene kan få oppgjør i sentralbankfordringer, som er uten kreditt- og likviditetsrisiko. Et effektivt oppgjørssystem gjør sentralbanken i stand til å utøve pengepolitikken effektivt. Norges Bank står også for pengeoppgjøret for handel med aksjer, obligasjoner og derivater.

Utviklingen og driften av Norges Banks oppgjørssystem (NBO) har gjort det mulig for Norges Bank å påvirke organiseringen av betalingssystemet, og dermed risikoen og effektiviteten. Norges Bank har derfor i hovedsak utøvd sitt ansvar for et robust og effektivt betalingssystem gjennom funksjonen som øverste oppgjørssbank i det norske betalingssystemet. Med betalingssystemloven kan Norges Bank kontrollere effektivitet og risiko også i den bankdrevne delen av avregnings- og oppgjørssystemet på en annen måte enn før.

De primære sentralbankfunksjoner er å tilby bankene oppgjør i et risikofritt betalingsmiddel, dvs. fordringer på Norges Bank, og å sikre tilstrekkelig likviditet i interbankmarkedet. Disse grunnleggende forholdene kan imidlertid ivaretas uten at Norges Bank nødvendigvis har et omfattende drifts- og utviklingsmessig engasjement innenfor oppgjørssystemet. På dette grunnlaget har Norges Bank invitert banknæringen til et samarbeidsprosjekt der siktemålet er å etablere en hensiktsmessig arbeidsdeling med bankvesenet, der sentralbanken kan konsentrere seg om sine kjerneoppgaver (konsesjonstildeling og tilsyn med interbank-systemet, tilførsel av likviditet til oppgjørene samt de pengepolitiske koplinger til betalingssystemet). Det legges til grunn at en slik gjennomgang skal avdekke samordningsgevinster som over tid reduserer de samlede kostnader i avregnings- og oppgjørssystemet.

Tilpasninger i oppgjørssystemet

Ved etableringen av NBO i 1997 ble det innført krav om dekning for posteringer i oppgjørssystemet. I innføringsfasen ble det imidlertid åpnet for at Norges Bank kunne yte usikrede lån (såkalte E-lån) for gjennomføring av prioriterte oppgjør, slik at manglende dekning ikke skulle få for store konsekvenser i en periode hvor bankene måtte tilpasse sine rutiner til det nye systemet og utvikle løsninger som gjorde det mulig å håndtere avviste oppgjør.

Bankene har tilpasset seg vilkårene og utviklet slike løsninger. Ordningen med automatiske, usikrede lån har medført en betydelig kredittrisiko for Norges Bank. Norges Bank avvirket derfor ordningen med E-lån til oppgjøret av bankenes kundetransaksjoner, det såkalte NICS-masseoppgjøret, og verdipapiroppgjørene fra Verdipapirsentralen (VPS) og Norsk oppgjørssentral (NOS) med virkning fra 1. juni 2001. Låneordningen ble videreført med reduserte rammer for oppgjør av bankenes uttak av kontanter.

Norges Bank innførte priser for oppgjørstjenester fra 1. juli 2001. Prisstrukturen er tredelt: i) tilknytningsavgift for nye deltakere, ii) årsavgift for deltakelse i hvert av nettooppgjørene i Norges Bank og for kontohold i Norges Bank (infrastrukturavgift), og iii) pris for den enkelte transaksjon, differensiert etter om det dreier seg om nettooppgjør, elektroniske og manuelle bruttotransaksjoner eller sjekker. Norges Bank justerte prisstrukturen med virkning fra 1. januar 2002, slik at transaksjonsprisene den enkelte bank står overfor, faller med økende transaksjonsvolum. Etter lenge å ha vært den eneste sentralbank i industrilandene som ikke tok seg betalt for sine oppgjørstjenester, er Norges Bank med dette prissystemet på linje med andre sentralbanker mht. struktur og prisenivå. Kostnadsdekningen er fremdeles lavere enn i andre land.

Betalingsystemloven

Lov om betalingssystemer mv. av 17. desember 1999 trådte i kraft 14. april 2000. Den supplerer den regulerende banknæringen selv har utøvd på dette området, oftest i nært samråd med Norges Bank. Loven gir Norges Bank konsesjons- og tilsynsansvar for systemer for avregning og oppgjør av pengeoverføringer mellom banker. Systemer som var i drift da loven trådte i kraft, måtte søke om konsesjon innen utgangen av 2000. Lovens formål er å bidra til at avregnings- og oppgjørssystemene organiseres slik at hensynet til finansiell stabilitet blir ivaretatt. Norges Bank kan gjøre unntak fra kravet til konsesjon for systemer som har et så begrenset omfang at de ikke antas å ha betydning for den finansielle stabilitet.

Loven har delt ansvaret for betalingssystemene

mellom Norges Bank og Kredittilsynet slik at systemer for betalingstjenester basert på for eksempel betalingskort eller internett skal meldes til Kredittilsynet. Disse lovbestemmelsene har gitt Kredittilsynet et klarere ansvar for sikkerhet, effektivitet og samordning av slike systemer for betalingstjenester.

I 2001 behandlet Norges Bank tre søknader om konsesjon og fire søknader om fritak fra konsesjonsplikten. Norges Bank besluttet 14. mars 2001 å godkjenne næringens felles avregningssystem (NICS - Norwegian Interbank Clearing System) og Gjensidige NOR Sparebank sitt avregnings- og oppgjørssystem. NICS behandler de store transaksjonene mellom finansinstitusjonene og mot utlandet, og avregner fordringene som oppstår mellom bankene som følge av kundenes betalinger med blant annet giro og betalingskort. Gjensidige NOR Sparebank har gjennomført oppgjør av betalingstransaksjoner mellom et stort antall norske sparebanker. Disse systemene ble vurdert å være av så stor betydning for finanssektoren og betalingssystemet generelt at de burde underlegges offentlig godkjenning og tilsyn. Godkjenningen er basert på:

- en vurdering av deltakelsen i og organiseringen av systemene,
- en analyse av risikoen knyttet til de eksponeringer som normalt oppstår i systemene,
- og de ordninger systemene har for å håndtere situasjoner med solvens- eller likviditetssvikt hos deltakere.

I behandlingen av søknadene ble det også lagt vekt på om systemene tilfredsstillte internasjonale anbefalinger.

Ut fra en vurdering av antallet deltakere, omsetning og antatt risikonivå, og i samsvar med søknadene, vedtok Norges Bank 14. mars 2001 å fritta fra konsesjonsplikten oppgjørssystemene til Swedbank Oslo, Sparebank1 Midt-Norge og Sparebank1 Vest, samt det tilhørende avregningssystemet til EDB Fellesdata.

Videre vedtok Norges Bank den 6. juni 2001 å gi Den norske Bank konsesjon for etablering av oppgjørssystem for et stort antall sparebanker. Systemet ble vurdert å kunne bli av så stor betydning for effektiviteten, stabiliteten og tilliten til betalingssystemet generelt at det måtte underlegges konsesjonsplikt. I behandlingen av DnBs søknad ble det blant annet tatt hensyn til at loven ikke skal hindre utviklingen og etableringen av nye betalingssystemer, og at en konsesjon i dette tilfellet ville bidra til konkurranse om oppgjørstjenester. Dette vil ha en positiv effekt på effektivitet og fleksibiliteten for denne type tjenester. Systemet vil settes i drift i løpet av første halvår 2002. De godkjente systemene er underlagt tilsyn av Norges Bank og vil fortløpende bli meldt til ESA når alle vilkår for konsesjo-

nen er oppfylt. Dermed blir det i samsvar med EUs oppgjørskrav etablert rettsvern for betalinger som inngår i boet til en bank som er satt under administrasjon.

Betalingsystemloven er basert på internasjonale anbefalinger. I regi av G10 og innenfor rammen av Den internasjonale oppgjørskbanken (BIS) har det i flere år vært arbeidet for å redusere risikoen i oppgjørssystemene. I 2000 ble det lagt fram reviderte anbefalinger om hovedprinsipper for å bidra til sikkerhet og effektivitet i betalingssystemer som kan ha betydning for finansiell stabilitet (Trundle-rapporten). Som en del av konsesjonsbehandlingen har Norges Bank vurdert NICS og oppgjørssystemet til Gjensidige NOR Sparebank, samt eget oppgjørssystem (NBO), i forhold til BIS-anbefalingene. Systemene tilfredsstiller disse anbefalingene.

Den operasjonelle risiko finansnæringen opererer under, har fått økt fokus de siste årene. Særlig gjelder dette den teknologiske sårbarheten etter hvert som høyt automatisert teknologi tas i bruk og datasystemer integreres, men risikoen knytter seg også til feil i prosedyrer, regelbrudd etc. Tildeling av konsesjon etter betalingssystemloven er blant annet basert på opplysninger om tiltak for å sikre den tekniske driften, blant annet i form av beredskap for driftsavbrudd når de ordinære systemer ikke fungerer.

Driftsstansen i EDB Fellesdata i august 2001 berørte også Gjensidige Nor Sparebanks avregningssystem og dermed en rekke små og mellomstore sparebanker. Norges Bank har som følge av dette krevd utvidet rapportering fra Gjensidige Nor Sparebank som operatør av interbanksystemet om avvikssituasjoner og oppfølging av dem. Som konsesjonsmyndighet pålegger Norges Bank krav om en organisering som sikrer nødvendig driftsstabilitet, mens den konkrete utforming vil være operatørens eget ansvar.

Næringens tiltak for å begrense risikoen i betalingssystemene

Hovedtyngden av alminnelige kundebetalinger (giroer, kortbetalinger, sjekker) blir avregnet i den såkalte NICS-masseavregningen, og posisjonene bankene imellom gjort opp i Norges Banks oppgjørssystem (NBO). Eksponeringene mellom bankene i denne avregningen er generelt små, men kan potensielt bli store, siden det verken er grenser for størrelsen på eksponeringene bankene imellom eller for hvor store transaksjoner som kan inngå i avregningen. For å unngå kreditteksponering og dermed kredittrisiko, har banknæringen innført rutiner for girobetalinger som innebærer at banken til mottakende kunde ikke godskrivar kundens konto før oppgjøret har funnet sted i NBO.

For ytterligere å redusere risikoen i betalingssystemet vil banknæringen også legge forholdene til rette for kreditering etter oppgjør også for andre typer betalinger (større kundebetalinger, interbanktransaksjoner). Dette vil skje ved at meldingsgangen for transaksjonene endres, slik at bankene først vil få melding om en betaling etter at oppgjøret har funnet sted i Norges Bank. Denne overgangen fant sted tidlig i 2002. Når bankene har gått over til etterskuddsvis kreditering også for slike betalinger, vil det meste av kredittrisikoen knyttet til innenlandsk betalingsformidling være fjernet.

Norges Bank har gjennom en rekke år hatt et nært samarbeid med Verdipapirsentralen om utviklingen av oppgjørene av verdipapirhandelen. I 2001 har det blitt arbeidet med å legge til rette for innføringen av en ny verdipapirregisterlov (jfr forslag i NOU 2000:10), som en antar vil bli vedtatt i 2002. Loven innebærer blant annet at disposisjonsretten til finansielle instrumenter kan overdras med umiddelbar virkning. Dette muliggjør flere oppgjør av verdipapirhandelen hver virkedag.

Bankene kan fremdeles bli påført en betydelig likviditets- og kredittrisiko gjennom sin handel med valuta. I dag blir forpliktelsene bankene pådrar seg ved valutahandel, gjort opp i to uavhengige nasjonale betalingssystemer. Dette innebærer en risiko for bankene, ettersom de normalt leverer solgt valuta før mottak av kjøpt valuta er bekreftet. Hvis én part ikke innfrir sin forpliktelse, kan motparten i verste fall bli påført et tap lik hovedstolen i handelen. Dette innebærer at bankenes valutaposisjoner kan betraktes som usikrede lån.

Norges Bank har innhentet tall for de største bankenes motpartseksponeringer ved handel med valuta. Den høyeste eksponeringen en bank hadde mot én motpart var på vel 120 prosent av kjernekapitalen, mens gjennomsnittlig eksponering mot største motpart var på vel 60 prosent av kjernekapitalen. Eksponeringer av en slik størrelse kan anses som uheldige, selv om de er mot solide utenlandske motparter og er av kort varighet.

Et viktig tiltak mot kredittrisikoen knyttet til valutahandel er CLS (Continuous Linked Settlement). CLS er et felles system mellom banker i en rekke land for oppgjør av valuta, basert på prinsippet om samtidig levering av kjøpt og solgt valuta. Etter planen vil CLS bli satt i drift for oppgjørene av de største valutslagene sommeren 2002, og deretter bli utvidet til å omfatte flere valutaer og deltakere. CLS besluttet høsten 2001 at den norske kronen kan bli inkludert sammen med danske og svenske kroner senest ett år etter at systemet trer i virksomhet. Norges Bank arbeider sammen med banknæringen og de andre skandinaviske sentralbankene for å legge forholdene til rette for dette.

Statens konsernkonto

Et hovedprinsipp i konsernkontosystemet er at all statlig likviditet skal overføres til statens konti i Norges Bank på daglig basis. Alle statlige inn- og utbetalinger under statens konsernkontoordning ble i 2001 utført av Postbanken (DnB), Den norske Bank, Kreditkassen og Sparebanken NOR. Fra 29.10.2001 ble Postbanken og DnB integrert systemteknisk. Norges Banks rolle i statens konsernkontosystem er definert i avtale med Finansdepartementet. Avtalen inneholder krav på områdene kontohold, tilsyn, informasjonsutveksling og effektivisering av statlig betalingsformidling. Det er nå nærmere 1500 statlige oppgjørskonti for inn- eller utbetalinger i Norges Bank. De fleste statlige etatene er nå med i konsernkontoordningen.

Beredskap i finansiell sektor

Norges Banks arbeid med beredskap i finansiell sektor er knyttet til ansvaret for å fremme et effektivt betalingssystem, bidra til finansiell stabilitet og følge opp *Sivilt beredskapssystem i finansiell sektor*. Internt gjelder dette for bankens egne systemer, blant annet Norges Banks oppgjørssystem (NBO), og eksternt for infrastrukturen i finansiell sektor og ivaretagelse av Norges Banks ansvar i henhold til banksikringsloven.

NBO er det sentrale systemet for overføring av fordringer mellom bankene. Det arbeides løpende med å redusere den operasjonelle risikoen knyttet til driften av NBO, og med å styrke beredskapsløsninger og rutiner for å håndtere avvikssituasjoner. Moderniseringen av oppgjørssystemet i Norges Bank tar også sikte på å redusere den operasjonelle risikoen knyttet til dette systemet.

For å effektivisere og tilpasse beredskapsarbeidet i finansiell sektor til en moderne infrastruktur, har en etablert *Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur* (BFI) som et felles samordningsorgan. Dette utvalget ble opprettet gjennom vedtak i Norges Banks hovedstyre i oktober 2000, etter samråd med Finansdepartementet og sentrale aktører i finansiell sektor. Utvalgets hovedoppgaver er i) å komme fram til og koordinere tiltak for å forebygge og løse krisesituasjoner og andre situasjoner som kan resultere i større forstyrrelser i den finansielle infrastrukturen, og ii) forestå nødvendig koordinering av beredskapssaker innen finansiell sektor. Hovedvekten ligger dermed på informasjonsutveksling og -spredning samt koordinering av tiltak, mens den enkelte institusjon selv står ansvarlig for gjennomføringen av disse.

Som et ledd i endringene i beredskapsarbeidet ble fylkesberedskapsrådene for finansiell sektor utviklet med virkning fra 1. juli 2001. I samarbeid med bankforeningene er det etablert en ny ordning med en lokal kontaktperson fra banknæringen i hvert fylke.

I 2001 har BFI blant annet etablert arbeidsrutiner for å varsle og informere om oppståtte og potensielle problemsituasjoner i finansiell infrastruktur og drøftet hvilken rolle utvalget bør ha i håndteringen av slike problemer. På dette grunnlag har BFI hatt en koordinerende funksjon i håndteringen av enkelte problemer som har oppstått i finansiell infrastruktur, og utvalget har vært involvert i flere beredskapsøvelser i finansiell sektor. BFI har også hatt en koordinerende rolle overfor finansiell sektor etter terrorangrepene i USA i september 2001, både i kartleggingen av de umiddelbare virkningene og i oppfølgingen av de beredskapstilskene som ble satt i verk av sentrale myndigheter i henhold til Sivilt beredskapssystem.

I Norden har flere finansinstitusjoner de senere år utbygget sin grensekryssende tjenesteyting, etablert filialer i andre nordiske land og gjennomført oppkjøp og dannelse av finanskonsern bestående av institusjoner i flere land. Eksempler på dette er Danske Banks overtakelse av Fokus Bank og dannelsen av finanskonsernet Nordea der tidligere Christiania Bank og Kreditkasse inngår. For at sentralbankene i denne situasjonen skal kunne ivareta sin oppgave med å bidra til finansiell stabilitet på en hensiktsmessig måte, er det utviklet et tettere samarbeid mellom sentralbankene og tilsynsmyndighetene i de nordiske landene, blant annet for å ivareta beredskapsmessige hensyn.

Overvåking av systemer for betalingstjenester

Norges Bank utgir hvert år en årsrapport om betalingsformidling. I den omtales blant annet regelverksarbeid og utviklingen i infrastrukturen i betalingssystemene nasjonalt og internasjonalt, samt utviklingen i bruk av de ulike betalingsmidler og betalingsinstrumenter i Norge. Dermed dokumenteres bruk og uttak av kontanter og bruk av kontopenger via f.eks. giro, betalingskort og sjekk.

Effektivitet i betalingsformidlingen er både avhengig av hvilke betalingsmidler og betalingsinstrumenter som er tilgjengelige for brukerne, og oppgjørsmetoden for de betalingsmidlene og -instrumentene som brukes. Elektroniske betalingsinstrumenter regnes som mer kostnads-effektive enn blankettbaserte tjenester, slik at økt bruk av elektroniske tjenester vil føre til et mer effektivt betalingssystem. Prisingen av betalingsinstrumentene (gebyrer) gir brukerne signaler om hvilke instrumenter bankene ønsker å fremme bruken av. I Norge er gebyrene på bruken av elektroniske instrumenter gjennomgående lavere enn gebyrene på blankettbaserte tjenester. Dette reflekterer at de blankettbaserte instrumentene er mer kostbare å produsere – med større andel av variable kostnader enn de elektroniske, som preges av automatisert behandling og lave enhetskostnader. Prisene gir der-

med brukerne av betalingsinstrumenter insentiv til å benytte de elektronisk baserte tjenestene.

Bruk av kontanter innebærer kostnader både hos betalere, mottakere og banker, blant annet i form av rentetap ved oppbevaring, sikkerhetskostnader og kostnader ved transport. Overgang fra bruk av kontanter til bruk av betalingskort kan gi effektivitetsgevinst ettersom kostnadene reduseres og betalingen blir utført elektronisk.

Omfanget av kontanttransaksjoner er ukjent, men antas å omfatte flere transaksjoner og mindre beløp enn tilfellet er for kontopenge-transaksjonene.

Betalingskort er det mest populære betalingsinstrumentet for kontopenger i Norge, med mer enn halvparten av alle ikke-kontante transaksjoner. Korttransaksjonene består av små beløp, bruken av giro står for 94 prosent av det samlede beløp. Det ble i alt utført 753,7 millioner transaksjoner med kort, giro og sjekk, til en samlet verdi av 5 613,9 milliarder kroner i 2000. 78 prosent av disse transaksjonene ble utført elektronisk. Andelen er økende og skyldes vekst både i antallet korttransaksjoner og i antallet elektroniske girooverføringer. Som en konsekvens av overgangen til de rimeligere, elektronisk baserte instrumentene har gjennomsnittsprisen pr. transaksjon falt i reelle termer med mer enn 20 prosent fra 1995 til 2000.

Bruken av kostnadseffektive elektroniske betalingsinstrumenter er høy i Norge og viser fortsatt vekst. Det norske betalingssystemet fremstår derfor som relativt effektivt i internasjonal sammenheng.

Sedler og mynt

Sentralbankloven gir Norges Bank ansvar for å utstede pengesedler og mynter. Dette innebærer et ansvar knyttet til sedlenes og myntenes pålydende og utforming, og for å sikre at samfunnet har tilgang til og nødvendig tillit til kontanter som betalingsmiddel. For å sikre tilgangen utfører Norges Bank engrosfunksjoner overfor bankene. Disse funksjonene omfatter forsyning, veksling, fornyelse og innløsning av utgåtte sedler og mynter.

Bruken av kontanter er relativt sett blitt redusert i forhold til giro- og kortbetalinger. Sett i forhold til privat konsum har verdien av sedler og mynt i omløp vist en nedgang i perioden 1995-2001, se teksttabell 2. Verdien av kontanter i omløp økte på 1990-tallet, men fra 2000 har omløpet gått noe ned. I 2001 var det i gjennomsnitt sedler og mynt for ca. 42,9 milliarder kroner i omløp, mot ca. 43,6 milliarder kroner i 2000. Beholdningen av sedler og mynt i omløp bestemmes av hvor mye bankene leverer inn til og rekvirerer ut fra Norges Bank. Dette er igjen avhengig av i hvilken grad sedler og mynt brukes i betalingstransaksjoner og til verdioppbevaring.

Gjennomsnittsverdien av sedler i sirkulasjon i 2001 var 39,3 milliarder kroner, 2,1 prosent lavere enn gjennomsnittet for 2000. 1000-kroneseddelen utgjorde den største delen av seddelomløpet med 63 prosent, men har redusert sin betydning de siste årene, spesielt det siste. 100-kroneseddelen har de siste årene vist den største nedgangen, men nedgangen siste år var mindre enn de foregående. 200- og 500-kronesedler viser fortsatt økning, noe som skyldes økt bruk i minibanker. Års-gjennomsnittet for verdien av mynt i sirkulasjon var i 2001 på 3,7 milliarder kroner, en økning på 6,5 prosent fra 2000. 20-kronen fortsatte å øke sin andel av myntomløpet. I 2001 utgjorde den 31 prosent av myntomløpet og hadde for første gang en større andel enn 10-kronen.

Med utgivelsen av ny 1000-kroneseddel i 2001 er den nye seddelrekken (utgave VII) nå komplett. Innføringen av den nye seddelrekken startet i 1994 med utgivelse av 200-kroneseddelen. Ny 50-kroneseddel og ny 100-kroneseddel kom i 1997, og i 1999 ble det utgitt en ny 500-kroneseddel. Sedlene i denne utgaven har utforming og kjennetegn som skal gjøre det lettere å gjenkjenne ekte sedler under ulike forutsetninger, visuelt, ved berøring og maskinelt.

Selv om omfanget av forfalskninger i Norge fortsatt er lavt, har tallet på forfalskninger økt de senere årene. Blant annet på denne bakgrunn har Norges Bank besluttet å oppgradere 100- og 200-kronesedlene ved at de skal utstyres med metalliske elementer som vil være lette å se for publikum og vanskelige å etterlikne. Både 500- og 1000-kronesedlene har slike metalliske elementer.

Teksttabell 2: Sedler og mynt i omløp

	1991	1993	1995	1997	1999*	2001*	Endring 1991-2001
Seddel- og myntomløp (mrd kroner)	30,7	33,4	38,4	41,2	43,8	42,9	40%
Seddel- og myntomløp i % av privat konsum	8,8	8,8	8,8	8,3	8,0	7,1	

* Foreløpige tall for privat konsum

Organiseringen av kontanthåndteringen

Selve utstedelsen av sedler og mynt, det vil si å stå som skyldner for utstedte sedler og mynter, er en oppgave som bare Norges Bank selv kan utføre. De øvrige oppgavene kan utføres av andre, men Norges Bank må påse at de blir utført, og at utførelsen er i samsvar med krav sentralbanken stiller.

Etter initiativ fra Norges Bank ble det 1. juli 2001 etablert et aksjeselskap for håndtering av kontanter, Norsk Kontantservice AS (NOKAS), hvor Norges Banks distriktsavdelinger og virksomhet på dette området inngikk. Se nærmere omtale i kapittel 3.

Det er inngått avtale med NOKAS om å utføre følgende oppgaver for Norges Bank:

- Lagre sedler og mynter (forvalte sentralbankdepoter).
- Motta slitte/defekte/utgåtte sedler og mynter og levere ut gode sedler og mynter i bytte mot disse.
- Destruere slitte/defekte/utgåtte sedler maskinelt (herunder ekthetskontrollere disse).
- Utlevere gode sedler og mynter for å dekke etterspørselen etter kontanter (bankene gjør uttak).
- Motta overskuddsbeholdninger av gode sedler og mynter (innskudd fra bankene).

Norges Bank har gjennom avtalen med NOKAS opprettholdt depoter i Bergen, Bodø, Kristiansand, Larvik, Lillehammer, Oslo, Stavanger, Tromsø og Trondheim. I tillegg har Norges Bank opprettholdt depoter i Hammerfest og Vardø. Her er det inngått en forvaltningsavtale med Sparebanken Nord-Norge.

Destruksjon av sedler stiller spesielle krav til sikkerhet og kontroll. For å tilfredsstille disse kravene er det utviklet et system som gjør at Norges Bank kan overvåke destruksjonsvirksomheten i NOKAS. Norges Bank destruerer selv sedler som ikke oppfyller kravene for maskinell destruksjon i NOKAS. Dette omfatter blant annet gamle seddelutgaver. Norges Bank destruerer også skadet og utgått mynt.

Norges Banks kostnader ved å ivareta utstederansvaret på kontantområdet består av kostnader forbundet med å produsere nye sedler og mynter samt kostnader ved distribusjon til bankene. Distribusjonen omfatter transport til sentralbankens depoter, lagring, inn- og utleveringer overfor bankene og destruksjon av skadde/slitte og utgåtte sedler og mynter.

Teksttabell 3 viser utviklingen i Norges Banks kostnader knyttet til kontanthåndteringen fra 1998 til 2001.

Teksttabell 3: Norges Banks kostnader i kontanthåndteringen (Tall i mill. kroner)

	1998	1999	2000	2001
Totale kostnader for produksjon av sedler NBS	47,2	50,3	49,2	57,9
Totale kostnader for produksjon av mynt DKM	74,1	50,0	41,6	38,6
Sum produksjonskostnader	121,3	100,3	90,8	96,5
Kostnader distriktsavdelingene	216,4	219,8	228,0	143,7 ²⁾
Inntekter distriktsavdelingene	-94,4	-102,4	-129,8	-86,3 ²⁾
Netto kostnader distriktsavdelingene ¹⁾	122,0	117,4	98,3	57,4 ²⁾
Kostnader administrasjon sentralt og transport	15,1	13,5	10,9	15,2 ³⁾
Kjøp av eksterne depot- og behandlingstjenester	0,0	0,0	0,0	27,5 ⁴⁾
Sum distribusjonskostnader	137,1	130,9	109,2	100,1
Totale kostnader for produksjon og distribusjon av sedler og mynt	258,4	231,2	200,0	196,6

¹⁾ Eksklusive husleie og andel av sentrale felleskostnader

²⁾ 1. halvår

³⁾ Inkluderer sentralt distribusjonslager fra 2001

⁴⁾ For at tallene skal være sammenliknbare med tidligere år, er den andelen av godtgjørelsen som gjelder husleie og sentrale felleskostnader holdt utenom. Dette utgjør ca. 4,7 mill. kroner.

Produksjonskostnadene vil variere fra år til år blant annet som følge av svingninger i produksjonsvolum og valør-sammensetning. Utskiftninger i seddel- og myntrekken kan føre til betydelige variasjoner i volumene. Mer avanserte sikkerhetslementer i de nyeste seddelutgivelsene gir dessuten høyere enhetskostnader for disse enn for de øvrige.

Før NOKAS ble etablert, utførte Norges Banks distriktsavdelinger også andre tjenester for bankene (telling, kontroll, sortering, pakking). Disse tjenestene var ikke en del av den lovpålagte forsyningsplikten og ble fakturert til bankene på forretningsmessig grunnlag. Tabellen viser både totale kostnader og netto kostnader etter at inntektene fra disse tjenestene er fratrukket. Fra og med 2. halvår 2001 kjøper bankene disse tjenestene fra NOKAS, og Norges Bank kjøper de depot- og behandlingstjenestene som er nødvendig for å ivareta forsyningsplikten overfor bankene.

Av tabellen fremgår det at kostnadene ved produksjon av sedler og mynt var 5,7 millioner kroner høyere i 2001 enn i 2000. Dette skyldes i hovedsak en økning i antall produserte sedler, og høyere enhetskostnader som følge av nye sikkerhetslementer. Distribusjonskostnadene utenom husleie og sentrale felleskostnader var 9,1 millioner kroner lavere enn i 2000, men på dette området vil ikke tallene være helt sammenliknbare som følge av de endringer som har skjedd.

Kap 3. Hel- og deleide selskaper

Kontanthåndteringen – etablering av eget aksjeselskap med Norges Bank som deleier

Norges Bank har via sitt distriktsavdelingsnett gjennom en årrekke stått for en stor del av kontanthåndteringen i Norge. Virksomheten har i de siste årene vært konsentrert om forsyning og behandling av sedler og mynt, og har over tid i økende grad fått preg av næringsvirksomhet. Norges Bank har sett det som ønskelig å legge forholdene bedre til rette for at denne næringsvirksomheten kunne bli utviklet i et eget selskap.

Norges Banks representantskap besluttet derfor 14. juni 2001 i medhold av sentralbanklovens § 8a, å delta i etableringen av et felles aksjeselskap sammen med Den norske Bank, Gjensidige NOR, Fokus Bank, Nordlandsbanken, Sparebank1-gruppen og Terra-gruppen. Selskapet kom i drift 1. juli 2001 og har fått navnet *Norsk Kontantservice AS (NOKAS)*. Selskapet ble stiftet med en aksjekapital på 50 millioner kroner, hvorav Norges Banks eierandel er 33,5 prosent. Banken har én representant i selskapets styre.

Målet med Norges Banks deltakelse på eiersiden er en kostnadseffektiv utførelse av sentralbankoppgavene innenfor kontanthåndteringen, noe som vil bidra til et effektivt betalingssystem. Dette skal oppnås innenfor akseptable krav til sikkerhet og med krav om at en på sikt får en normal avkastning på den investerte kapital.

Selskapet står for vesentlige deler av kontanthåndteringen i Norge og utfører på oppdrag fra Norges Bank deler av bankens lovpålagte oppgaver på kontanthåndteringsområdet, såkalte sentralbankoppgaver. Representantskapets tilsyns- og kontrollfunksjon opprettholdes i forhold til NOKAS' utføring av sentralbankoppgavene.

I forbindelse med etableringen av aksjeselskapet ble Norges Banks gjenværende distriktsavdelinger samtidig nedlagt som avdelingskontorer av Norges Bank. Lokalene hvor disse distriktsavdelingene har hatt sitt tilhold, leies nå ut til NOKAS' virksomhet.

Den Kongelige Mynt A/S

Den Kongelige Mynt (DKM) ble skilt ut som et eget aksjeselskap 1. januar 2001. Selskapet har en aksjekapital på 25 millioner kroner, og Norges Bank eier 100 prosent av aksjene.

Hovedmotivet for å omdanne DKM til aksjeselskap var å skape en så effektiv bedrift som mulig. I tillegg ga utskillelsen DKM fortsatt mulighet til å produsere et bredere produktspekter, slik at investeringer, kompetanse og kapasitet kan utnyttes bedre og mer effektivt.

Bedriftens mål er å legge grunnlaget for en sunn og levedyktig bedrift ved økonomisk forsvarlig drift og på den måten sikre arbeidsplasser og avkastning på investert kapital.

Omsetningen i 2001 var høyere enn budsjettert, og resultatet har blitt bedre enn forventet.

Myntproduksjonen i Europa omstruktureres nå, bl.a. som følge av innføringen av fysiske euro fra 1. januar 2002. Det forventes at sirkulasjonsmarkedet vil bli mer ustabil og konkurranseutsatt. Mange myntverkser derfor på markedet for samlerprodukter for å utnytte ledig kapasitet. Den nye konkurransesituasjonen kan kreve en gjennomgang og vurdering av DKMs strategiske stilling.

Kap 4. Kapitalforvaltningen i Norges Bank

Ved utløpet av 2001 forvaltet Norges Bank midler for nær 800 milliarder kroner i de internasjonale kapitalmarkedene. Hovedparten av dette var Statens petroleumsfond, som forvaltes på vegne av Finansdepartementet, og bankens internasjonale reserver. I tillegg forvalter banken Statens petroleumsforsikringsfond på vegne av Olje- og energidepartementet. Norges Banks internasjonale reserver består av valutareservene, gullbeholdningen og fordringer på det internasjonale valutafondet (IMF). Valutareservene utgjør over 90 prosent av de totale internasjonale reservene. Retningslinjer og avkastningsrapporter for valutareservene og de ulike fondene banken forvalter, er lagt ut på våre internettsider.

Valutareservene

Markedsverdien av netto valutareserver (fratrukket gjeld til utlandet og medregnet valuta netto kjøpt på termin) var ved utgangen av 2001 på 157,1 milliarder kroner. Reservene er delt i fire delporteføljer:

- *likviditetsporteføljen*, som kan anvendes i den løpende gjennomføringen av pengepolitikken (til eventuelle valutaintervensjoner og til å påvirke likviditeten og renteforholdene i det norske pengemarkedet)
- *den langsiktige porteføljen*, som også skal være tilgjengelig for markedsoperasjoner, men som skal investeres ut fra mer langsiktige hensyn
- *immuniseringsporteføljen*, som motsvarer statens valutagjeld og skal nøytralisere valuta- og renterisikoen i denne
- *petrobufferporteføljen*, som på daglig basis mottar midler som hver måned overføres til Statens petroleumsfond.

Norges Banks hovedstyre fastsetter retningslinjer for forvaltningen av valutareservene. Hovedstyret bestemte i 2000 at deler av den langsiktige porteføljen skal plasseres i aksjer. Overgangen fra 0 til 20 prosent aksjeandel fant sted i første halvår 2001. Det er satt en grense for høyeste eierandel i ett enkelt selskap på 0,5 prosent, og det skal ikke utøves eierrettigheter knyttet til aksjene med mindre det er nødvendig for å sikre valutareservenes finansielle interesser. Petrobufferporteføljen kan også plasseres i egenkapitalinstrumenter, men aksjeeksponeringen har så langt bare vært i form av futureskontrakter på aksjeindekser, ikke fysiske aksjer. Likviditetsporteføljen og immuniseringsporteføljen er investert i rentebærende instrumenter. Sentralbanksjefen har fastsatt utfyllende retningslinjer for hvordan de fire delporteføljene skal forvaltes.

Likviditetsporteføljen er den delen av valutareservene som er plassert mest kortsiktig. Porteføljen skal være så stor at den skal kunne dekke de fleste behov for å gjennomføre markedsoperasjoner i valuta. De

øvrige reservene kan også anvendes til intervensjoner dersom forholdene i valutamarkedet skulle tilsi dette. I henhold til retningslinjer fastsatt av Norges Banks hovedstyre var nedre grense for likviditetsporteføljen 10 milliarder kroner og øvre grense 50 milliarder kroner. Likviditetsporteføljen utgjorde 36,7 milliarder kroner ved utgangen av 2001.

Den langsiktige porteføljen utgjør den største delen av valutareservene og var ved utgangen av 2001 på 106,4 milliarder kroner, etter fradrag av innlån fra norske motparter på 0,2 milliarder kroner. Den har en lengre durasjon og en bredere landfordeling enn likviditetsporteføljen. Målet for forvaltningen er høy avkastning på lang sikt, men porteføljen skal også kunne brukes for pengepolitiske formål dersom det ansees nødvendig. For både likviditetsporteføljen og den langsiktige porteføljen er de strategiske hovedvalgene spesifisert ved å definere referanseporteføljer. Dette er konstruerte porteføljer med en gitt landfordeling og med konkrete verdipapirer innen de ulike delmarkeder. En referanseportefølje benyttes til å styre og overvåke risikoeksponeringen, samtidig som den utgjør et referansepunkt for å vurdere den avkastning man faktisk oppnår i reserveforvaltningen. I fjerde kvartal ble det besluttet å halvere andelen japanske statsobligasjoner i referanseporteføljen til den langsiktige porteføljen.

Det er fastsatt en grense for hvor mye den faktiske porteføljen kan avvike fra referanseporteføljen. Grensen er satt i form av et samlet risikomål (relativ volatilitet). I praksis betyr det at forskjellene i avkastning mellom den faktiske porteføljen og referanseporteføljen som regel vil være små. Øvre grense for relativ volatilitet er 0,5 prosentpoeng for likviditetsporteføljen og 1 prosentpoeng for den langsiktige porteføljen. En relativ volatilitet på 1 prosentpoeng betyr, litt forenklet, at den realiserte avkastningsdifferansen mellom referanseporteføljen og den faktiske porteføljen i gjennomsnittlig to av tre år vil ligge mellom -1 og +1 prosentpoeng.

I forvaltningen av likviditetsporteføljen er det lagt til grunn at porteføljens sammensetning skal avvike lite fra referanseporteføljen. Referanseporteføljens modifiserte durasjon ligger rundt 1,5. Dette innebærer at likviditetsporteføljen hovedsakelig består av rentebærende instrumenter med løpetid inntil 3 år som har lav renterisiko. Porteføljen består stort sett av statspapirer, som både er meget likvide og har lav kredittrisiko.

Målt i referanseporteføljens valutafordeling har likviditetsporteføljen hatt en avkastning på 5,71 prosent for året 2001. Mot norske kroner ble avkastningen målt til 2,87 prosent. Forskjellen skyldes at den norske kronen styrket seg i forhold til referanseporteføljens valutakurv. Forvaltningen gav en meravkastning på 0,18 prosentpoeng målt i forhold til referanseporteføl-

jen. Likviditetsporteføljen har ligget nær referanseporteføljen gjennom hele året.

Avkastningen på den langsiktige porteføljen var på 2,46 prosent målt mot den valutakurv som svarer til sammensetningen av referanseporteføljen. Målt mot norske kroner var avkastningen -0,33 prosent. Det var 0,15 prosentpoeng høyere enn avkastningen på referanseporteføljen som er justert for transaksjons- og skattekostnadene knyttet til innfasingen av aksjer.

Forvaltningen av immuniseringsporteføljen følger av sammensetningen av statens valutagjeld. Porteføljen hadde i 2001 en avkastning som var 0,46 prosentpoeng høyere enn kostnadene ved å betjene statens utenlandsgjeld. Ved utgangen av året var markedsverdien av immuniseringsporteføljen 6,7 milliarder kroner, medregnet beholdninger av norske statsobligasjoner i utenlandsk valuta på 0,8 milliarder kroner. I 2004 vil statens utenlandsgjeld være avvirket i sin helhet.

Petrobufferporteføljen mottar midler ved at Norges Bank får overført valuta fra statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (SDØE). I tillegg kjøper Norges Bank valuta direkte i markedet for å komme opp i det samlede beløp som skal avsettes til Statens petroleumsfond. Rutinene for disse valutakjøpene er nærmere beskrevet i kapittel 6, som omtaler andre oppgaver, herunder Norges Banks kommersielle transaksjoner i valutamarkedet. Mens det tidligere var kvartalsvise overføringer av aktiva fra petrobufferporteføljen til Petroleumsfondet, har Finansdepartementet i 2001 bestemt at overføringene skal skje månedlig. Det reduserer den gjennomsnittlige størrelsen på petrobufferporteføljen, og dermed risikoen for Norges Bank. For å unngå unødige transaksjonskostnader forvaltes petrobufferporteføljen ut fra en målsetting om å redusere transaksjonsbehovet ved rebalansering av Petroleumsfondet. Petrobufferporteføljen er derfor gitt videre rammer enn Petroleumsfondet. Blant annet har en valgt ikke å definere en egen referanseindeks for petrobufferporteføljen. For året 2001 har petrobufferporteføljen hatt en avkastning på -4,11 prosent målt i norske kroner. Størrelsen på porteføljen har gjennom året variert mellom 1,3 milliarder kroner (etter overføring) og 77,4 milliarder kroner (før overføring). Ved utgangen av 2001 var petrobufferporteføljen på 7,9 milliarder kroner, medregnet valuta kjøpt på termin.

Statens petroleumsfond

Markedsverdien av valutaporteføljen i Statens petroleumsfond var ved utgangen av 2001 på 613,3 milliarder kroner, etter fradrag for forvaltningshonorar til Norges Bank. Banken står for den operative forvaltningen av Petroleumsfondet på vegne av Finansdepartementet. Forvaltningsoppdraget er regulert av

forskrift og en egen avtale mellom Norges Bank og Finansdepartementet. Avtalen forutsetter at departementet betaler for forvaltningen med utgangspunkt i prinsippet om full kostnadsdekning.

Finansdepartementet overførte for 2001 til sammen 251 milliarder kroner til Petroleumsfondet. I 2000 viste regnskapet at det var overført 0,5 milliarder kroner for lite. Dette restbeløpet ble overført ved utgangen av første kvartal, i tillegg til det ordinære overføringsbeløpet. Samlet overføring til Petroleumsfondets kronekonto var dermed 251,5 milliarder kroner, og motverdien av disse midlene ble umiddelbart tilført valutaporteføljen. Overføringene var fordelt med 10 milliarder kroner 31. januar, 45,5 milliarder 30. mars, 30 milliarder 31. mai, 60 milliarder 29. juni, 20 milliarder 31. august, 38 milliarder 28. september og 48 milliarder kroner 30. november.

Finansdepartementet har fastsatt en referanseportefølge av konkrete aksjer og obligasjoner fra land det er tillatt å investere i. Referanseporteføljen uttrykker oppdragsgiverens investeringsstrategi for Petroleumsfondet. Den ble i 2001 utvidet til også å omfatte aksjeinvesteringer i Hellas og i fem framvoksende markeder. Etter dette inngår 27 land i referanseporteføljen for aksjer og 19 land i referanseporteføljen for rentepapirer. Referanseporteføljen er et viktig utgangspunkt for å styre risikoen i den operative forvaltningen, og for å vurdere resultatene av Norges Banks forvaltning. Finansdepartementet har satt grenser for hvor mye den faktiske porteføljen kan avvike fra referanseporteføljen.

Finansdepartementet avsatte 31. januar 2001 en milliard kroner til et miljøfond, som består av aksjer i bedrifter som er vurdert etter miljøkriterier. Miljøfondet er investert i de samme land som den ordinære aksjeporteføljen, med unntak av de fem framvoksende markedene.

Statens petroleumsfond medregnet Miljøfondet hadde i 2001 en avkastning på -2,47 prosent målt mot den valutakurv som svarer til sammensetningen av referanseporteføljen. Det er dette avkastningsmålet som best beskriver utviklingen i fondets internasjonale kjøpekraft. Avkastningen på fondets aksjeportefølge (eksklusive Miljøfondet) var på -14,58 prosent, mens obligasjonsporteføljen hadde et resultat på 5,04 prosent.

Målt mot norske kroner var avkastningen på -5,34 prosent. Avkastningen var 0,02 prosentpoeng høyere enn avkastningen på referanseporteføljen. Det var meravkastning i både aksje- og renteforvaltningen. Kostnadene ved å investere nye midler i markedene bidro til å trekke meravkastningen ned, siden tilførselen i 2001 var svært stor i forhold til størrelsen på Petroleumsfondet. Justert for dette var meravkastningen 0,13 prosentpoeng.

Målt over de fire siste årene har Petroleumsfondet hatt en nominell avkastning på 23 prosent, regnet i forhold til fondets valutakurv. Avkastningen har også vært på 23 prosent for både aksje- og renteporteføljen. Netto realavkastning etter fradrag for forvaltningskostnader over fireårsperioden har vært på 15,4 prosent, eller 3,6 prosent pr. år. I denne perioden har Norges Bank oppnådd en gjennomsnittlig årlig meravkastning på 0,39 prosentpoeng.

For ytterligere presentasjon av forvaltningen av Statens petroleumsfond i 2001 vises det til egen årsrapport for fondet.

Statens petroleumsforsikringsfond

Markedsverdien av Statens petroleumsforsikringsfond var ved utgangen av 2001 på 11,2 milliarder kroner. Fondet eies av Olje- og energidepartementet og skal understøtte statens rolle som selvassurandør for eierandelene i petroleumsvirksomheten. Fondet forvaltes av Norges Bank. Avkastningen var i 2001 på 5,68 prosent målt mot den valutakurv som svarer til sammensetningen av fondets referanseportefølje. Målt mot norske kroner var avkastningen 2,20 prosent. Dette var 0,19 prosentpoeng høyere enn avkastningen på referanseporteføljen.

Gull og fordringer på IMF

Internasjonale reserver omfatter også Norges Banks beholdning av gull og fordringer på IMF.

Norges Bank har en samlet gullbeholdning på knapt 37 tonn. Av dette består 33,5 tonn av gullbarrer deponert i Bank of England. I tillegg har Norges Bank gullmynter av historisk verdi, samt noen gullbarrer til

utstillingsformål. Gullbarrerne deponert i Bank of England er til enhver tid utlånt til andre finansinstitusjoner med en løpetid på opptil 6 måneder. Ved utgangen av 2001 var markedsverdien av gullbeholdningen 2 346 millioner kroner, fratrukket 20 prosent etter forsiktighetsprinsippet.

Fordringene på IMF omfatter tre komponenter: SDR (Special Drawing Rights), reserveposisjonen og lån til IMF («Poverty Reduction and Growth Facility» – PRGF). Norges Bank har som mål å holde beholdningen av SDR mellom 200 millioner og 300 millioner SDR. Ved utgangen av 2001 var beholdningen 282 millioner SDR, tilsvarende 3 192 millioner kroner. Reserveposisjonen i IMF utgjorde motverdien av 6 533 millioner kroner. Norges andel av IMF's låneordning for fattige land (PRGF) stod for nærmere 103 millioner SDR, tilsvarende 1 165 millioner kroner.

Forskning på kapitalforvaltning

Norges Bank har gjennom forskning søkt å vinne kunnskap om adferd i verdipapirmarkedene og om optimale investeringsstrategier. Eksempelvis har en gjort empiriske studier av kostnader og gevinster ved såkalt krysshandel av aksjer sammenlignet med aksjehandel over børs. I et annet prosjekt har en sammenlignet teori og praksis når det gjelder sammenhengen mellom den optimale risikotakingen for en investor og investorens tidshorisont. Forskningsarbeidene er dokumentert i Norges Banks Working Paper-serie. I løpet av 2001 er et forskningsprosjekt som ble avsluttet i 2000 antatt for publisering i et ledende internasjonalt fagtidsskrift.

Kap 5. Internasjonalt samarbeid

Det internasjonale valutafondet, IMF

Etter paragraf 25 i sentralbankloven skal Norges Bank forvalte landets finansielle rettigheter og oppfylle de tilsvarende forpliktelser som følger av deltagelse i Det internasjonale valutafond (IMF). Norges Bank er også sekretariat for IMF-arbeidet i Norge. Dette er en oppgave sentralbanken utfører på vegne av Finansdepartementet. Banken utarbeider i samråd med Finansdepartementet og eventuelt andre norske myndighetsorganer norske standpunkter i forbindelse med saker som skal opp til avgjørelse i IMF's styre. De norske standpunktene drøftes så med de øvrige landene i valgkretsen med sikte på å nå frem til et omforent syn.

I Stortingsmelding nr. 6 (2001-2002) (Kredittmeldingen) er det gitt en fyldig omtale av IMF's virksomhet.

IMF har som sin fremste oppgave å arbeide for internasjonal monetær og finansiell stabilitet. Fondet gir råd til medlemslandene om den økonomiske politikken og gir midlertidig finansiering ved betalingsbalanseproblemer og alvorlige betalingsbalansekriser. Ved utgangen av 2001 hadde IMF 183 medlemsland.

Det øverste beslutningsorganet i IMF er Guvernørrådet. Sentralbanksjef Svein Gjedrem er norsk medlem og finansråd Tore Eriksen varamedlem. Rådet har delegert beslutningsmyndighet i spørsmål som gjelder den løpende driften av fondet til et styre på 24 medlemmer. De fem nordiske og de tre baltiske landene utgjør en valgkrets med felles representant i styret. I 2001 var Olli-Pekka Lehmuusaari, Finland, styrerepresentant for valgkretsen. Åke Törnqvist, Sverige, var stedfortredende styrerepresentant. Fra 1. januar 2002 er Ólafur Ísleifsson, Island, styrerepresentant med Benny Andersen, Danmark, som stedfortreder.

Stemmevekten til hvert land, både i Guvernørrådet og styret, er avhengig av kvoten landet har i IMF. Kvotene reflekterer hvor viktig landet er i verdensøkonomien. Norge har en stemmevekt på 0,78 prosent og den nordisk-baltiske valgkretsen representerer 3,52 prosent av stemmene. Kvotene bestemmer hvor mye medlemslandet må bidra med til finansieringen av IMF og danner utgangspunktet for hvor store lån det kan få dersom det kommer i betalingsvanskeligheter.

De nordiske og baltiske landene har også felles representasjon i Den internasjonale monetære og finansielle komite (IMFC), som er et rådgivende organ for styret. Komiteen møtes hvert halvår. Finansminister Sauli Niinistö, Finland, var valgkretsens representant i IMFC i perioden 2000-2001. Fra 1. januar 2002 er den islandske finansministeren Geir H. Haarde valgkretsens medlem.

Den nordisk-baltiske komiteen for monetære og finansielle spørsmål (NBMFC) er valgkretsens overordnede koordineringsorgan. Leder for komiteen var i 2001 understatssekretærene Johnny Åkerholm, Finland.

Fra januar 2002 overtok assisterende sentralbanksjef Ingimundur Friðriksson, Island, som leder. De norske representantene er finansråd Tore Eriksen og visesentralbanksjef Jarle Bergo. Stedfortredere er avdelingsdirektør Bjarne Stakkestad fra Finansdepartementet og internasjonal direktør Anne Berit Christiansen fra Norges Bank.

Det er enighet om at det land som har representanten i IMF's styre, også forestår den løpende koordineringen av de nordiske og baltiske lands holdninger til de spørsmål som diskuteres i styret.

Overvåkning av den økonomiske utviklingen i medlemslandene utgjør en vesentlig del av IMF's virksomhet. Hovedvekten er lagt på bilateral overvåkning gjennom de såkalte artikkel IV-konsultasjonene som normalt gjennomføres hvert år. De viktigste områdene for overvåkning har tradisjonelt vært makroøkonomiske forhold og utenriksøkonomi. I de seneste årene er det blitt lagt økende vekt på å overvåke utviklingen i finansiell sektor.

Etterlevelse av internasjonalt aksepterte standarder og koder for såkalt beste praksis på ulike områder er viktig for å sikre det økonomiske og finansielle systemet i et land, og en forutsetning for et velordnet internasjonalt finansielt system. Fondets overvåkningspolitikk og arbeidet for å styrke det internasjonale finansielle systemet er nærmere omtalt i Kredittmeldingen.

Som et ledd i politikken for mer åpenhet har IMF oppfordret til frivillig offentliggjøring av de rapportene IMF utarbeider om medlemslandene.

Den årlige artikkel IV-konsultasjonen med Norge ble gjennomført fra 28. november til 6. desember 2001. IMF-delegasjonens foreløpige vurderinger ble offentliggjort den 6. desember. Den endelige rapporten ble offentliggjort den 7. mars 2002.

IMF gir lån til medlemsland som får problemer med betalingsbalansen. I 2001 ble det gitt store lånetilsgagn til Argentina, Brasil og Tyrkia. En viktig diskusjon i IMF dreier seg om vilkårene i låneprogrammene, den såkalte kondisjonaliteten. Målet er å gjøre tiltakene mer effektive og gi landene større følelse av eierskap til programmene. Erfaringene fra finanskrisene de senere årene har medført at IMF legger større vekt på å forebygge kriser og avdekke problemer på et tidlig stadium. IMF arbeider med et rammeverk for hvordan privat sektor kan involveres i så vel kriseforebygging som krisehåndtering. Involvering av privat sektor er viktig for å oppnå en rimelig byrdefordeling mellom offentlig og privat sektor når en krise oppstår. Det er også viktig at privat sektor selv bærer risikoen for sine plasseringer og ikke forventer å bli reddet ut av problemene av myndighetene og IMF.

IMF forsterket i 2000 arbeidet med gjeldslette for

de fattigste utviklingslandene. Det ble etablert en forenklet prosess for raskt å bringe flest mulig kvalifiserte land inn under gjeldsletteinitiativet (HIPC- «Heavily Indebted Poor Countries»). Dette arbeidet ble videreført i 2001. Ved utgangen av året var det iverksatt gjeldslette for i alt 24 land.

IMF har en særskilt låneordning for fattigdomsbekjempelse og vekst (PRGF - «Poverty Reduction and Growth Facility»). Ordningen er en videreføring av den utvidede strukturtilpasningsordning (ESAF) som ble etablert i 1987. PRGF er ikke finansiert ved IMF's ordinære ressurser, men ved at medlemslandene stiller midler til disposisjon. Dette er enten kapitalmidler som benyttes til utlån, eller subsidiemidler som setter IMF i stand til å låne ut disse midlene til en svært lav rente.

Norges Bank har stilt til disposisjon kapitalmidler for til sammen 150 millioner SDR, om lag 1,7 milliarder kroner, til ordningen. Låneavtalen mellom IMF og Norges Bank er utformet slik at Fondet innen et gitt tidspunkt må ha trukket dette beløpet. Ved utgangen av 2001 var alle midlene trukket. Midlene blir tilbakebetalt til Norges Bank i takt med at låntakerne betaler ned lån til IMF. Utestående beløp ved utgangen av oktober 2001 var 107,2 millioner SDR. Norges Bank mottar en rente basert på en kortsiktig markedsrente på disse lånene. I tillegg har Utenriksdepartementet over bistandsbudsjettet bevilget om lag 350 millioner kroner til rentesubsidieringen.

Den internasjonale oppgjørsbanken, BIS

BIS, Bank for International Settlements, har til oppgave å fremme samarbeidet mellom sentralbanker. Norges Bank har vært medeier i BIS siden 1931. BIS er et utredningsorgan og diskusjonsforum for medlemsbankene. I de seneste årene har BIS i økende grad rettet fokus mot finansiell stabilitet.

Sentralbanksjefen deltar regelmessig på møter i BIS for å diskutere internasjonale problemstillinger på sentralbankenes område.

Sentralbanker i EU

Fra 1. januar 1999 har Den europeiske sentralbanken (ESB) hatt ansvaret for å utforme og gjennomføre pengepolitikken innenfor den monetære unionen i EU. Den økonomiske utviklingen og pengepolitikken i EU gir viktige rammebetingelser for norsk pengepolitikk. Norges Bank søker derfor å holde regelmessig kontakt med ESB og med sentralbanker i EU.

Norges Bank hadde fram til utgangen av 2001 en kredittavtale med Den europeiske sentralbanken. Avtalen gav Norges Bank tilgang til kreditter til bruk ved intervensjoner for å understøtte valutakursstyringen. Det ble lagt til grunn at Norges Bank i rimelig utstrek-

ning skulle benytte egne valutaeserver og pengepolitiske tiltak før det ble trukket på avtalen. Det var videre en forutsetning at Norges Bank ikke skulle trekke på avtalen så lenge kronen fløt mot euro. Ved endringen av det pengepolitiske regimet i mars 2001 hadde ikke kronen lenger noe definert forhold til europeiske valutaer. Det var på denne bakgrunn ikke lenger naturlig å videreføre avtalen med ESB, og den ble derfor ikke fornyet da den utløp den 31. desember 2001.

Norges Bank hadde en tilsvarende avtale med Bank of England. Heller ikke denne avtalen ble videreført da den forfalt den 31. desember 2001.

Sentralbanksjefen har regelmessig kontakt med lederen av ESB.

Norges Bank har etablert hospitantordninger både med ESB i Frankfurt og EU-kommisjonen i Brussel som gir ansatte anledning til å arbeide i disse institusjonene for perioder på normalt 12 måneder.

Nordiske sentralbanker

Det foregår et utstrakt samarbeid med de nordiske sentralbankene på en rekke områder. Det årlige sentralbanksjefmøtet i 2001 ble avholdt på Færøyene i regi av Danmarks Nationalbank. Temaene som ble diskutert var ny økonomi, og organisasjon og ledelse. Tjenestemenn fra ulike områder i sentralbankene møtes jevnlig for å diskutere spørsmål i tilknytning til pengepolitikk, forvaltning av valutaeserver, finansiell stabilitet, betalingssystemer, juridiske spørsmål på sentralbankområdet, personalpolitikk, m.v.

Sentralbankene i Danmark, Island, Norge og Sverige inngikk den 1. januar 1999 en avtale om gjensidig valutastøtte. Avtalen er beskrevet i årsberetningen for 2000.

Kap 6. Andre oppgåver

Valutatransaksjonar

Noregs Bank utfører kommersielle transaksjonar i valutamarknaden. Dette er i hovudsak valutakjøp til oppbygginga av Statens petroleumsfond og Statens petroleumsforsikringsfond. I tillegg utfører Noregs Bank nokre mindre kundetransaksjonar.

Kjøpa av utanlandsk valuta for å dekkje oppbygginga av Statens petroleumsfond skjer dels ved at inntektene frå Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsverksemda (SDØE) blir overførte til Noregs Bank i utanlandsk valuta, dels ved at Noregs Bank kjøper valuta i marknaden. Ein mindre del av Noregs Banks valutakjøp dekkjer oppbygging av Statens petroleumsforsikringsfond. I 2001 motsvarte overføringane frå SDØE 121,7 milliardar kroner, mens Noregs Bank kjøpte valuta for motverdien av 120,3 milliardar kroner til oppbygging av Statens petroleumsfond og Statens petroleumsforsikringsfond.

For å skape ein mest mogleg føreseieleg marknad kring Noregs Banks valutakjøp til oppbygging av petroleumsfondet, blir kjøpa gjorde på dagleg basis og planlagde for éin månad av gangen. Dei planlagde valutakjøpa for kommande kalendermånad blir offentleggjorde siste yrkedag i kvar månad.

Den årlege avsetninga til Statens petroleumsfond, og dermed behovet for valutakjøp, er usikker. Avsetninga heng særleg saman med oljeprisen. Fastsetjinga av dei månadlege kjøpa tek utgangspunkt i overslaget i statsbudsjettet for den årlege avsetninga og for statens inntekter frå SDØE. I tillegg søkjer Noregs Bank å ta omsyn til oljeprisutviklinga ved at dei månadlege kjøpa etter skjønn blir endra i samsvar med pårekna provenyverknader for staten av at oljeprisen avvik frå oljeprisføresetnaden gjennom budsjettåret. På den måten unngår ein brå skift i valutakjøpa ved endringar i statsbudsjettets oljeprisføresetnad gjennom budsjettåret. Vidare kan ei justering av valutakjøpa i takt med oljeprisendringar gjennom året verke stabiliserande på valutamarknaden.

Frå januar til september 2001 blei storleiken på Noregs Banks valutakjøp til oppbygging av Statens petroleumsfond og Statens petroleumsforsikringsfond gradvis auka. I januar blei det kvar yrkedag kjøpt valuta for 370 millionar kroner, der valuta tilsvarande 3 millionar kroner gjekk til oppbygging av Statens petroleumsforsikringsfond. I perioden september til november var beløpet 640 millionar kroner per yrkedag. I desember blei beløpet redusert til 220 millionar kroner per yrkedag. Reduksjonen i valutakjøpa i desember hadde samanheng med oljeprisutviklinga og lågare overslag i statsbudsjettet for avsetninga til Petroleumsfondet i 2002. Noregs Banks kjøp av valuta med sikte på å nå avsetninga til Statens petro-

leumsfond i 2002, blir gjennomført i perioden desember 2001 til november 2002.

Noregs Bank kjøpte valuta kvar yrkedag i 2001 med unntak av onsdag før skjærtorsdag og i perioden frå julaftan til og med nyttårsaftan. Dette er i tråd med tidlegare praksis.

Valutaregulering og valutakontroll

Vanlege oppgåver på valutaregulering- og kontrollområdet blir utførte av ei gruppe medarbeidarar i Noregs Bank, lokalisert på Lillehammer. Dette gjeld blant anna samarbeidet med andre kontrollorgan og arbeid i samband med oppfølging og kontroll knytt til EU-tiltak og sanksjonar som Dei sameinte nasjonane (FN) har vedteke mot andre land.

I 2001 blei det ikkje gjort endringar i Noregs Banks forskrift om valutaregulering av 27. juni 1990.

Talet på førespurnader frå kontroll- og tilsynsorgan om informasjon frå statistikkssystema til kontrollformål var 728 i 2001 mot 966 i 2000. Med dette som utgangspunkt er det søkt på 1082 namngitte føretak eller privatpersonar. Dette har resultert i tilbakemelding om 29 755 transaksjonar, som utgjer vel ein promille av det samla talet på transaksjonsmeldingar Noregs Bank mottek for statistikkformål på utanlandsbetalingsområdet.

Norske styresmakter har vedteke forskrifter som set i verk FN-sanksjonar om økonomisk boikott av land og/eller landområde. I samband med dette har Finansdepartementet delegert oppgåva som kontroll- og lisensorgan til Noregs Bank. I 2001 har Irak vore omfatta av FN-sanksjonar. Det er i 2001 ikkje handsama søknader om overføring av finansielle midlar til Irak, og det er heller ikkje avdekt brot på sanksjonane.

Stortinget vedtok 25. juni 1999 lov om særlege tiltak mot Den føderale republikken Jugoslavia (FRJ). Med heimel i denne lova vedtok Regjeringa 6. august 1999 forskrifta om gjennomføringa av tiltaka. I samband med dette har Finansdepartementet delegert oppgåva som kontroll- og lisensorgan for finansielle transaksjonar til Noregs Bank. Alle transaksjonar nokon måtte ønskje å gjennomføre i tråd med unntaksreglane i forskrifta, må på førehand godkjennast av Noregs Bank. Det er i 2001 behandla 821 søknader om overføring av finansielle midlar til Den føderale republikken Jugoslavia. Ein søknad er avslått i samsvar med regelverket, resten er godkjende. Forskrifta om desse såkalla EU-tiltaka har ikkje vore endra i 2001.

FNs Tryggingråd vedtok 28. september 2001 resolusjon nr. 1373 med ei rekkje tiltak retta mot finansiering av terrorhandlingar. Regjeringa vedtok 5. oktober 2001 ei provisorisk lovføresegn som implementerer pålegga i resolusjonen i norsk rett. Resolusjonen krev

mellom anna at medlemsstatane skal forby finansiering av terrorhandlingar, og dei blir pålagde å fryse midlar som ein mistenkjer er knytt til slike formål. Noregs Bank er ikkje pålagd nokon konkrete oppgåver i denne samanhengen, men kontrollorgana bruker det høvet dei har til å be om søk i bankens statistikkssystem også til dette formålet.

Statsgjeldspolitik

Etter avtale mellom Finansdepartementet og Noregs Bank skal banken yte tenester både som rådgivar, tilretteleggjar og betalingsagent i samband med opptak og forvaltning av dei enkelte statslåna som blir omsette i den innanlandske marknaden.

Statens emisjonsplanar for korte og lange papir i 2001 blei publiserte i ein årleg auksjonskalender. I 2001 blei det halde fem auksjonar av statsobligasjonar og seksten av korte statspapir (statskassevekslar). Samla emisjonsvolum utanom Noregs Bank sine førstehandskjøp var 12,4 milliardar kroner i statsobligasjonar og 57,0 milliardar kroner i korte statspapir.

Emisjonsopplegget for 2001 inneheldt nokre endringar for korte papir i forhold til føregåande år. Emisjonsfrekvensen for statskassevekslar blei auka. Nye statskassevekslar i 2001 blei skrivne ut på IMM-dagar (internasjonal standard for oppgjersdagar: tredje onsdag i mars, juni, september og desember), med forfall på IMM-dagen eitt år seinare. Desse låna blei utvida allereie etter to eller tre veker, dvs. i byrjinga av påfølgjande månad. Ytterlegare åtte vekselauksjonar blei haldne i byrjinga av kvar av dei resterande månadene. Då blei vekslar med forfall midt i mai eller november emitterte (i samband med skatteforfall), eller det var ytterlegare utvidingar av vekslane med IMM-forfall i mars eller september. Vanlegvis vil slike vekslar ha gjenståande løpetid på berre 3-4 månader. Formålet med det nye vekselprogrammet var å få til ei betre tilpassing til etterspurnaden frå investorane og til svingingane i statens kontantbeholdning.

I 2. halvår 2000 blei det gjennomført store endringar i instrumentutforminga og auksjonsmåten for korte statspapir. Sjå årsmeldinga 2000 for ein meir utfyllande omtale.

I andrehandsmarknaden dreiv Noregs Bank gjennom heile året pleie av dei største statslåna på Oslo Børs. Formålet var å betre omsetninga, slik at ein oppnår lågast moglege lånekostnader, og å gi marknaden god informasjon om renteforhold. For statskassevekslar sette banken sjølv samtidige kjøps- og salskursar, mens det for statsobligasjonar blei inngått avtalar med ei gruppe av primærhandlarar, som måtte setje løpande kjøps- og salskursar for visse beløp. Kvar primærhandlar fekk rett til å låne obligasjonar for inntil 200 millionar kroner i kvart av dei aktuelle låna.

Statens innanlandske verdipapirgjeld, registrert i Verdipapirsentralen ved utgangen av 2001, utgjorde 165,7 milliardar kroner, rekna i pålydande verdi. Av dette var 96,8 prosent konsentrert om ni tonegivande (benchmark) lån, med etter norske forhold høg likviditet. Om lag 33 prosent var utanlandsk åtte, mens livs-forsikringselskap og private pensjonsfond hadde 34,3 prosent. Omfanget av den norske statens innanlandske verdipapirgjeld utgjorde 11,3 prosent av bruttonasjonalproduktet i 2001, noko som er svært lågt sett i forhold til andre land.

Informasjonsverksemd

Noregs Bank har ei plikt etter sentralbanklova til å «informere offentligheten om penge-, kreditt- og valutaforholdene». I tillegg vil banken søkje å oppnå breiast mogleg forståing for den pengepolitikken som blir ført og for dei mekanismane som verkar til finansiell stabilitet, gjennom ei aktiv informasjonsverksemd. Interesse for sentralbanken sine ulike aktivitetar blant media og dei ulike aktørane så vel som publikum generelt har vore tiltakande, og Noregs Bank legg stor vekt på å møte denne interessa gjennom å vere open og pårekeleg.

Pressekonferansar er innførte som ei fast ordning etter alle rentemøta i hovudstyret og ved offentleggjering av inflasjonsrapportane, rapportane om finansiell stabilitet og kvartalsrapportane til Statens petroleumsfond. Alle pressekonferansane som er haldne, er direkte lydoverførte over Internett, og dei kan dessutan spe last av etterpå. Det var 18 pressekonferansar i 2001. Det blei sendt ut 46 pressemeldingar.

Føredrag og avisinnlegg av leinga i Noregs Bank blir også offentleggjorde på internettsidene til banken. Talet på slike offentleggjeringar var 22 i meldingsåret.

Bruken av Internett utgjer ein stadig viktigare del av bankens informasjonsstrategi. Statistikk over bruken viser at 195 000 ulike bedrifter eller privatpersonar frå inn- og utland i 2001 var inne på sidene ein eller fleire gonger, og at det i snitt var 58 000 «treff» per månad.

Noregs Bank gir ut fleire publikasjonar i tillegg til årsmeldinga/Annual Report, inflasjonsrapportane, rapportane om finansiell stabilitet og rapportane til Statens petroleumsfond. Tidsskriftet Penger og Kreditt og den engelske versjonen Economic Bulletin blir utgitt kvartalsvis, og det blir gitt ut ein årleg rapport om betalingsformidling. Av andre publikasjonar blei det gitt ut 10 arbeidsnotat («Working Papers») om forskings- og utgreiingsprosjekt, 4 reprints av artiklar som medarbeidarar i banken har fått inn i internasjonale forskingstidsskrift, og 10 rundskriv.

DEL

DEL III

Regnskap 2001 for Norges Bank

Regnskap 2001 for Norges Bank

Hovedstyrets regnskapsberetning for 2001

En hovedoppgave for Norges Bank er å utstede sedler og mynt. Dette innebærer at banken alltid vil ha en gjeld som ikke er rentebærende. Motposten vil være at banken har rentebærende fordringer på andre aktører. Seddel-monopolet vil således medføre at regnskapet, før vi tar hensyn til justeringer som følge av endringer i valutakurser og verdipapirpriser, normalt vil vise overskudd (seigniorage). Norges Banks regnskap er dessuten i stor grad bestemt av pengepolitikken i regnskapsåret.

For 2001 viser Norges Banks årsresultat et underskudd på 4,7 milliarder kroner, mot et overskudd på 13,7 milliarder kroner i 2000. Kursfallet i de internasjonale verdipapirmarkedene i 2001 har medført et tap på 3,7 milliarder kroner mot en kursgevinst i 2000 på 2,1 milliarder kroner. Styrkingen av den norske kronen har medført at valutabeholdningen omregnet til norske kroner viser kurstap på valuta med i alt 4,9 milliarder kroner i 2001, mot kursgevinster i 2000 på 6,0 milliarder kroner.

Renteinntekter av plasseringer i utlandet utgjør 11,4 milliarder kroner, som er 0,3 milliarder kroner mindre enn i 2000.

Renter betalt til statskassen var 4,8 milliarder kroner, hvorav 49 millioner kroner refererer seg til avkastning på immuniseringsporteføljen¹. I 2000 utgjorde totale rentekostnader til statskassen 3,6 milliarder kroner.

Til staten vil det etter gjeldende retningslinjer bli overført 8,9 milliarder kroner fra overføringsfondet.

Norges Banks plasseringer i og fordringer på utlandet

Norges Banks fordringer på utlandet består i all hovedsak av internasjonale reserver og plassering av Statens petroleumsfond.

Internasjonale reserver

Norges Banks internasjonale reserver er sammensatt av valutareserver, gull og fordringer på Det internasjonale valutafondet (IMF). Valutareservene består av plasseringer i rentebærende verdipapirer, gjenkjøps- og gjen-salgsavtaler av verdipapirer i utenlandsk valuta, samt innskudd i internasjonale banker med høy kredittverdig-het. Plasseringer foretas i henhold til retningslinjer ved-

tatt av hovedstyret og forelagt Finansdepartementet. Disse retningslinjene legger begrensninger på blant annet kreditteksponering, rente-, aksje- og valutarisiko. Norges Banks internasjonale reserver er delt opp i ulike hovedporteføljer etter de formålene de skal ivareta. Likviditetsporteføljen er sammensatt med sikte på at den kan anvendes til eventuelle valutaintervensjoner og til å påvirke likviditeten og renteforholdene i det norske pengemarkedet. Den langsiktige porteføljen skal også kunne være tilgjengelig for intervensjonsformål, men skal i tillegg plasseres med sikte på å oppnå høyest mulig avkastning innenfor gitte retningslinjer. Deler av den langsiktige porteføljen er fra og med 2001 plassert i aksjer. Overgangen til ny investeringsstrategi fant sted i første halvår ved at aksjeandelen i referanseporteføljen gradvis ble økt fra null til 20 prosent. Aksje-eksponeringen ble i starten holdt som posisjoner i aksjefutures før en gikk over i fysiske aksjebeholdninger. Immuniseringsporteføljen koordineres med statens valutagjeld, slik at rente- og valutakursrisikoen samlet blir minst mulig. Petrobufferporteføljen bygges opp med sikte på at overføringene til Statens petroleumsfond skal kunne skje med minst mulig transaksjonskostnader. Denne delporteføljen inneholder derfor futureskontrakter på utenlandske aksjeindekser (fra 2002 også fysiske aksjer) i tillegg til rentebærende verdipapirer. Midler overføres månedlig fra petrobufferporteføljen til Petroleumsfondet. Alle delporteføljer skal være disponible for pengepolitiske formål ved behov.

Størrelsen på og sammensetningen av de internasjonale reservene

Pr. 31.12.2001 utgjorde de internasjonale reservene² 168,6 milliarder kroner. Av dette utgjorde valutareservene 155,4 milliarder kroner. Fordelingen av internasjonale reserver på de enkelte hovedporteføljer fremgår av tabell 1. I tabellen oppgis verdien av futures-, terminkontrakter og rentebytteavtaler som løper over årsskiftet. Fordeling av valutareservene på instrumenter fremgår av note 2 til regnskapet.

Den prosentvise valutafordelingen av Norges Banks valutareserver ved utgangen av 2001 og 2000 er vist i tabell 2.

- 1) Immuniseringsporteføljen er koordinert med statens utenlandsgjeld for å eliminere kurs- og renterisiko. Utenlandsgjelden uttrykt i norske kroner inngår i statskassens foliokonto.
- 2) Internasjonale reserver i balanseoppstillingen 211,5 milliarder kroner, hensyntatt gjenkjøpsavtaler og innlån utlandet (inkl. påløpt rentekostnad) på totalt 42,9 milliarder kroner.

Tabell 1. Sammensetningen av internasjonale reserver pr. 31.12. etter hovedporteføljer og løpende finansielle instrumenter (markedsverdier i millioner kroner)

	Valutareserver 2001					Gull IMF	Internasjonale reserver totalt	
	Likviditets- porteføljen m.m. ¹	Langsiktig portefølje	Immuni- serings- portefølje	Petrobuffer- porteføljen	Valuta- reserver totalt		2001	2000
Sum reserver	36 738	106 574	5 965	6 075	155 352	13 266	168 618	185 998
Rentefutures kjøpt		11 957			11 957		11 957	13 392
Rentefutures solgt		7 940			7 940		7 940	12 682
Aksjefutures kjøpt					0		0	6 435
Valuta kjøpt på termin		1 863		1 770	3 633		3 633	4 953
Valuta solgt på termin		1 863			1 863		1 863	11 849
Rentebytte- avtaler, kjøpt		13 400			13 400		13 400	4 687
Rentebytte- avtaler, solgt		13 363			13 363		13 363	4 726
1) Inkluderer arbeidskonti i utlandet.								

Tabell 2. Prosentvis valutafordeling av valutareservene

Valuta	2001	2000
US dollar	24,4	21,9
Kanadiske dollar	1,4	1,9
Japanske yen	8,4	12,6
Britiske pund	16,6	14,1
Euro	44,6	45,5
Øvrige valutasorter	4,6	4,0
Totalt	100,0	100,0

Tabell 3. Endring i valutareservene i løpet av 2001 i milliarder kroner

	Endring 2001	Beholdninger
Valutareserver til markedsverdi 31.12.2000		174,5
Valutakjøp Statens petroleumsfond	119,9	
Valutakjøp Statens direkte økonomiske engasjement i oljesektoren (SDØE)	122,5	
Overføring til Statens petroleumsfond	-251,5	
Valutasalg likviditetsporteføljen	-7,7	
Overføring Statens petroleumsforsikringsfond	-0,2	
Tilbakebetaling av statens utenlandsgjeld	-1,5	
Endring IMF	-2,1	
Endring plassering i innlån utenlandske banker i Norge	1,1	
Avkastning	0,4	-19,1
Valutareserver til markedsverdi pr 31.12.2001		155,4

Endring i valutareservenes verdi

Ved utgangen av 2000 utgjorde valutareservene³ 174,5 milliarder kroner. I løpet av 2001 har valutareservene blitt redusert med 19,1 milliarder kroner til 155,4 milliarder kroner. Reduksjonen kan i hovedsak tilskrives to forhold. For det første var samlede overføringer i valuta fra SDØE og løpende kjøp av valuta i markedet til oppbygging av Petroleumsfondet mindre enn det totale beløp som for 2001 ble overført til Petroleumsfondet, jfr. tabell 3, som viser endringen i valutareservene splittet på hovedposter. Den andre forklaringen er forfall i januar 2001 av likviditetstilførende valutabytteavtaler som ble inngått i desember 2000 som ledd i den innenlandske likviditetsstyringen.

Avkastning på de internasjonale reservene

Tabell 4 viser at de internasjonale reservene har hatt en avkastning på 0,5 milliarder kroner i 2001, mot 17,4 milliarder kroner i 2000. Målt i norske kroner består den samlede avkastningen på reservene av løpende renteinntekter, prisendringer på verdipapirbeholdningen og endring i valutakurser overfor norske kroner.

Valutakurstapet på 4,8 milliarder kroner har ingen betydning for reservenes internasjonale kjøpekraft.

Kursfall i de internasjonale aksjemarkedene er den viktigste forklaringen til et kurstap på verdipapirer med 3,8 milliarder kroner i 2001. Til sammenligning var det i 2000 en kursgevinst på 1,6 milliarder kroner.

Renteinntektene på internasjonale reserver beløper

Tabell 4. Avkastning på de internasjonale reservene i millioner kroner i 2001 og 2000

	Valutareserver 2001					Gull IMF	Internasjonale reserver totalt	
	Likviditets- porteføljen m.m. ¹	Langsiktig portefølje	Immuni- serings- portefølje	Petrobuffer- porteføljen	Valuta- reserver totalt		2001	2000
Valutakurs- og gullreguleringer	-822	-3 120	-312	- 171	-4 425	-362	-4 787	5 863
Kursregulering på verdipapirer	24	-2 233	-64	-1 636	-3 909	72	-3 837	1 603
Løpende renteinntekt	2 042	5 213	378	1 188	8 821	280	9 101	9 896
Sum	1 244	-140	2	-619	487	-10	477	17 362

1) Inkluderer resultatelementer vedr. arbeidskonti.

3) Internasjonale reserver fratrukket gull og fordringer på IMF.

Tabell 5. Utvikling i Statens petroleumsfonds kronekonto i 2001 (i milliarder kroner)

	Tilførsler	Statens petroleumsfonds kronekonto
Petroleumsfondets kronekonto pr. 31.12.2000		386,1
Tilført 31.01.2001	10,0	
" 30.03.2001	45,5	
" 31.05.2001	30,0	
" 29.06.2001	60,0	
" 31.08.2001	20,0	
" 28.09.2001	38,0	
" 30.11.2001	48,0	
Netto opptjent avkastning i 2001	-24,3	227,2
Petroleumsfondets kronekonto pr. 31.12.2001		613,3

Tabell 6. Sammensetningen av Statens petroleumsfond pr. kvartal i millioner kroner, markedsverdier, hensyntatt påløpt forvaltningsgodtgjørelse

	31.12.00	31.03.01	30.06.01	30.09.01	31.12.01
Aksjeporteføljen	152 829	170 403	208 666	216 365	246 576
Obligasjonsporteføljen	233 627	254 519	314 168	330 611	367 113
Påløpt forvaltningsgodtgjørelse	-330	-80	-159	-254	- 372
Totalt	386 126	424 842	522 675	546 722	613 317

seg i 2001 til 9,1 milliarder kroner, mot 9,9 milliarder kroner i 2000. En årsak til reduksjonen er at deler av obligasjonsbeholdningen i den langsiktige porteføljen ble avhendet i 2001 og som en tilpasning til ny investeringsstrategi erstattet med aksjer.

Statens petroleumsfond

Norges Bank ivaretar den operative forvaltning av Statens petroleumsfond på vegne av Finansdepartementet. Statens petroleumsfond er plassert på egen konto i form av kroneinnskudd i Norges Bank. Norges Bank plasserer disse midlene særskilt i bankens navn i aktiva denominert i utenlandsk valuta. Forvaltningen i 2001 har vært i henhold til forskrift for forvaltning av Statens petroleumsfond fastsatt med hjemmel i lov av 22. juni 1990 nr. 36 om Statens petroleumsfond § 7.

Statens petroleumsfonds kronekonto 2001

Statens petroleumsfonds kronekonto utgjør 613,3 milliarder kroner ved utgangen av 2001. Utviklingen i kronekontoen fremgår av tabell 5.

Utviklingen i sammensetningen av Statens petro-

Tabell 7. Valutafordeling av Statens petroleumsfond. Prosent

Valuta	2001	2000
US dollar	29,0	26,9
Kanadiske dollar	1,7	2,3
Asiatiske valutaer	18,8	18,4
Britiske pund	13,0	11,8
Euro	32,2	35,0
Andre valutaer i Europa	5,3	5,6
Sum	100,0	100,0

leumsfond gjennom 2001 med sammenligningstall for 31.12.2000 fremgår av tabell 6.

Målt etter markedsverdier var avkastningen på Statens petroleumsfond i 2001 på -24,0 milliarder kroner, hvorav 16,2 milliarder kroner skriver seg fra valutakurstap som følge av at den norske kronen har styrket seg mot de fleste investeringsvalutaer gjennom 2001. Valutakurstapet medfører ingen endring i fondets

internasjonale kjøpekraft. Petroleumsfondet hadde i 2001 verdipapirtap på 23,5 milliarder kroner som inkluderer urealiserte tap med 19,3 milliarder kroner ved utgangen av 2001. Det vises til note 18 for spesifikasjon av balanse- og resultatelementene.

Norske statscertifikater og statsobligasjoner

Alle beholdnings- og omsetningstall i dette avsnitt er oppgitt i nominelle verdier. Regnskapsmessige verdier fremkommer i note 8.

Norges Banks beholdning av norske verdipapirer består av omsettelige sertifikater og obligasjoner utstedt av den norske stat. Beholdningene av statskasseveksler benyttes til å drive markedspleie ved kjøp og salg av statscertifikater i annenhåndsmarkedet.

I annenhåndsmarkedet for statskasseveksler kjøpte Norges Bank netto statskasseveksler for pålydende 1,2 milliarder kroner. I førstehåndsmarkedet kjøpte Norges Bank for 3 milliarder kroner. Når Norges Banks beholdninger av enkelte statskasseveksler blir for små til å danne basis for markedspleien, kan Finansdepartementet foreta en rettet emisjon mot Norges Bank (ettertegning). I 2001 ble det ettertegnet for 4,5 milliarder kroner.

Markedspleien i statsobligasjoner utføres av primærhandlere som etter avtale med Norges Bank stiller indikative kjøps- og salgskurser i de mest omsatte statsobligasjonslånene. Primærhandlerne har rett til å låne obligasjoner av Norges Bank med en avtale om å selge disse tilbake innen fem dager (gjensalgavtale). Norges Banks beholdning av statsobligasjoner danner grunnlag for låneordningen.

Engasjement overfor norske banker

Folioinnskudd

Banker kan plassere innskudd på foliokonto i Norges Bank. Renten på foliokontoen er Norges Banks pengepolitiske signalrente og bestemmende for de korteste rentene i pengemarkedet. Norges Bank innretter bruken av de likviditetspolitiske virkemidler (F-innskudd, F-lån og valutaswapper) slik at banksystemet samlet vanligvis vil ha betydelige innskudd på foliokonto i Norges Bank. I 2001 hadde bankene gjennomsnittlig 12 milliarder kroner innestående på foliokonto.

Innskudd med fast rente (F-innskudd)

Norges Bank legger ut F-innskudd med kort løpetid i perioder med stor overskuddslikviditet i banksystemet. Renten fastsettes ved ordinær auksjon. Løpetiden for F-innskuddene varierte i 2001 fra 3 til 6 dager. Daglig gjennomsnittlig F-innskudd utgjorde 2,7 milliarder kroner i 2001, mot 5,2 milliarder kroner året før.

Utlån med fast rente (F-lån) og valutaswapper

Norges Bank legger ut F-lån når banksystemet har underskudd av likviditet. F-lånene dimensjoneres slik at banksystemet samlet hver dag har folioinnskudd i Norges Bank. F-lån ytes mot tilsvarende sikkerhet som for D-lån. Renten på F-lån ble i 2001 fastsatt ved ordinær auksjon. Løpetiden på F-lånene varierte mellom 1 og 13 dager. Daglig gjennomsnittlig F-lån i 2001 var 13,3 milliarder kroner, mot 5,1 milliarder kroner året før. Det ble ikke tilført likviditet ved gjenkjøpsavtaler i verdipapirer i 2001. Norges Bank inngikk valutabytteavtaler for å tilføre tilstrekkelig likviditet til banksystemet i forbindelse med oljeskatteterminene i april.

Døgnlån (D-lån)

Bankenes D-lån er delt opp i D-lån gjennom dagen (intradaglån) og D-lån over natten. Bankene tar opp D-lån gjennom dagen for å dekke helt kortsiktige likviditetsbehov som følge av betalingsoppgjørene. Lånene kan ha en løpetid fra noen minutter opp til noen timer og er rentefrie. D-lån over natten brukes av banker for å dekke likviditetsbehov fra en dag til den neste. Slike lån belastes med D-lånsrenter, som i 2001 lå 2 prosentpoeng høyere enn foliorenten. Omfanget av D-lån over natten er av begrenset størrelsesorden.

Norges Bank krever sikkerhet for bankenes D-lån. Sikkerheten skal minst tilsvare 100 prosent av lånebeløpet. Som sikkerhet for D-lån godtas obligasjoner og sertifikater utstedt av stater eller foretak i OECD-området, eiendeler i verdipapirfond og F-innskudd.

1. juni 2001 trådte ny forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank i kraft. En viktig endring var at D-lån over natten ikke lenger begrenses av en ramme for akkumulerte lån over en viss låneperiode. Norges Bank kan imidlertid fastsette en slik låneramme.

E-lån

E-lån er en ekstraordinær låneadgang gjennom dagen, utover stilte sikkerheter, for banker og filialer. Ordningen ble innført for å sikre gjennomføringen av særskilte betalingsoppgjør fastsatt av Norges Bank. Bakgrunnen for E-lånsordningen var at bankene manglet erfaring med å styre likviditeten gjennom dagen. En forutsetning for E-lånene er at de skal dekkes inn samme dag.

Etter hvert har bankene opparbeidet erfaring med tilpasning til nye rammevilkår for betalingsoppgjørene, med bedre styring av likviditet gjennom dagen og over natten. Med virkning fra 1. juni 2001 avviklet Norges Bank adgangen til å trekke E-lån til verdipapiroppgjørene og NICS⁴-masseavregningen, mens ordningen ble videreført med reduserte rammer for oppgjøret av ban-

4) Norwegian Interbank Clearing System

Tabell 8. (1 pakke=500 sedler) Produksjonstall for norske sedler, frimerker og norske reise-pass i 2001 og 2000

	2001	2000
1000-kronesedler	72 131 pakker	0 pakker
500-kronesedler	0 pakker	52 400 pakker
200-kronesedler	31 814 pakker	35 600 pakker
100-kronesedler	0 pakker	44 170 pakker
50-kronesedler	36 075 pakker	2 600 pakker
Norske reise-pass	359 600 stk.	364 800 stk.
Personaliserte pass	101 111 stk.	108 847 stk.
Norske frimerker	-	65 434 880 stk.
herav		
-stålstikk	-	14 325 400 stk.
-offset	-	41 029 000 stk.
-frimerker i hefter	-	10 080 480 stk.

kenes markedsoperasjoner. Bankenes ansvar for å skaffe seg dekning i oppgjøret ble samtidig klargjort ved at det ble innført et fastgebyr på 5 000 kroner for E-lån i tillegg til det bankene fra før måtte betale for E-lån, dvs. en rente tilsvarende renten på usikret D-lån.

Samtidig med innføring av nye E-lånsrammer har bankene fått en øvre grense for samlet uttak av kontanter i perioder når Norges Banks oppgjørssystem (NBO) ikke er bemannet. Uttaksgrensen tilsvarende bankenes E-lånsrammer, og de nye rammene er satt slik at de ikke vil være til begrensning for normale kontantuttak. De nye E-lånsrammene for kontantoppjøret er 15 millioner kroner for banker med forvaltningskapital opp til 10 milliarder kroner, 125 millioner kroner for banker med forvaltningskapital mellom 10 og 100 milliarder kroner og 500 millioner kroner for banker med forvaltningskapital over 100 milliarder kroner.

Det ble gitt 9 E-lån til to banker i 2001, hvorav 8 til samme bank. Alle E-lån ble gitt som følge av manglende dekning for uttak av kontanter. Totalt beløp var under 12 millioner kroner. 139 banker stilte sikkerhet for lån i Norges Bank ved utgangen av 2001.

Andre engasjementer

Poverty reduction and growth facility (PRGF)

IMF har etablert en særskilt utlånsordning for fattige land, "Poverty Reduction and Growth Facility". Ordningen finansieres ikke over IMF's ordinære budsjetter, men ved at det lånes inn midler fra enkelte medlemsland. Norges Bank har ved to anledninger i 1988 og 1994 stilt til sammen 150 millioner SDR til dis-

posisjon som utlånsmidler til ordningen. Låneavtalen mellom Norges Bank og IMF er utformet slik at fondet innen et gitt tidspunkt må ha trukket dette beløpet. Når IMF først trekker på ordningen, er midlene for Norges Banks vedkommende bundet i inntil 10 år. Den mulige trekkperioden ble i august 2000 forlenget med to år fram til 31. desember 2005. Norges Bank får tilbakebetalt midlene i takt med at låntakerlandet nedbetaler sitt lån til IMF.

Ved utgangen av 2001 var utlånsmidlene trukket. Pr. 31.10. var utestående beløp 107,175 millioner SDR, som tilsvarende 1,2 milliarder norske kroner.

Norges Banks Seddeltrykkeri (NBS)

NBS har som primær oppgave å utvikle og produsere norske sedler. I tillegg produseres det fortsatt pass på forretningsmessig grunnlag for Politidirektoratet. Passproduksjonen i NBS skal avvikles i løpet av 2003.

NBS' samlede driftskostnader eksklusive avskrivninger og kalkulatoriske kostnader utgjør 62,5 millioner kroner, hvorav 15,7 millioner kroner er knyttet til forretningsvirksomheten. Omsetningen i forretningsområdet var 27,1 millioner kroner, som etter avskrivninger og kalkulatoriske kostnader har gitt et positivt resultat på 7,0 millioner kroner. Gjennomsnittlig kostnad er kr. 0,74 pr. produsert seddel.

Kontanthåndteringen, etablering av eget selskap med Norges Bank som deleier

I samarbeid med seks partnere har Norges Bank etablert et eget selskap for kontanthåndtering,

Norsk Kontantservice AS (NOKAS). Selskapet ble stiftet 1. juli 2001 med en aksjekapital på 50 millioner kroner, hvorav Norges Banks eierandel er 33,5 prosent. I forbindelse med etableringen ble om lag 300 ansatte overført fra Norges Bank. Selskapet har kjøpt maskiner og utstyr med videre av Norges Bank for 45,6 millioner kroner. Beholdningen av utenlandske kontanter er overdratt pr. 31.12.2001 til markedskurs. Kostnadene for Norges Bank ved selve selskapsetableringen er anslått til vel 11 millioner kroner. NOKAS leier lokaler ved Norges Banks distriktsavdelinger, som ble lagt ned da selskapet startet opp sin virksomhet 1. juli 2001. Selskapet står for en vesentlig del av kontanthåndteringen i Norge og utfører etter avtale med Norges Bank deler av Norges Banks lovpålagte oppgaver på kontantområdet.

Kassevirksomheten

Tilbaketrekking av sedler og mynt

Den gamle 1000-kroneseddelen utgave VI ble trukket tilbake som tvungent betalingsmiddel med virkning fra 26. juni 2001. Gamle 1000-kronesedler kan innløses i Norges Bank fram til 26. juni 2012.

Minnemynter

Nobel-mynt prosjektet ble avsluttet i 2001, og overskuddet på 9,2 millioner kroner blir overført til Finansdepartementet.

Som en markering av hundreårsjubileet for Nobels fredspris ble det den 13. august 2001 lansert to minnemynter, en i gull og en i sølv. Gullmynten ble utgitt i 917 ‰ gull i et opplag på 7 500 med pålydende kr 1.500,-. Sølvmynten ble utgitt i 925 ‰ sølv i et opplag på 50 000 med pålydende verdi kr 50,-. Myntene er tvungent betalingsmiddel. Produksjon og salg av myntene skjedde ved Den Kongelige Mynt AS. Prosjektet er avsluttet og alle myntene er solgt.

Forretningsområdet

Forretningsområdet innenfor kassevirksomheten besto fram til etableringen av NOKAS 1. juli 2001 av tjenester utført for banker og postverket basert på prinsippet om full kostnadsdekning og omfattet blant annet bedriftsoppgjør, myntsortering og fylling av minibankkassetter med oppgjør, samt pakking av sedler og mynt til postkontorer og bankfilialer.

Inntektene på forretningsområdet i første halvår 2001 var 35,3 millioner kroner, mot 62,4 millioner kroner i hele 2000.

Andre inntekter på kasseområdet

Inntekter ved salg av mynt i rull og sedler i minibank-

kvalitet utgjorde i første halvår 2001 henholdsvis 12,2 millioner kroner og 27,5 millioner kroner. For hele 2000 var inntektene for mynt i rull 22,4 millioner kroner og for sedler av minibankkvalitet 35,3 millioner kroner.

Bankens administrasjon

Personalet

Ved utgangen av 2001 var det totalt 662 fast ansatte og engasjementer i Norges Bank. Dette er en reduksjon med 424 stillinger i forhold til utgangen av 2000. Nedgangen i stillinger skyldes i all hovedsak etableringen av Den Kongelige Mynt AS og Norsk Kontantservice AS som egne selskaper. Tabell 9 viser fordelingen mellom heltidsstillinger, deltidsstillinger og engasjementer fordelt på bankens hovedområder.

Helse, miljø og sikkerhet

De ansatte deltar i beslutningsorganene og i sentrale og lokale arbeidsmiljø- og samarbeidsutvalg. Det er arrangert arbeidsmiljøkurs for ledere, verneombud og medlemmer av arbeidsmiljøutvalg.

Likestillingsarbeidet, med sikte på jevnere fordeling mellom kvinner og menn på de forskjellige arbeidsområder og i ulike stillingskategorier, er videreført. Fokus på dette arbeidet har medført en viss økning av kvinneandelen i de stillingskategorier det er satt måltall for.

I 2001 var sykefraværet 4,6 prosent av det totale antall arbeidsdager. I 2000 var sykefraværet totalt 6,1 prosent. Reduksjonen har sammenheng med at områder hvor sykefraværet var over gjennomsnittlig fravær i banken, er skilt ut i egne virksomheter i løpet av 2001.

Arbeidsvilkår

Norges Bank har over tid lagt vekt på å tilby gode arbeidsvilkår. I tillegg til løpende lønn gir banken de ansatte bl.a. følgende vilkår:

Banken har låneordning for ansatte hvor renten i 2001 har vært knyttet til normrenten⁵. Rentesatsen er normrenten tillagt 0,5 prosent. I tillegg tilbyr banken de ansatte enkelte banktjenester. Betalingen for tjenestene er fastsatt på grunnlag av andre bankers priser for tilsvarende tjenester.

Forsikringsordningene for de ansatte omfatter personalgaranti (herunder pliktig yrkesskade- og yrkessykdomsforsikring), ulykkesforsikring for spesielt utsatte yrker, gruppelivsforsikring, gjeldsforsikring og reiseforsikring for tjenestereiser. Kostnadene utgjør 2,5 prosent av totale personalkostnader.

Norges Bank har avtale med privat barnehage om disponering av plasser for ansatte. De ansatte betaler

5) Normalrentesats for rimelige lån i arbeidsforhold, som iflg. Stortingets skattevedtak for inntektsåret 2001 er satt til 6 prosent.

Tabell 9. Antall ansatte ved Norges Bank 31.12.

	Fast ansatte						Totalt	
	Heltid		Deltid		Engasjementer		2001	2000
	2001	2000	2001	2000	2001	2000		
Hovedkontoret	539	562	55	71	14	10	608	643
NBS	48	52	6	7	-	-	54	59
Avdelingene utenfor Oslo	-	275	-	61	-	1	-	337
DKM ¹	-	39	-	8	-	-	-	47
Totalt	587	928	61	147	14	11	662	1086

1) DKM er fra og med 01.01.2001 etablert som aksjeselskap.

kommunal sats for opphold, mens Norges Bank dekker differansen mellom privat og kommunal sats. Nettokostnaden i 2001 var kr 146.000. Ordningen benyttes for tiden av 4 ansattes barn.

Norges Bank har egen pensjonskasse for sine medarbeidere. Pensjonsytelsene utgjør $\frac{2}{3}$ av lønn på pensjoneringstidspunktet. Ytelser fra pensjonskassen er samordningspliktige.

De fleste av Norges Banks ansatte har 5 uker og 1 dag ferie.

Banken har to kurs- og feriesteder. Venastul, som ligger på Ringebu fjellet, har helårsdrift og hadde i 2001 til sammen ca. 7 900 gjestedøgn. Vindåsen, som ligger på Tjøme, er kun åpent om sommeren og hadde i 2001 ca. 3 000 gjestedøgn. Sammen med tilskudd til øvrige foreninger og lag, utgjør kostnadene 0,3 prosent av totale personalkostnader i 2001.

I tillegg har banken gjennom årene ytt rente- og avdragsfrie lån med 3,6 millioner kroner til kjøp av ni hytter som har vært drevet av de ansatte ved distriktsavdelingene.

Omstilling

Banken har i 2001 blitt omorganisert med sikte på mer effektiv ressursbruk og økt konsentrasjon om bankens kjerneoppgaver. Distriktsavdelingene er lagt ned i 2001. Ved ulike funksjoner ved hovedkontoret er det foretatt nedbemanning. I arbeidet med nedbemanningen er det benyttet de personalpolitiske tiltak som representantskapet tidligere har godkjent benyttet ved bemanningsreduksjoner. Disse har forskjellig innhold, eksempelvis ventelønn, førtidspensjoner eller utdannings- tipend kombinert med sluttvederlag. Ved utgangen av 2001 er det 188 inngåtte avtaler om ventelønn eller førtidspensjon. Omstillingene er ikke slutført i Statistikkavdelingen, Bankavdelingen og NBS, og det er ventet at det her vil bli inngått ytterligere avtaler.

Bygningene ved de avdelinger som er lagt ned, er

besluttet solgt. Bygningen i Haugesund er solgt, og det er inngått avtale om salg av bygningene i Fredrikstad og Ålesund.

Bankplassen Parkeringsanlegg A/S

Norges Bank eier alle aksjene i selskapet. Bankplassen Parkeringsanlegg A/S regnskap for 2001 viser et overskudd før finansposter på 4,4 millioner kroner. Etter betaling av renter på ansvarlige lån til Norges Bank viser regnskapet et overskudd på 1,0 millioner kroner. Pr. 31.12.2001 har selskapet en total kapital på 113,7 millioner kroner. Selskapet har en negativ egenkapital på 47,3 millioner kroner. Avtale om salg av anlegget er undertegnet i 2001. Før overdragelse finner sted, gjenstår arbeid med utskilling av grunn under bakkenivå i eget gårds- og bruksnummer.

Disponering av årets resultat

Med hjemmel i lov av 24. mai 1985 om Norges Bank ble retningslinjer for avsetning og disponering av Norges Banks resultat opprinnelig vedtatt i statsråd 7. februar 1986. Retningslinjene er senere endret flere ganger, senest ved kgl. res. 21. desember 2000 og har nå følgende ordlyd:

1. Av Norges Banks overskudd avsettes til kursreguleringsfondet inntil dette har nådd 5 prosent av bankens fordringer i norske verdipapirer og 25 prosent av bankens netto valutaeserver unntatt immuniseringsporteføljen og de midler som forvaltes for Statens petroleumsfond, andre fordringer på/forpliktelse overfor utlandet og eventuelt andre engasjementer som av hovedstyret vurderes å ha ikke ubetydelig kursrisiko.

Immuniseringsporteføljen svarer til den del av Norges Banks valutaeserver som er skilt ut som egen portefølje der avkastning godskrives/belastes staten i samme års regnskap. Det samme gjelder for

porteføljen til Statens petroleumsfond.

Dersom kursreguleringsfondet er større enn det som følger av forholdstallene nevnt under pkt. 1, første avsnitt, skal det overskytende tilbakeføres til resultatregnskapet.

2. Eventuelt overskudd etter avsetning til, eller tilførsel fra kursreguleringsfondet, avsettes til overføringsfondet.
3. Fra overføringsfondet overføres hvert årsoppgjør til statskassen et beløp svarende til gjennomsnittet av brutto avsetninger til overføringsfondet for de tre foregående årsoppgjør.
4. Eventuelle underskudd i Norges Banks regnskap dekkes ved overføringer fra kursreguleringsfondet.

I tråd med retningslinjene foreslår hovedstyret følgende overføringer og disponeringer:

I henhold til pkt. 4 dekkes årets underskudd ved overføring fra kursreguleringsfondet. Kursreguleringsfondet utgjør etter dette 36,3 milliarder kroner. Kursreguleringsfondet måtte, dersom det skulle reflektert forholdstallene i forskriftens pkt. 1, vært på 40,4 milliarder kroner.

I samsvar med retningslinjenes punkt 3 blir 8,9 milliarder kroner overført til statskassen fra overføringsfondet. Det er etter dette ikke midler i overføringsfondet.

I samsvar med uttalelse fra Finansdepartementet overføres netto 8,3 millioner kroner fra annen egenkapital.

Oslo, 6. februar 2002

Hovedstyret i Norges Bank

Svein Gjedrem
leder

Jarle Bergo
nestleder

Sigbjørn Johnsen

Torgeir Høyen

Sylvi R. Sørfonn

Trond R. Reinertsen

Vivi Lassen

Jan Erik Martinsen

Sonja Blichfeldt Myhre

Resultatregnskap

Tall i hele 1000 kroner	Note	2001	2000	1999
Renteinntekter utland:				
Renter av bankinnskudd/utlån	2	3 226 943	2 584 568	1 022 963
Renter av ihendehaverobligasjoner og statskasseveksler	2,5	7 903 585	8 725 846	7 316 202
Andre renteinntekter		258 465	338 292	477 193
Aksjeutbytte BIS	7	14 959	14 373	13 015
Sum renteinntekter utland		11 403 952	11 663 079	8 829 373
Avkastning plasseringer for Statens petroleumsfond	18	(23 955 688)	14 178 454	30 295 484
Rentekostnader utland:				
Renter innskudd/innlån	2	2 425 249	1 752 469	716 475
Renter utenlandske kunder		41 971	44 175	42 741
Sum rentekostnader utland		2 467 220	1 796 644	759 216
Netto renteinntekter utland		(15 018 956)	24 044 889	38 365 641
Renteinntekter innland:				
Renter av ihendehaverobligasjoner		696 710	682 771	508 366
Renter av omsettelige sertifikater		8 265	158 910	181 772
Renter av utlån til banker		947 701	323 779	432 181
Renter av andre utlån		42 029	36 689	30 000
Sum renteinntekter innland		1 694 705	1 202 149	1 152 319
Rentekostnader innland:				
Renter til statskassen	15	4 813 988	3 561 391	1 775 782
Renter (avkastning) Statens petroleumsfond	18	(23 955 688)	14 178 454	30 295 484
Renter til offentlige kontohavere	15	125 318	7 707	116 712
Renter til banker		1 082 317	1 012 364	661 238
Andre rentekostnader		9 883	9 726	7 458
Sum rentekostnader innland		(17 924 182)	18 769 642	32 856 674
Netto rentekostnader innland		(19 618 887)	17 567 493	31 704 355
Netto renteinntekter utland og innland		4 599 931	6 477 396	6 661 286
Dividende		136 379	0	0
Kursreguleringer:				
Netto kurstap (/)gevinst, på valuta	1,2	(4 877 135)	5 988 149	(887 332)
Netto kurstap (/)gevinst, på utenl. verdipapir og finansielle instr.	1,2	(3 836 781)	1 603 856	(7 344 941)
Netto kurstap (/)gevinst, på norske verdipapirer	1	151 034	503 014	(809 838)
Netto kursreguleringer		(8 562 882)	8 095 019	(9 042 111)
Netto renteinntekter, dividende og kursreguleringer		(3 826 572)	14 572 415	(2 380 825)
Driftsinntekter:				
Gebyrer og provisjonsinntekter		88 726	126 693	99 023
Salgsinntekter NBS (i tallene for 1999 og 2000 er DKM inkl.)	13	27 125	94 014	76 820
Andre driftsinntekter	18	438 430	364 404	232 486
Sum driftsinntekter		554 281	585 111	408 329

Driftskostnader:				
Lønn, honorarer og andre personalkostnader	16	501 887	555 713	505 905
Omstillingskostnader	16	103 037	129 860	8 026
Av- og nedskrivninger	11	108 391	120 249	116 168
Seddel- og myntkostnader		69 040	90 333	85 127
Andre driftskostnader		679 355	539 793	426 943
Sum driftskostnader		1 461 710	1 435 948	1 142 169
Netto driftskostnader		907 429	850 837	733 840
Driftsresultat før avsetninger og tap på utlån/fordringer				
Avsetninger og tap på utlån/fordringer	1	70	(37)	357
Årets (under-) overskudd		(4 734 071)	13 721 615	(3 115 022)
Overføringer:				
Årets (under-) overskudd		(4 734 071)	13 721 615	(3 115 022)
Overført fra kursreguleringsfondet		4 725 769	0	0
Overført fra annen egenkapital	20	79 417	80 197	3 371 763
Til disposisjon		71 115	13 801 812	256 741
Avsatt til annen egenkapital	20	71 115	68 118	132 593
Avsatt til kursreguleringsfondet			13 733 694	124 148
Avsatt til overføringsfondet	19	0	0	0
Disponert i alt		71 115	13 801 812	256 741

Balanse pr. 31.12 2001

Tall i hele 1000 kroner

EIENDELER	Note	2001	2000
Internasjonale reserver	1,2	211 537 266	245 862 568
Gull	3	2 346 140	2 275 089
Spesielle trekkrettigheter i Det internasjonale valutafond		3 191 702	2 713 310
Reservetransjepsisjon i Det internasjonale valutafond	4	6 532 763	5 165 992
Lån til Det internasjonale valutafond		1 164 892	1 268 506
Bankinnskudd - utlån utenlandske banker	6	55 446 825	73 397 053
Utenlandske ihendehaverobligasjoner	5,6	117 274 632	157 892 576
Utenlandske aksjer		22 951 890	0
Opptjente, ikke forfalte renter inkl. korts. fordringer		2 628 422	3 150 042
Plasseringer for Statens petroleumfond	18	613 317 485	386 126 118
Andre fordringer på utlandet		12 407 635	14 131 403
Det internasjonale valutafond	4	12 382 857	14 106 703
Aksjer i BIS	7	24 700	24 700
Andre innskudd i utlandet		78	0
Norske verdipapirer	1,8	11 523 342	13 519 082
Statssertifikater/statskasseveksler	8	2 450 649	2 776 278
Statsobligasjoner	8	9 072 693	10 742 804
Innenlandske utlån		15 743 002	21 733 546
Banker		15 140 000	21 158 064
Andre norske sektorer	9	603 002	575 482
Innskudd i norske banker		42 975	957 003
Andre innenlandske fordringer		1 057 411	1 200 341
Opptjente, ikke forfalte renter		329 156	414 032
Andre fordringer		701 265	759 942
Varebeholdning seddel- og myntproduksjon	1	26 990	26 367
Aksjer i datterselskaper og tilknyttede selskaper	10	41 800	25 050
Varige driftsmidler	1,11,12	1 832 102	1 938 975
EIENDELER		867 503 018	685 494 086

Oslo, 6. februar 2002

Svein Gjedrem
lederJarle Berge
nestleder

Sylvi R. Sørffonn

Trond R. Reinertsen

Vivi Lassen

Tall i hele 1000 kroner

GJELD OG EGENKAPITAL	Note	2001	2000
Gjeld til utlandet		56 211 296	74 998 095
Utenlandske banker		76 502	65 364
Innlån utenlandske banker	6	42 860 172	59 741 064
Utenlandske kunders folioinnskudd		662 140	695 690
Det internasjonale valutafond	4	12 383 147	14 107 001
Annen utenlandsk gjeld	7	229 335	388 976
Motverdi av tildelte spesielle trekkrettigheter		1 898 351	1 934 187
Statens petroleumfonds fordringer	18	613 317 485	386 126 118
Statens petroleumfonds kronekonto	18	613 317 485	386 126 118
Sedler og mynt i omløp	14	46 633 235	46 951 653
Sedler i omløp		42 743 609	43 353 807
Skillemynt i omløp		3 889 626	3 597 846
Innenlandske innskudd på foliokonto		106 662 794	119 712 781
Statskassen		83 502 622	96 082 484
Statens regnskapsførere		39 824	137 035
Statsforvaltningens fond		5 165	156 420
Banker		21 614 118	21 646 967
Statsbanker og statsforetak		1 405 602	1 588 807
Andre innskudd	9	95 463	101 068
Annen innenlansk gjeld		2 696 139	10 953 463
Innlån innenlandske banker	6	2 005 658	1 754 605
Påløpte, ikke forfalte renter		51 327	36 763
Annen gjeld	16	639 154	304 794
Overføringsfond	19	0	8 857 301
Egenkapital		40 083 718	44 817 789
Kursreguleringsfond		36 347 164	41 072 933
Annen egenkapital	11,20	3 736 554	3 744 856
GJELD OG EGENKAPITAL		867 503 018	685 494 086
Derivater solgt	1,17	23 164 887	29 257 235
Derivater kjøpt	1,17	28 989 742	29 466 305
Statens petroleumsfond, derivater solgt	18	109 491 630	81 081 041
Statens petroleumsfond, derivater kjøpt	18	129 918 325	79 326 184
Tildelte, ikke betalte aksjer i BIS	7	324 329	313 738

Hovedstyret i Norges Bank

Sigbjørn Johnsen

Torgeir Høyen

Jan Erik Martinsen
(ansattes representant)Sonja Blichfeldt Myhre
(ansattes representant)

Noter

Note 1. Regnskapsprinsipper

Generelt

Regnskapet er presentert i samsvar med lov og forskrifter, samt god regnskapsskikk i Norge, hensyn tatt til de særlige forhold som gjelder for en sentralbank. Norges Bank presenterer et valuteringsriktig regnskap. Verdipapirhandler registreres på handledato. Inntekter og kostnader er periodisert i henhold til regnskapsprinsippet.

Norges Bank verdsetter gull og verdipapirer til virkelig verdi. Dette er i tråd med utviklingen i norsk regnskapslovgivning og regnskapspraksis i andre sentralbanker.

Valuta

Eiendeler og gjeld i utenlandsk valuta er omregnet til norske kroner pr. 31.12.2001 etter markedskurser fra WM Reuter London 4 p.m. Inntekter og kostnader i valuta er omregnet til norske kroner etter kursen på transaksjonstidspunktet.

Verdipapirer

Porteføljen av utenlandske og norske verdipapirer er verdsatt til markedsverdi pr. 31.12.2001. Verdipapirene er klassifisert som kortsiktige da de skal kunne være tilgjengelige for intervensjonsformål.

Finansielle instrumenter utenfor balansen

Finansielle instrumenter utenfor balansen er avtaler om fremtidig levering av valuta eller verdipapirer til en pris som fastsettes på avtaletidspunktet. For Norges Bank omfatter dette valutaterminkontrakter, financial futures og rentebytteavtaler.

Terminkontraktene er bokført til terminkurs. Termintillegg/-fradrag, futureskontrakter og rentebytteavtaler er verdsatt til markedsverdier pr. 31.12.2001. Endringene i markedsverdi er ført i resultatregnskapet under kursreguleringer.

Varelagervurdering

Beholdning av råvarer ved Seddeltrykkeriet og metallbeholdninger for myntproduksjon er vurdert til den laveste av gjennomsnittlig anskaffelseskost og virkelig verdi. Varer i arbeid og ferdigvarer er vurdert til full tilvirkningskost, som omfatter direkte og indirekte variable og faste tilvirkningskostnader. Ukurans er hensyntatt.

Tap på utlån/forordringer

Konstaterte tap på utlån/forordringer er kostnadsført. Beregnede tap kostnadsføres etter en konkret vurdering av det enkelte engasjement. I balansen blir beregnede tap ført til reduksjon av utlånsmassen.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler er i balansen oppført til anskaffelseskost tillagt oppskrivninger og fratrukket nedskrivninger og lineære, bedriftsøkonomiske avskrivninger.

Banken har en betydelig samling kunst, gaver og museale gjenstander som bl.a. medaljer, sedler og mynt. Denne er ikke verdsatt og balanseført.

Note 2. Valutareserver

Totale internasjonale reserver utgjør 211,5 milliarder kroner, inkludert obligasjoner underlagt gjenkjøpsavtaler. Gjenkjøpsavtalene må ses i sammenheng med innlån utland, som inkl. påløpt rente utgjør 42,9 milliarder kroner. Videre inkluderer internasjonale reserver bl.a. gullbeholdningen og forordringer på Det internasjonale valutafondet (IMF). Gullbeholdningen og forordringer på IMF inngår ikke i valutareservene. Netto valutareserver utgjør, etter fratrekk for obligasjoner underlagt gjenkjøpsavtaler, 157,1 milliarder kroner.

Netto valutareserver pr. 31.12. fremkommer slik:

Tall i hele tusen kroner	2001	2000
Bankinnskudd/utlån utenlandske banker	55 446 826	73 397 053
Utenlandske ihendehaverobligasjoner	117 274 633	157 892 576
Utenlandske aksjer	22 951 890	0
Opptjente, ikke forfalte renter	2 628 422	3 150 042
- Opptjente renter utlån gull	-6 585	-4 967
- Opptjente renter IMF	-24 386	-40 269
Innlån utenlandske banker	-42 860 172	-59 741 064
- Påløpte renter innlån banker	-58 434	-122 957
Brutto valutareserver	155 352 194	174 530 414
- Valuta kjøpt på levering	3 632 684	4 952 418
- Valuta solgt på levering	-1 862 505	-11 849 380
Netto valutareserver	157 122 373	167 633 452

Avkastning netto valutareserver fremkommer slik:

Tall i hele tusen kroner	2001	2000
Renteinntekter av bankinnskudd/utlån	3 226 943	2 584 568
- Renter utlån gull	-33 363	-38 098
Renteinntekter av statskasseveksler	43	8 388
Renteinntekter av ihendehaverobligasjoner	7 903 542	8 717 457
Rentekostnader innlån banker	-2 425 249	-1 752 469
Netto renteinntekter	8 671 916	9 519 846
Dividende aksjer	136 379	0
Kursregulering på utenlandske verdipapirer og finansielle instrumenter	-3 836 781	1 603 856
- Reguleringer gull	-71 115	-68 118
Inntekter terminhandel valuta	12 097	0
Netto kursregulering på valuta	-4 877 135	5 988 149
- Korleksjon for kursregulering SDR	361 920	706 265
- Korleksjon for regulering gullbeholdning	-611	646
- Korleksjon for regulering innenlandske plasseringer i valuta	90 956	-126 230
Netto kursreguleringer og dividende aksjer	-8 184 290	8 104 568
Avkastning netto valutareserver	487 626	17 624 414

Note 3. Gull

Gullbeholdningen er bokført til virkelig verdi, som er vurdert å ligge 20 prosent under markedsverdi som følge av at gull omsettes i et mindre likvid marked. Markedsprisen pr. 31.12.2001 var USD 276,50 pr. unse rent gull, som tilsvarer en markedspris på 79 734,16 kroner pr. kilo gull.

Pr. 31.12.2001 var 33 521,2 kg av gullbarrene plassert

i kortsiktige utlån til internasjonale banker. Virkelig verdi på det utlånte gullet var 2 138,2 millioner kroner.

Gullbeholdningen av barrer er redusert med 8,3 kg siden utgangen av 2000. Bakgrunnen for denne endringen er at det ved utlån av barrer ikke returneres nøyaktig samme vekt rent gull som det lånes ut. Vektdifferansen avregnes til markedsverdi på gull på tidspunktet for tilbakeleveringen.

Gullbeholdningen består av:	Vekt i kg 31.12.01	Virkelig verdi pr. 31.12.01 i mill. kr	Vekt i kg 31.12.00	Virkelig verdi pr. 31.12.00 i mill. kr
Barrer	33 609,3	2 143,8	33 617,6	2 079,0
Mynter*	3 171,4	202,3	3 171,4	196,1
	36 780,7	2 346,1	36 789,0	2 275,1

*Vekten på myntene er oppgitt i myntenes andel av rent gull. Det er benyttet samme markedspris for myntenes rene gullvekt som for barrer.

Note 4. Reservetransjepsisjon i Det internasjonale valutafond

Tall i millioner kroner	2001	2000
Norges kvote i Det internasjonale valutafond	18 915,6	19 272,7
Fondets beholdning av norske kroner	-12 382,8	-14 106,7
Reservetransjepsisjon	6 532,8	5 166,0

Reservetransjepsisjonen i Det internasjonale valutafond er klassifisert som "Internasjonale reserver". Fondets beholdning av norske kroner er presentert under "Andre fordringer på utlandet" i posten "Det internasjonale valutafond". Tilsvarende gjeldsbeløp, inklusive fondets arbeidskonto, totalt 12 383,1 millioner kroner er bokført under "Gjeld til utlandet" i posten "Det internasjonale valutafond".

Note 5. Utenlandske verdipapirer

Tall i millioner kroner	2001	2000
Ihendehaverobligasjoner	117 274,6	157 892,6
Aksjer	22 951,9	0
Beholdn. utenlandske verdipapirer 31.12.	140 226,5	157 892,6

Som ledd i ny plasseringsstrategi er det plassert i aksjer fra og med 2001.

Note 6. Gjenkjøps-/gjensalgsavtaler

Gjenkjøpsavtaler av verdipapirer i utenlandsk valuta er presentert under "Innlån utenlandske banker". Bokført verdi (overdragelsesbeløpet) av gjenkjøpsavtalene er 42 860,1 millioner kroner. Markedsverdien av verdipapirene beløper seg til 42 642,8 millioner kroner.

I linjen "Bankinnskudd - Utlån utenlandske banker" under posten "Internasjonale reserver" inngår gjensalgsavtaler av verdipapirer. Bokført verdi av gjensalgsavtaler er 37 349,7 millioner kroner.

Gjenkjøpsavtaler av verdipapirer i norske kroner er presentert under "Annen innenlandsk gjeld". Bokført verdi (overdragelsesbeløpet) av gjenkjøpsavtalene er 1 792,5 millioner kroner. Markedsverdien av verdipapirene beløper seg til 1 746,1 millioner kroner.

Note 7. Aksjer i Bank for International Settlement (BIS)

Norges Bank er i alt tildelt 8000 aksjer a 2500 Gold Francs i BIS. 4000 aksjer ble tildelt i 1931. Av disse ble 25 prosent betalt samme år. I 1970 ble Norges Bank tildelt ytterligere 4000 aksjer, hvorav 1000 fondsaksjer. Aksjene er bokført i balansen til 24,7 millioner kroner. Beløpet tilsvarer verdien av 4000 aksjer i 1931 til 7,2 millioner kroner, og verdien av 3000 aksjer i 1970 til 17,5 millioner kroner.

Norges Bank har en betinget forpliktelse til å betale de resterende 75 prosent av aksjene enten i Gold Francs eller i gull. Beregnet ut fra prisen på gull ved Londonbørsen pr. 31.12.2001 utgjør den betingede forpliktelsen 347,2 millioner kroner. Den delen av den betingede forpliktelsen som tilsvarer verdien av aksjene på tildelingstidspunktene er bokført under posten "Annen utenlandsk gjeld" med 22,9 millioner kroner. Resten av den betingede forpliktelsen, 324,3 millioner kroner, vises utenfor balansen. Mottatt utbytte av aksjer i BIS for 2001 utgjør 15,0 millioner kroner.

Note 8. Norske verdipapirer

Tall i millioner kroner	2001	2000
Statssertifikater	2 450,6	2 776,3
Norske statsobligasjoner	8 352,4	10 019,5
Norske statsobligasjoner i valuta	720,3	723,3
Beholdn. av norske verdipapirer 31.12.	11 523,3	13 519,1

Note 9. Lån til og innskudd fra ansatte og pensjonister

Boliglån til ansatte og pensjonister utgjør 551,3 millioner kroner. Andre utlån til ansatte og pensjonister utgjør 47,9 millioner kroner. Samlede utlån til ansatte i 2000 utgjorde 567,3 millioner kroner. Lånene er presentert under posten "Utlån andre norske sektorer". Innskudd fra ansatte og pensjonister beløper seg til 62,7 millioner kroner, som er en reduksjon med 11,8 millioner kroner fra 2000. Innskuddene er presentert under "Innenlandske innskudd på foliokonto" under posten "Andre norske sektorer".

Note 10. Aksjer i datterselskaper og tilknyttede selskaper

Aksjer i Bankplassen Parkeringsanlegg A/S

Norges Bank eier 100 prosent av aksjene i Bankplassen Parkeringsanlegg A/S. Aksjene er bokført med kostpris kr 50 000, som tilsvarer aksjenes pålydende verdi.

Norges Bank har skutt inn 34 millioner kroner for egne parkeringsplasser, og har i tillegg ytt 143,7 millioner kroner i ansvarlig lån, hvorav 26 millioner ble tilbakebetalt Norges Bank i perioden 1997 til 2001.

Bankplassen Parkeringsanlegg A/S har negativ egenkapital med 47,3 millioner kroner pr 31.12.2001. I 2001 er det mottatt 4 millioner kroner i renteinntekter på utlånet. Beregnet resultat før skatt utgjør 1,0 millioner kroner.

Aksjer i Den Kongelige Mynt AS

Norges Bank eier 100 prosent av aksjene i Den Kongelige Mynt AS. Selskapets drift startet opp 1.1. 2001. Aksjekapital i selskapet er 25 millioner kroner som ble fullt ut innbetalt i 2000. Norges Bank har overdratt eiendommene på Kongsberg for 5 millioner kroner. I forbindelse med overdragelsen ble det ytt et ansvarlig lån på 5 millioner kroner. DKM AS har i 2001 oppnådd et resultat før skatt på 17,8 millioner kroner.

Aksjer i Norsk Kontantservice AS (NOKAS)

Norges Bank eier 33,5 prosent av aksjene i NOKAS. Selskapet ble etablert med driftsstart 1.7.2001 med aksjekapital 50 millioner kroner, hvorav Norges Bank har innbetalt 16,75 millioner kroner. NOKAS' foreløpige regnskap for 2001 estimerer et resultat etter skatt på 4 millioner kroner.

Note 11. Anleggsmidler

Tall i hele tusen kroner

	Transport- midler, maskiner, EDB	Sikker- hets- anlegg	Maskiner, inventar	Bygg, byggnings- messige installa- sjoner	Bank- bygg	Anlegg under utførelse	Boliger	Tomter	Sum
Ansk.kost pr. 1.1.	232 768	54 874	84 236	527 473	1 731 705	13 133	2 950	94 749	2 741 888
+ Overført fra anlegg under utførelse	2 685	4 409	637	1 930		(9 661)			0
+Tilgang	12 554	2 169	236	4 863	0	46 920	0	1 550	68 292
- Avgang	107 204	6 643	22 762	24 346	3 150	1 803	0	3 000	168 908
Anskaffelseskost pr. 31.12.	140 803	54 809	62 347	509 920	1 728 555	48 589	2 950	93 299	2 641 272
- Samlede av- og nedskrivninger	109 916	36 617	30 617	310 715	321 305	0	0	0	809 170
Bokført verdi pr. 31.12.	30 887	18 192	31 730	199 205	1 407 250	48 589	2 950	93 299	1 832 102
Uavskrevet rest på tidligere oppskrivning	0	0	666	166 877	1 394 355	0	2 950	89 180	1 654 028
Årets ord. avskrivning	15 991	5 490	6 111	40 506	40 293	0	0	0	108 391
Derav avskrivning på oppskrevne verdier	0	0	736	38 651	40 003	0	0	0	79 417
Prosentstans	20	15	10	5	2	0	0	0	

Note 12. Fast eiendom

Norges Banks eiendommer pr. 31.12.2001 er spesifisert nedenfor.

Beliggenhet	Adresse	Byggeår (evt. kjøpeår)	Senere bygge- prosjekter	Ferdig år	Bruttoareal inkl. utleid og tjenesteleilighet
Bergen	Bradbenken 1 50% eierandel	1983/1989	Rehabiliter/ ombygd	1989/1990	5 364
Bodø	Dronningens gt. 36	1951	Rehabiliter	1993/2001	1 338
Fredrikstad	Nygårdsgt. 17	1996	Rehabiliter	1996	248
Fredrikstad	Nygårdsgt.17B	1909	Rehabiliter	1991	1 236
Fredrikstad	Nygårdsgt.17C	1990	Rehabiliter	1991	450
Hammerfest	Sørøyt.10	1962	Rehabiliter	1995,1999,2001	1 462
Kr.sand S	Dronningensgt.30	1877	Rehabiliter og tilbygg	1975	2 009
Larvik	Bredochsgt.4	1902	Rehabiliter og tilbygg	1985,1996	1 987
Lillehammer	Stortorget 1	1913	Rehabiliter	1977,1990	1 700
Stavanger	Domkirkepl.3	1964	Rehabiliter	1991	3 254
	tomt, ca. 5 000 kvm	1999			
Tromsø	Bankgt.9 og 11	1973			4 000
Trondheim	Peter Egges plass 2	1993			7 300
Vardø	Brodtkorbsgt.1	1961	Rehabiliter	1986	1 450
Ålesund	Nedre Strandgt.2	1907	Rehabiliter	1992	1 265
Oslo	Bankpl. 2	1978-86	Nybygg og rehabiliter		65 000
	Bankpl. 4, gnr 207, bnr 392	1899	Tidligere hovedsete**		
	Bankplassen parkanlegg, gnr 207, bnr 28	1948			
Kurs- og feriesteder:					
Venastul	Venabygd	1963	Rehabiliter	1993	2 000*
Vindåsen	Sundane, Tjøme	1956	Anneks reh.	1960,1993	1 067
Utlandet:					
New York					
Tjenesteleilighet	275, West 96th Street	1984			140

I Stavanger, Hammerfest, Tromsø og Vardø finnes tjenesteleiligheter i tilknytning til banklokalene.
 *) Inkl. bestyrerbolig og garasjeanlegg.
 **) Bortfestet til Staten i 80 år, forfaller 21.11.2066 (Samtidsmuseet). Festekontrakt datert 21.11.1986. Oppsigelsesfrist senest innen 21.11.2065.

Det er i januar 2002 inngått kontrakt om salg av eiendommene i Fredrikstad og Ålesund.

Det er inngått langsiktige leieavtaler med Norsk Kontantservice AS ved de tidligere avdelingskontorene i Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Larvik og Lillehammer. Disse bygningene og bygningene i Vardø, Hammerfest og Bodø planlegges solgt i 2002.

Leide eiendommer

Banken har i 2001 hatt leieavtaler ved følgende eiendommer:

Adresse	Løpetid	Areal	Leiekostnad 2001
Bodø	01.07.2001	100 kvm	12 000
Kristiansund N	15.05.2003	486 kvm	422 689
Oslo (Lillehammer)	25 år f.o.m. 1990	3 588 kvm	4 833 534
Ålesund	01.06.2001–31.12.2006	20 kvm	21 600
New York:			
17 State Str.	30.06.2002	330 kvm	USD 93 054
150 W 56th Street #4802	31.07.2001	75 kvm	USD 54 000
150 W 56th Street #6303	30.11.2002	101 kvm	USD 58 350
London:			
14 Ryder Court	08.06.2005	170 kvm	GBP 105 940
14 Lower Sloane Street ¹	25.05.2001	60 kvm	GBP 18 525
257 A New Kings Road	24.10.2002	ca. 70 kvm	GBP 4 334
7 Belvedere Grove	03.08.2002	110 kvm	GBP 31 720
76 Redcliffe Square /Flat 4	31.01.2002	68 kvm	GBP 24 834
39 Welford Place	30.08.2002	160 kvm	GBP 42 560
12 Southridge Place	23.01.2003	ca. 120 kvm	GBP 30 000
87 Dora Road	29.01.2003	ca. 120 kvm	GBP 38 500

¹ Kontrakt utgått.

Note 13. Virksomhetsområdet NBS

Etter fordeling av administrative felleskostnader for NBS fordeler den forretningsmessige delen av virksomheten i 2001 seg slik:

Tall i hele tusen kroner	Totalt	Herav forretningsområdet
Driftsinntekter	27 385	27 133
Salg anleggsmidler	58	0
Driftskostnader	62 542	15 747
Bidrag		11 386
Som bl.a. skal dekke:		
Avskrivninger		187
Beregnete felleskostnader		4 157
Resultat		7 042
Ovennevnte tall er inkludert i Norges Banks regnskap. Resultattallene er gjengitt før eliminerings.		

Note 14. Sedler og mynt

Bankens kassebeholdning er fratrukket gjeldsposten "sedler og mynt i omløp".

Norges Bank er pliktig til å innløse sedler og mynt i 10 år etter at det er truffet beslutning om at de utgår som tvungne betalingsmidler. Norges Bank har i tråd med tolkninger i forarbeidene til Lov om Norges Bank og pengevesenet fortsatt innløst utgåtte sedler. I 2001 er regnskapet belastet for innløste/utgåtte sedler tilsvarende 4,1 millioner kroner.

Norges Bank har i perioden 1964-2001 utgitt en rekke jubileums- og minnemynter:

10-kronemynt 1964, 25-kronemynt 1970, 50-kronemynt 1978, 200-kronemynt 1980, 100-kronemynt 1982 og 175-kronemynt 1989, alle i sølv, samt gull og sølvmynter i forbindelse med OL på Lillehammer 1994, sykkel-VM 1993, Grieg-jubileet 1993, Frigjøringsjubileet 1995, FN-jubileet 1995 og markering av overgangen til år 2000. I 2001 utga Norges Bank gull- og sølvmynter i forbindelse med 100-årsjubileet for Nobels fredspris. Myntenes pålydende var henholdsvis kr. 1.500,- og kr. 100,-.

Pr. 31.12.2001 var det til sammen ca. 5,1 millioner slike mynter i omløp til en pålydende verdi av ca. 405,7 millioner kroner. Dette beløp er ikke inkludert i "sedler og mynt i omløp". Norges Bank har en plikt til å innløse myntene til pålydende verdi.

Seddel- og myntkostnader omfatter i tillegg til varekostnader ved NBS også metallforbruk ved myntproduksjon ved DKM AS.

Note 15. Renter til staten

For den del av "Innskudd statskassen" som tilsvarer statens utenlandsgjeld, mottar staten den regnskapsmessige avkastning på en motsvarende, øremerket del av valutareservene (immuniseringsporteføljen). Avkastningen for 2001 utgjorde 49 millioner kroner.

Den resterende del av innskudd fra statskassen er i 2001 forrentet til 5,0 prosent p.a. i perioden 01.01.2001 t.o.m. 30.06.2001, 5,25 prosent p.a. i perioden 01.07.2001 t.o.m. 30.09.2001, 5,0 prosent p.a. i perioden 01.10.2001 t.o.m. 31.12.2001. Dette gir en total rente på 4 814 millioner kroner. Samme rentesatser gjelder for innskudd fra offentlige kontohavere som får rentegodtgjørelse for sine innskudd.

Note 16. Lønns- og pensjonsforhold

Sentralbanksjefens og visesentralbanksjefens lønn fastsettes av Finansdepartementet og utgjør i 2001 henholdsvis 1 071 200 og 847 600 kroner. I tillegg disponeres fri bil (fordel beregnet til henholdsvis 69 500 og 101 200 kroner) og fri telefon.

Full alderspensjon for sentralbanksjef og visesentralbanksjef utgjør 2/3 av den lønn som til enhver tid er fastsatt for stillingen. Alderspensjon løper fra fratreden, dog ikke fra før fylte 65 år. Opptjeningstiden for full pensjon er 12 år.

Representantskapets og hovedstyrets samlede kostnader utgjør 2,0 millioner kroner i 2001.

Norges Banks samlede pensjonsforpliktelser

Pensjonsforpliktelser som ikke dekkes av pensjonskassen (spesielle pensjoner, avtalte førtidspensjoner, bevilgede pensjoner og ventelønn) inngår i Norges Banks balanse under posten "annen gjeld" med 255,7 millioner kroner. Pensjonsforpliktelsen er aktuarberegnet til 217,3 millioner kroner etter norsk regnskapsstandard for pensjonskostnader (NRS-P). I beregningen er forutsetninger om 6,5 prosent diskonteringsrente, 2,5 prosent pensjonsregulering, 2,5 prosent G-regulering, 3 prosent fremtidig lønnsvekst og standard avtrapping (turn-over) lagt til grunn. Dette tallet omfatter ikke inngåtte avtaler om ventelønn og førtidspensjoner som først blir effektive i 2002. Denne forpliktelsen er anslått til 38,4 millioner kroner og inngår i totalforpliktelsen.

Pensjonskostnader belastet driften i 2001

Totale pensjonskostnader i 2001 beløper seg til 114,2 millioner kroner. Dette består av 30,8 millioner kroner som er belastet bankens driftsregnskap. I tillegg er resultatregnskapet belastet med 83,4 millioner kroner som utgjør økningen i pensjonsforpliktelsen fra utgangen av 2000 (172,3 millioner kroner) til utgangen av 2001 (255,7 millioner kroner).

Omstillingskostnader

Som følge av store omstruktureringer i banken har en fra og med 2000 valgt å presentere omstillingskostnadene i egen linje i resultatregnskapet. Kostnadene knyttet til ventelønns- og førtidspensjoner utgjorde 103,0 millioner kroner i 2001. Dette fordeler seg med 27,6 millioner kroner i løpende utbetalinger i 2001 og 75,4 millioner kroner i økt fremtidig forpliktelse. Kostnadene er presentert i linjen "Omstillingskostnader". Fremtidig forpliktelse knyttet til omstruktureringer utgjør 213,5 millioner kroner ved utgangen av 2001.

Pensjonskassen

Norges Banks ordinære pensjonsforpliktelse dekkes gjennom Norges Banks pensjonskasse, som er organisert som egen stiftelse. Banken garanterer for pensjonskassens utbetalinger. Pensjonskassen har et premiefond på 248,3 millioner kroner pr. 31.12.2001. Norges Banks tilskudd for 2001 er dekket av midler i pensjonskassens premiefond.

Forsikringsteknisk beregnet pensjonsforpliktelse utgjør 1 396,8 millioner kroner pr. 31.12.2001 med bakgrunn i oppgjør foretatt av aktuar. Oppgjøret bygger på tilsvarende prinsipper som ble lagt til grunn ved oppgjøret for 2000. Beregningene er basert på en diskonteringsrente på 4 prosent. Forutsetningene om dødelighet, uførhet og andre demografiske faktorer er basert på standard K 63 grunnlaget i kollektiv pensjonsforsikring. I pensjonsforpliktelsene er det innregnet et tillegg for fremtidige administrasjonskostnader på 3 prosent. Beregning av pensjonsforpliktelser for den enkelte tar utgangspunkt i den pensjonsytelse vedkommende har opptjent eller mottar pr. 31.12.2001.

Pensjonsforpliktelsene svarer til beregnet kontantverdi av opptjent ytelse.

Antall personer som omfattes av pensjonsordningen utgjør 2 497 fordelt på 993 løpende pensjoner, 1128 aktive medlemmer og 376 som er fratrudd med oppsatte rettigheter. Inkludert i tallet på aktive medlemmer er 323 personer ved selskapene Den Kongelige Mynt AS og Norsk Kontantservice AS.

Pensjonsforpliktelsen beregnet etter regnskapsstandard for pensjoner (PBO) utgjør 1 250,2 millioner kroner. I beregningen er forutsetninger om 6,5 prosent diskonteringsrente, 2,5 prosent pensjonsregulering, 2,5 prosent G-regulering, 3 prosent fremtidig lønnsvekst og standard avtrapping (turn-over) lagt til grunn. Pensjonsmidler verdsatt til virkelig verdi overstiger den beregnede forpliktelsen med 145 millioner kroner. Beløpet er vurdert opp mot regnskapsstandard for pensjoner, men er ikke bokført i Norges Banks balanse.

Note 17. Valutaterminforretninger og derivater

Norges Bank benytter seg av valutaterminforretninger, børsnoteerte futureskontrakter og rentebytteavtaler (renteswapper) som ledd i styringen av rente- og valutarisiko for valutareservene. I tillegg benyttes aksjeindeksfutures i forbindelse med fondsoppbygging for overføring til Statens petroleumsfond.

Valutaterminforretninger

Valutaterminforretninger er avtaler om kjøp eller salg av valuta på et fremtidig tidspunkt til fastsatt kurs. Pr. 31.12.2001 var det kjøpt valuta på termin for 3 632,7 millioner kroner og solgt valuta på termin for 1 862,5 millioner kroner.

Derivater

Børsnoteerte futureskontrakter er avtaler om å kjøpe eller selge en standard mengde av et finansielt instrument, verdien av en aksjeindeks eller utenlandsk valuta på en fremtidig dato til en pris fastsatt ved kontraktsinngåelsen. Ved utgangen av 2001 var det kjøpt børsnoteerte rentefutures med markedsverdi 11 956,8 millioner kroner. Det var solgt børsnoteerte rentefutures med en markedsverdi på 7 939,7 millioner kroner.

Det er stilt sikkerhet i verdipapirer for initialmarginen, og markedsverdien av verdipapirene utgjorde 1 994,4 millioner kroner pr. 31.12.2001.

Rentebytteavtaler

En swap er en avtale mellom to parter om å utveksle betalinger på flere gitte framtidige tidspunkter i henhold til et sett med regler spesifisert i avtalen. En rentebytteavtale (renteswap) er en avtale der begge parters betalingsforpliktelser er bestemt av rentesatser som er faste eller gitt en utvikling i en spesifisert referanserente,

multiplisert med en tenkt hovedstol. Netto markedsverdi beregnes ved å neddiskontere de fremtidige kontantstrømmene i rentebytteavtalene. Ved utgangen av 2001

var det solgt rentebytteavtaler med markedsverdi 13 362,7 millioner kroner og kjøpt rentebytteavtaler med markedsverdi 13 400,2 millioner kroner.

Note 18. Statens petroleumsfond

Statens petroleumsfond har pr. 31.12.2001 et kroneinnskudd i Norges Bank på 613,3 milliarder kroner. Motverdien av kronebeløpet er investert i utenlandsk valuta i en egen øremerket portefølje.

Petroleumsfondets portefølje fordeler seg på følgende instrumenter:

Tall i hele tusen kroner	31.12.2001	31.12.2000
Bankinnskudd/utlån i utlandet	20 537 466	34 316 982
Utenlandske statskassaveksler	803 216	367 323
Utenlandske sertifikater	358 110	-
Utenlandske ihendehaverobligasjoner	342 149 511	240 942 738
Aksjer i utlandet	240 662 286	150 049 368
Uoppgjorte handler	-559 084	-118 984
Utlån i utlandet (gjensalgavtaler)	111 390 098	53 212 113
Utlån i utlandet (triparty-avtaler)	10 460 631	26 110 262
Opptjente, ikke forfalte renter	6 973 182	4 847 493
Opptjent aksjeutbytte	222 095	148 054
Terminkontraks-/renteswapreguleringer	12 406	150 257
Innlån utenlandske banker	-119 092 695	-123 309 624
Påløpte ikke forfalte renter	-227 482	-259 846
Påløpt forvaltningsgodtgjørelse	-372 255	-330 018
Total plassering for Statens petroleumsfond	613 317 485	386 126 118

Norges Banks forvaltningsgodtgjørelse er inkludert i linjen "Andre driftsinntekter" med 372,3 millioner kroner.

Avkastningen for 2001, -24,3 milliarder kroner, ble overført kronekonto ved utgangen av året og fordeler seg som følger:

Tall i hele tusen kroner	31.12.2001	31.12.2000
Rentelementer	14 911 191	9 719 526
Dividende	2 738 851	1 552 377
Kursregulering på valuta	-16 242 683	7 907 405
Urealisert kursregulering på verdipapirer	-19 308 721	-6 318 289
Realisert kursregulering på verdipapirer	-4 190 744	1 661 195
Kurtasje	-48 960	-22 221
Resultat terminhandel valuta	1 477	-1 741
Gevinst/tap futures	-1 816 099	-319 798
Total avkastning av plasseringer	-23 955 688	14 178 454
Påløpt forvaltningsgodtgjørelse	-372 255	-330 018
Netto opptjent avkastning	-24 327 943	13 848 436

Statens petroleumsfonds kroneinnskudd i Norges Bank er sammensatt av innskudd og opptjent avkastning fra fondets opprettelse i 1996 til utgangen av 2001:

Tall i millioner kroner	1996	1997	1998	1999	2000	2001	TOTAL
Kronekonto pr. 01.01.	0,0	47 538,8	113 313,0	167 643,7	222 277,6	386 126,1	
Sum kroneinnskudd	47 476,3	60 900,3	32 836,6	24 500,0	150 000,0	251 519,3	567 232,5
Verdistigning, avkastning	62,5	4 873,9	21 494,1	30 133,9	13 848,5	-24 327,9	46 085,0
Kronekonto pr. 31.12.	47 538,8	113 313,0	167 643,7	222 277,6	386 126,1	613 317,5	
Petroleumsfondets portefølje							
pr. 31.12. til markedsverdi	47 583,0	113 508,5	171 786,3	222 277,6	386 126,1	613 317,5	

Derivater i Statens petroleumsfond

Ved utgangen av 2001 var det kjøpt børnoterte aksjeindeksfutures med markedsverdi 9 843,3 millioner kroner og kjøpt børnoterte rentefutures med markedsverdi 46 548,7 millioner kroner. Det er solgt rentefutures med markedsverdi 35 938,7 millioner kroner. Det er stilt sikkerhet i verdipapirer for initialmarginen, markedsverdien av sikkerhetsstillelsen utgjør 3 094,1 millioner kroner.

Ved utgangen av 2001 var det kjøpt valuta på termin med markedsverdi 9 678,3 millioner kroner og solgt valuta på termin med samme beløp.

Ved utgangen av 2001 var det solgt rentebytteavtaler med markedsverdi 63 874,6 millioner kroner og kjøpt rentebytteavtaler med markedsverdi 63 848,0 millioner kroner.

Note 19. Overføringsfondet

Overføringsfondet er fra og med 1999 omklassifisert til gjeld i Norges Banks balanse. Dette skyldes at overføringsfondet består av årlige avsetninger i henhold til retningslinjer for avsetning og disponering av Norges Banks overskudd, som er bestemt for overføring til Staten i løpet av en tre-års periode.

Overføringer fra overføringsfondet til statskassen skjer i henhold til retningslinjer for avsetning og disponering av Norges Banks resultat. Fra overføringsfondet vil det bli overført for 2001 en tredel av tilføringene til overføringsfondet i 1998. I 1999 og 2000 var det ingen tilføring til overføringsfondet. I 2002 vil det bli overført 8 857,4 millioner kroner til statskassen.

Det blir ingen tilføring til overføringsfondet for 2001.

Note 20. Annen egenkapital

I henhold til brev fra Finansdepartementet er det anledning til å benytte annen egenkapital, hvor blant annet tidligere oppskrivningsfond inngår. I tillegg til å inneholde den ikke nedskrevne del av aktiverte, tidligere kostnadsførte driftsmidler i 1994, er effekten av endringer av verdsettelsesprinsipp for gull i 1999 tilført annen egenkapital. Endringer i verdsettelse av gullbeholdningen og endringer i oppskrivningsfondet henføres til annen egenkapital.

Annen egenkapital har hatt følgende bevegelse i 2001:

(alle tall i 1000 kroner)		
Annen egenkapital pr. 31.12.2000		3 744 856
Nedskrevet på tidligere oppskrevne verdier i 2001	- 79 417	
Økning i virkelig verdi gull i 2001	+ 71 114	- 8 303
Annen egenkapital pr. 31.12.2001		3 736 553

Til Norges Banks representantskap

Revisjonsberetning for 2001

Vi har revidert årsregnskapet for Norges Bank for 2001, som viser et underskudd på kr 4 734 071 tusen. Vi har også revidert opplysningene i hovedstyrets regnskapsberetning om årsregnskapet og forslaget til disponering av underskuddet. Årsregnskapet består av resultatregnskap, balanse og noteopplysninger. Årsregnskapet og regnskapsberetningen er avgitt av sentralbankens hovedstyre. Vår oppgave er å uttale oss om årsregnskapet og øvrige forhold i henhold til revisorlovens krav.

Vi har utført revisjonen i samsvar med revisorloven, instruks fastsatt av representantskapet og god revisjonsskikk i Norge. God revisjonsskikk krever at vi planlegger og utfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Revisjon omfatter kontroll av utvalgte deler av materialet som underbygger informasjonen i årsregnskapet, vurdering av de benyttede regnskapsprinsipper og vesentlige regnskapsestimater, samt vurdering av innholdet i og presentasjonen av årsregnskapet. I den grad det følger av god revisjonsskikk og vår revisjonsinstruks, omfatter revisjon også en gjennomgåelse av sentralbankens formuesforvaltning og regnskaps- og intern kontroll-systemer. Vi mener at vår revisjon gir et forsvarlig grunnlag for vår uttalelse.

Sentralbankens regnskapsprinsipper bygger på regnskapsloven og god regnskapsskikk i Norge, hensyn tatt til særlige forhold som gjelder for en sentralbank. Vi viser til nærmere omtale av dette i notene til årsregnskapet.

Vi mener at

- årsregnskapet er avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et uttrykk for bankens økonomiske stilling 31. desember 2001 og for resultatet i regnskapsåret i overensstemmelse med regnskapsprinsippene som er omtalt i avsnittet over.
- ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god regnskapsskikk i Norge.
- opplysningene i regnskapsberetningen om årsregnskapet og hovedstyrets forslag til disponering av årets underskudd er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov om Norges Bank og retningslinjer vedtatt i statsråd.

Oslo, den 6. februar 2002

Svenn Erik Forsstrøm
Statsautorisert revisor

Representantskapets vedtak om regnskapet for 2001

Med hjemmel i lov om Norges Bank og pengevesenet, §5 tredje ledd, gjorde representantskapet i sitt møte 14. februar 2002 følgende vedtak, som med henvisning til §28 annet ledd, sendes Finansdepartementet for å forelegges Kongen og meddeles Stortinget:

Representantskapet har behandlet hovedstyrets forslag til årsregnskap 2001 for Norges Bank og har tatt til etterretning hovedstyrets regnskapsberetning, resultatregnskap, balanse og noter.

Norges Banks årsregnskap for 2001 viser et underskudd på 4,7 milliarder kroner, mot et overskudd i 2000 på 13,7 milliarder kroner. Kursfallet i de internasjonale verdipapirmarkedene i 2001 har medført et tap på 3,7 milliarder kroner mot en kursgevinst i 2000 på 2,1 milliarder kroner. Styrkingen av den norske kronen har medført at valutabelholdningen omregnet til norske kroner viser et kurstap på valuta med i alt 4,9 milliarder kroner i 2001, mot kursgevinster i 2000 på 6,0 milliarder kroner.

Renteinntekter av plasseringer i utlandet utgjør 11,4 milliarder kroner som er 0,3 milliarder kroner mindre enn i 2000.

Renter betalt til statskassen var 4,8 milliarder kroner, hvorav 49 millioner kroner refererer seg til avkastning på immuniseringsporteføljen¹. I 2000 utgjorde totale rentekostnader til statskassen 3,6 milliarder kroner.

I henhold til gjeldende retningslinjer for avsetning og disponering av Norges Banks resultat, opprinnelig vedtatt i statsråd 07.02.86, sist endret ved kgl.res. 21.12.00, gjorde representantskapet slikt vedtak:

- 1) Revisjonsberetning datert 06.02.02 gir ikke grunnlag for merknader fra representantskapet.
- 2) Representantskapet fastsetter det fremlagte årsregnskap som Norges Banks regnskap for 2001 og vedtar følgende disponeringer og overføringer:
 - 2.1 I samsvar med retningslinjenes pkt. 3 overføres 8,9 milliarder kroner til statskassen fra overføringsfondet².
 - 2.2 I samsvar med retningslinjenes pkt. 4 dekkes årets underskudd, 4,7 milliarder kroner, ved overføring fra kursreguleringsfondet.³
 - 2.3 I samsvar med uttalelse fra Finansdepartementet overføres 8,3 mill kroner fra annen egenkapital.
- 3) Representantskapet oversender årsregnskapet med hovedstyrets regnskapsberetning, revisjonsberetningen og representantskapets uttalelse om hovedstyrets protokoller til Finansdepartementet for å forelegges Kongen og meddeles Stortinget.

Oslo, 14. februar 2002

Mary Kvidal
Representantskapets leder

Jens Marcussen
Representantskapets nestleder

Representantskapets vedtak om hovedstyrets protokoller

Med hjemmel i lov om Norges Bank og pengevesenet, §5 tredje ledd, gjorde representantskapet i sitt møte 14. februar 2002 følgende vedtak, som med henvisning til §28 annet ledd, sendes Finansdepartementet for å forelegges Kongen og meddeles Stortinget:

Representantskapet har fortløpende behandlet hovedstyrets protokoller for 2001 og har mottatt alle de opplysninger det har bedt om. Representantskapet har ikke hatt merknader til protokollene som gir grunn for uttalelse til departementet etter sentralbanklovens §28 annet ledd.

Oslo, 14. februar 2002

Mary Kvidal
Representantskapets leder

Jens Marcussen
Representantskapets nestleder

- 1) Immuniseringsporteføljen er koordinert med statens utenlandsgjeld for å eliminere kurs- og renterisiko. Utenlandsgjelden uttrykt i norske kroner inngår i statskassens foliokonto.
- 2) Det er etter dette ikke midler i overføringsfondet
- 3) Kursreguleringsfondet utgjør etter dette 36,3 milliarder kroner. Fondet måtte, dersom det skulle reflektert forholdstallene i forskriftens pkt. 1, vært på 40,4 milliarder kroner.

Vedlegg A. Tabeller

Tabell 1. Norges Banks balanse pr. 31.12.2000 og de enkelte måneder 2001. Sektorfordelt. (Mill. kroner)

	31.12. 2000	31.1. 2001	28.2. 2001	31.3. 2001	30.4. 2001
EIENDELER					
Fordringer på utlandet	646 120	640 740	647 561	685 380	706 768
Internasjonale reserver	245 863	229 543	245 705	246 581	255 084
Plasseringer for Statens petroleumfond	386 126	397 484	388 005	424 747	437 873
Andre fordringer på utlandet	14 131	13 713	13 851	14 052	13 811
Fordringer på norske finansinstitusjoner	22 194	14 035	44	1 157	44 408
Utlån til private banker	21 158	14 008	6	0	43 923
Andre fordringer i form av innskudd, verdipapirer, utlån og overtrekk	1 036	27	38	1 157	485
Fordringer på statsforvaltningen	13 909	13 110	13 988	15 578	20 387
lhendehaverobligasjoner	10 743	10 744	10 823	11 936	14 637
Andre verdipapirer	2 776	1 918	2 647	3 228	5 083
Andre fordringer	390	448	518	414	667
Fordringer på andre norske sektorer	1 306	1 405	1 164	1 301	904
Verdipapirer og utlån	576	581	581	585	579
Andre fordringer	730	824	583	716	325
Varebeholdning produksjonsbedrifter	26	26	34	38	38
Varige driftsmidler	1 939	1 932	1 920	1 920	1 915
Kursreguleringer	0	1 563	12 243	24 373	12 191
Kostnader	0	2 567	2 368	3 777	5 261
EIENDELER	685 494	675 378	679 322	733 524	791 872
GJELD OG EGENKAPITAL					
Gjeld til utlandet	74 998	57 824	60 742	61 647	78 200
NOK-gjeld til IMF	14 107	13 689	13 826	14 028	13 787
Annen gjeld til utlandet	60 891	44 135	46 916	47 619	64 413
Sedler og mynt i omløp	46 952	43 153	42 381	42 034	42 107
Innenlandske innskudd	505 837	510 430	504 947	518 683	597 138
Statskassen	96 083	100 735	107 497	81 113	139 155
Statens petroleumfond	386 126	397 484	388 005	424 747	437 873
Annen off. forvaltning (ekskl. kommuner)	293	106	121	118	4 367
Private banker	21 647	10 495	7 711	11 051	14 177
Andre finansinstitusjoner	1 591	1 512	1 513	1 545	1 478
Andre norske sektorer	97	98	100	109	88
Påløpte, ikke forfalte renter statskassen	0	394	776	1 260	1 796
Annen innenlandsk gjeld	10 955	14 122	10 296	37 719	10 543
Motverdi av spesielle trekkrettigheter i IMF	1 934	1 922	1 942	1 970	1 936
Kursreguleringsfond	41 073	41 073	41 073	41 073	41 073
Annen egenkapital	3 745	3 745	3 745	3 745	3 745
Kursreguleringer	0	0	0	0	
Inntekter	0	2 715	13 420	25 393	15 334
GJELD OG EGENKAPITAL	685 494	675 378	679 322	733 524	791 872
Poster utenfor balansen inkl. Statens petroleumfond:					
Valuta solgt på levering	32 595	35 995	32 976	69 121	51 094
Valuta kjøpt på levering	25 699	37 883	35 381	71 236	53 095
Derivater solgt	77 743	114 443	112 222	134 485	190 584
Derivater kjøpt	83 094	188 116	154 784	193 285	214 497
Tildelte, ikke betalte aksjer i BIS	314	314	314	314	314

Tabell 2. Norges Bank. Resultatregnskap pr. 31. desember, 1997-2001. (Mill. kroner)

	1997	1998	1999	2000	2001
Renteinntekter utland:					
Renter av bankinnskudd/utlån	1 177,9	719,5	1 023,0	2 584,6	3 226,9
Renter av statsveksler	162,8	12,0	0,4	8,4	0,0
Renter av ihendehaverobligasjoner	11 507,0	9 688,2	7 315,8	8 717,4	7 903,6
Andre renteinntekter	302,3	402,6	477,2	338,3	258,5
Aksjeutbytte BIS	11,2	12,1	13,0	14,4	15,0
Sum renteinntekter utland	13 161,2	10 834,4	8 829,4	11 663,1	11 404,0
Avkastning plasseringer for Statens petroleumsfond	4 873,9	21 571,5	30 295,5	14 178,4	(23 955,7)
Rentekostnader utland:					
Renter innskudd/innlån	617,6	346,9	716,5	1 752,5	2 425,2
Renter utenlandske kunder	41,0	44,6	42,7	44,1	42,0
Sum rentekostnader utland	658,6	391,5	759,2	1 796,6	2 467,2
Netto renteinntekter utland	17 376,5	32 014,4	38 365,7	24 044,9	(15 018,9)
Renteinntekter innland:					
Renter av ihendehaverobligasjoner	650,1	706,6	508,3	682,8	696,7
Renter av omsettelige sertifikater	108,9	139,7	181,8	158,9	8,3
Renter av utlån til banker	39,3	206,6	432,2	323,8	947,7
Renter av andre utlån	21,1	20,1	30,0	36,7	42,0
Sum renteinntekter innland	819,4	1 073,0	1 152,3	1 202,2	1 694,7
Rentekostnader innland:					
Renter til statskassen	4 793,2	4 277,4	1 775,8	3 561,4	4 814,0
Renter Statens petroleumsfond	4 873,9	21 571,5	30 295,5	14 178,4	(23 955,7)
Renter til offentlige kontohavere	129,5	123,9	116,7	7,7	125,3
Renter til banker	590,2	659,6	661,2	1 012,4	1 082,3
Renter av skattefrie fondsavsetninger	1,0	0,7	0,6	0,4	0,1
Andre rentekostnader	3,0	2,8	6,9	9,4	9,9
Sum rentekostnader innland	10 390,8	26 635,9	32 856,7	18 769,7	(17 924,1)
Netto rentekostnader innland	9 571,4	25 562,9	31 704,4	17 567,5	(19 618,8)
Netto renteinntekter utland og innland	7 805,1	6 451,5	6 661,3	6 477,4	4 599,9
Dividende	0,0	0,0	0,0	0,0	136,4
Kursreguleringer:					
Netto kursgev/tap () på valuta	6 390,8	15 351,6	(887,3)	5 988,1	(4 877,1)
Netto kursgev/tap () på utenl. verdipap. og fin. instr.	453,2	2 534,6	(7 345,0)	1 603,9	(3 836,8)
Netto kursgev/tap () på norske verdipapirer	130,0	(167,2)	(809,8)	503,0	151,0
Netto kursreguleringer	6 974,0	17 719,0	(9 042,1)	8 095,0	(8 562,9)
Netto renteinnt., dividende og kursreguleringer	14 779,1	24 170,5	(2 380,8)	14 572,4	(3 826,6)
Driftsinntekter:					
Gebyrer og provisjonsinntekter	79,5	89,1	99,0	126,7	88,7
Salgsinntekter produksjonsbedrifter	82,0	76,3	76,8	94,0	27,1
Andre driftsinntekter	33,0	180,4	232,5	364,4	438,4
Sum driftsinntekter	194,5	345,8	408,3	585,1	554,2
Driftskostnader:					
Lønn, honorarer og andre personalkostnader	455,4	484,0	506,0	555,7	501,9
Omstillingskostnader	0,0	0,0	8,0	129,9	103,0
Ordinære avskrivninger	118,2	114,6	116,2	120,2	108,4
Vareforbruk ved produksjonsbedriftene	76,2	97,8	85,1	90,3	69,0
Andre driftskostnader	250,0	309,6	426,9	539,8	679,4
Innløste utgåtte sedler	12,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum driftskostnader	912,7	1 006,0	1 142,2	1 435,9	1 461,7
Netto driftskostnader	718,2	660,2	733,9	850,8	907,5
Driftsres, før avsetn, og tap på utlån/fordringer	14 060,9	23 510,3	(3 114,7)	13 721,6	(4 734,0)
Inngått/tap () på utlån/fordringer	0,0	0,0	(0,3)	0,0	(0,1)
Årsresultat før overføringer	14 060,9	23 510,3	(3 115,0)	13 721,6	(4 734,1)
Overføringer:					
Overført fra kursreguleringsfondet	0,0	2 977,9	0,0	0,0	4 725,8
Overført fra overføringsfondet ¹⁾	3 811,0	3 400,6	0,0	0,0	0,0
Overført fra annen egenkapital	93,9	83,7	3 371,8	80,2	79,4
Til disposisjon	17 965,8	29 972,5	256,8	13 801,8	71,1
Overført til annen egenkapital	0,0	0,0	132,6	68,1	71,1
Overført til statskassen fra overføringsfondet ¹⁾	3 811,0	3 400,6	0,0	0,0	0,0
Avsatt til overføringsfondet	5 483,5	26 571,9	0,0	0,0	0,0
Avsatt til kursreguleringsfondet	8 671,3	0,0	124,2	13 733,7	0,0
Disponert i alt	17 965,8	29 972,5	256,8	13 801,8	71,1

1) Overføringsfondet er omklassifisert fra egenkapital til gjeld fra 01.01.1999

Tabell 3. Norges Banks utlån til og innskudd fra banker 2001

Periode	D-lånsramme % av beregnings- grunnlaget	D-lån		F-lån		F-innskudd		Folioinnskudd Dagl. gj.snitt mrd.kroner	
		Låne- potensiale mrd.kroner	Faktiske trekk mrd.kroner	Dagl.gj.snitt mrd.kroner	Nom. rente	Dagl.gj.snitt mrd.kroner	Nom. rente		
Januar	01.-15.	15,0	13,3	0,0	7,1	7,05	-	-	9,6
	16.-31.	15,0	12,4	0,0	18,1	7,04	-	-	8,5
Februar	01.-15.	15,0	13,3	0,0	4,7	7,05	-	-	10,6
	16.-28.	15,0	15,3	0,2	8,3	7,07	-	-	8,1
Mars	01.-15.	15,0	13,3	0,0	-	-	8,3	7,12	9,2
	16.-31.	15,0	12,4	0,0	7,8	7,07	-	-	11,8
April	01.-15.	15,0	13,3	0,0	28,8	7,02	-	-	20,7
	16.-30.	15,0	13,3	0,4	44,9	7,03	-	-	11,1
Mai	01.-15.	15,0	13,3	0,0	37,7	7,02	-	-	13,5
	16.-31.	15,0	12,4	0,0	44,9	7,02	-	-	12,0
Juni	01.-15.	-	-	0,0	21,9	7,05	-	-	11,0
	16.-30.	-	-	0,0	23,5	7,05	-	-	12,5
Juli	01.-15.	-	-	0,0	3,6	7,08	-	-	10,7
	16.-31.	-	-	0,0	17,0	7,04	-	-	12,4
August	01.-15.	-	-	0,0	2,7	7,05	-	-	9,9
	16.-31.	-	-	0,0	1,5	7,03	5,4	7,10	9,7
September	01.-15.	-	-	0,0	-	-	21,8	7,09	10,8
	16.-30.	-	-	0,0	-	-	12,7	7,10	13,6
Oktober	01.-15.	-	-	0,0	20,6	7,05	-	-	16,6
	16.-31.	-	-	0,0	6,8	7,06	-	-	10,9
November	01.-15.	-	-	0,0	17,1	7,11	-	-	11,1
	16.-30.	-	-	0,0	1,2	7,05	-	-	13,0
Desember	01.-15.	-	-	0,1	6,2	6,91	-	-	8,6
	16.-31.	-	-	0,0	14,3	6,58	-	-	17,4

Tabell 4. Renter på D-lån og på bankenes foliokonto i Norges Bank (foliorenten)

Periode	D-lånsrenten		Foliorenten	
	Nominell	Effektiv	Nominell	Effektiv
28.01.99-02.03.99:	9,50%	10,0%	7,50%	7,8%
03.03.99-25.04.99:	9,00%	9,4%	7,00%	7,2%
26.04.99-16.06.99:	8,50%	8,9%	6,50%	6,7%
17.06.99-22.09.99:	8,00%	8,3%	6,00%	6,2%
23.09.99-12.04.00:	7,50%	7,8%	5,50%	5,7%
13.04.00-14.06.00:	7,75%	8,0%	5,75%	5,9%
15.06.00-09.08.00:	8,25%	8,6%	6,25%	6,4%
10.08.00-20.09.00:	8,75%	9,1%	6,75%	7,0%
21.09.00-13.12.01	9,00%	9,4%	7,00%	7,2%
13.12.01-	8,50%	8,9%	6,50%	6,7%

Tabell 5. Myntomløpets sammensetning 1997-2001, årsgjennomsnitt og ved utløpet av enkeltmåned i 2001 (Mill. kroner)

Tallene er beregnet utfra fysiske beholdninger ved måneds- og årsslutt

	20-kroner	10-kroner ⁴⁾	5-kroner ⁷⁾	1-kroner ⁶⁾	50-ører ⁵⁾	25-ører ²⁾	10-ører ³⁾	Kobber ²⁾	Totalt ¹⁾
1997	655,1	1 009,5	415,2	518,4	142,1	40,3	131,2	25,6	2 937,4
1998	778,7	1 029,5	440,3	561,0	150,3		130,5		3 090,2
1999	873,4	1 046,3	473,9	590,2	157,2		130,0		3 271,0
2000	966,3	1 086,8	486,8	617,2	165,2		129,7		3 452,0
2001	1 124,0	1 110,9	496,8	640,8	174,0		129,5		3 676,0
2001									
Januar	1 022,0	1 098,5	486,0	625,7	169,6		129,6		3 531,4
Februar	1 036,2	1 098,9	487,1	627,4	170,2		129,6		3 549,4
Mars	1 045,6	1 097,3	487,0	628,2	170,7		129,6		3 558,4
April	1 060,1	1 101,5	489,4	631,0	171,5		129,5		3 582,9
Mai	1 088,9	1 117,2	496,6	638,5	172,6		129,5		3 643,3
Juni	1 098,9	1 113,0	497,9	639,2	173,3		129,5		3 651,8
Juli	1 135,0	1 125,2	502,9	645,7	174,6		129,5		3 712,9
August	1 158,1	1 125,0	504,4	649,7	175,4		129,5		3 742,1
September	1 172,4	1 114,1	501,0	648,4	176,2		129,5		3 741,6
Oktober	1 187,4	1 100,5	499,1	648,5	177,0		129,5		3 742,1
November	1 209,4	1 106,2	501,0	649,8	177,9		129,5		3 773,8
Desember	1 274,3	1 133,1	508,8	657,7	179,5		129,5		3 882,9

1) Ekskl. sølvmynt kr 6.743.000, samt jubileums- og minnemynter utgitt av Norges Bank 1964-2001 som er omtalt i note om sedler og mynt i regnskapet.

2) 1-, 2-, 5- og 25-ører har utgått som betalingsmiddel, og ble gjort ugyldig fra 13. juli 1998.

3) 10-ører utgikk som tvungent betalingsmiddel 1. mars 1993, og vil innløses av Norges Bank fram til 1. mars 2003.

4) En ny 10-kronemynt ble satt i omløp 15. september 1995. Samtidig ble det kunngjort at den gamle 10-kronemynten utgår som tvungent betalingsmiddel 15. september 1996, og vil innløses av Norges Bank fram til 15. september 2006.

5) En ny 50-øremynt ble satt i omløp 16. september 1996. Samtidig ble det kunngjort at den gamle 50-øremynten utgår som tvungent betalingsmiddel 16. september 1997, og vil innløses av Norges Bank fram til 16. september 2007.

6) En ny 1-kronemynt ble satt i omløp 15. september 1997. Samtidig ble det kunngjort at den gamle 1-kronemynten utgår som tvungent betalingsmiddel 5. september 1998, og vil innløses av Norges Bank fram til 5. september 2008.

7) En ny 5-kronemynt ble satt i omløp 15. september 1998. 9. juli 1999 ble det kunngjort at den gamle 5-kronemynten utgår som tvungent betalingsmiddel 9. juli 2000, og vil innløses av Norges Bank fram til 9. juli 2010.

Tabell 6. Seddelomløpets sammensetning 1997-2001, årsgjennomsnitt og ved utløpet av enkeltmåned i 2001 (Mill. kroner)

Tallene er beregnet utfra fysiske beholdninger ved måneds- og årsslutt

	1000-kroner ⁵⁾	500-kroner ^{1, 4)}	200-kroner	100-kroner ³⁾	50-kroner ²⁾	Totalt
1997	26 711,4	4 068,0	2 629,7	4 245,8	628,6	38 283,5
1998	27 772,9	4 875,1	3 649,5	3 473,3	716,6	40 487,3
1999	27 290,5	5 588,1	3 949,2	3 026,7	711,9	40 566,2
2000	26 336,4	6 106,5	4 274,7	2 684,4	717,3	40 119,3
2001	24 713,2	6 920,6	4 446,4	2 463,6	727,1	39 270,9
2001						
Januar	26 380,8	6 281,0	4 136,1	2 426,9	699,0	39 923,9
Februar	25 747,1	6 241,0	4 147,0	2 426,7	701,0	39 262,7
Mars	25 261,6	6 280,8	4 188,6	2 412,2	700,9	38 844,1
April	25 052,8	6 533,5	4 406,7	2 460,1	707,4	39 160,5
Mai	24 753,3	6 504,4	4 408,5	2 518,6	733,9	38 918,8
Juni	25 170,7	6 999,2	4 719,8	2 644,9	760,6	40 295,1
Juli	24 445,1	7 014,7	4 544,8	2 620,8	757,7	39 383,0
August	23 624,1	7 203,9	4 601,1	2 514,5	743,7	38 687,4
September	23 246,6	6 998,8	4 371,1	2 435,1	725,2	37 776,8
Oktober	23 174,9	7 038,7	4 296,4	2 336,6	715,8	37 562,4
November	23 598,5	7 448,6	4 550,6	2 364,2	730,1	38 692,0
Desember	26 103,1	8 502,4	4 986,1	2 402,0	750,0	42 743,6

- 1) 500-kroneseddelen av 5. utgave ble trukket tilbake som betalingsmiddel fra 21. juni 1991. Seddelen innløses av Norges Bank fram til 21. juni 2002.
- 2) En ny 50-kroneseddel 7. utgave, ble satt i omløp 20. januar 1997. Samtidig ble det kunngjort at 50-kroneseddelen av 6. utgave utgår som gyldig betalingsmiddel fra 20. januar 1998, og vil innløses av Norges Bank fram til 20. januar 2008
- 3) En ny 100-kroneseddel 7. utgave, ble satt i omløp 15. september 1997. Samtidig ble det kunngjort at 100-kroneseddelen av 6. utgave utgår som gyldig betalingsmiddel fra 5. september 1998, og vil innløses av Norges Bank fram til 5. september 2008
- 4) En ny 500-kroneseddel 7. utgave, ble satt i omløp 7. juni 1999. 17 april 2000 ble det kunngjort at 500-kroneseddelen av 6. utgave utgår som gyldig betalingsmiddel fra 17. april 2001, og vil innløses av Norges Bank fram til 17. april 2011
- 5) En ny 1000-kroneseddel 7. utgave, ble satt i omløp 19. juni 2001. Samtidig ble det kunngjort at 1000-kroneseddelen av 6. utgave utgår som gyldig betalingsmiddel fra 26. juni 2002, og vil innløses av Norges Bank fram til 26. juni 2012

Tabell 7. Tilintetgjorte sedler i tidsrommet 1997-2001 (Mill. stk.)

	1000-kroner ⁴⁾	500-kroner ³⁾	200-kroner	100-kroner ²⁾	50-kroner ¹⁾	Totalt
1997	2,5	4,4	5,8	67,7	25,1	105,5
1998	1,0	3,8	7,2	26,8	12,5	51,3
1999	0,7	2,0	4,1	6,7	11,2	24,7
2000	3,4	15,6	20,4	17,6	13,6	70,6
2001	22,7	13,8	19,6	16,2	12,4	84,8

Tabellen viser totalt antall sedler som er destruert bortsett fra sedler av eldre utgaver (3.-, 4.- og 5.utgave av 50- og 100-kroner, og 3.- og 4.utgave av 500- og 1000-kroner). Sedler destrueres når de er slitte eller skadet, eller når en utgave skal erstattes av en annen. Tallene i tabellen er påvirket av følgende utgivelser:

- 1) En ny 50-kroneseddel 7. utgave, ble satt i omløp 20. januar 1997.
- 2) En ny 100-kroneseddel 7. utgave, ble satt i omløp 15. september 1997.
- 3) En ny 500-kroneseddel 7. utgave, ble satt i omløp 7. juni 1999.
- 4) En ny 1000-kroneseddel 7. utgave, ble satt i omløp 19. juni 2001.

I tillegg er tallene påvirket av at en i 1998 og 1999 valgte å legge sedler til side i stedet for å destruere, for å ha et ekstra reservelager med tanke på tusenårs-skiftet. Disse sedlene ble destruert i 2000/01, noe som bidro til en økning i disse årene.

Tabell 8. Gjennomsnittlig "levetid" for sedler 1997-2001 (År)

	1000-kroner	500-kroner	200-kroner	100-kroner	50-kroner
1997	10,7	1,8	2,3	0,6	0,5
1998	28,2	2,6	2,5	1,3	1,1
1999	39,4	5,6	4,8	4,5	1,3
2000	7,8	0,8	1,0	1,5	1,1
2001	1,1	1,0	1,1	1,5	1,2

Tallene i tabellen viser omfanget av seddelomløpet i forhold til omfanget av destruerte sedler det aktuelle året. For forklaringer til endringene i "levetid" se fotnote til tabell 7.

Tabell 9. Seddelinngang 1997-2001 (Mill. stk.)

	1000-kroner	500-kroner	200-kroner	100-kroner	50-kroner	Totalt
1997	33,0	71,1	144,8	241,0	27,6	517,5
1998	34,7	82,1	197,3	151,8	28,5	494,3
1999	35,6	97,6	214,3	147,6	29,8	524,9
2000	36,4	96,0	228,8	126,6	29,6	517,4
2001	39,5	99,8	221,0	110,9	30,0	501,3

Tabellen viser antall sedler innlevert til Norges Bank.

Tabell 10. Sedlenes omløpshastighet 1997-2001

	1000-kroner	500-kroner	200-kroner	100-kroner	50-kroner	Totalt
1997	1,24	8,74	11,02	5,68	2,19	5,17
1998	1,25	8,38	10,78	4,37	1,99	4,71
1999	1,30	8,73	10,85	4,88	2,09	5,28
2000	1,38	7,86	10,70	4,72	2,06	5,31
2001	1,60	7,21	9,94	4,50	2,07	5,28

Tabellen viser antall ganger sedlene gjennomsnittlig passerer gjennom Norges Bank pr. år.

Tabell 11. Myntinngang 1997-2001 (Mill. stk.)

	20-kroner	10-kroner	5-kroner	1-kroner	50-ører	Totalt
1997	64,7	162,0	89,7	443,1	78,6	838,1
1998	82,7	169,2	85,4	474,7	74,7	886,7
1999	86,9	161,6	96,4	422,0	64,7	831,6
2000	86,5	159,7	88,2	383,7	58,3	776,4
2001	94,7	140,0	81,2	339,9	52,6	708,4

Tabellen viser antall mynter innlevert til Norges Bank.

Tabell 12. Myntenes omløpshastighet 1997-2001

	20-kroner	10-kroner	5-kroner	1-kroner	50-ører	Totalt
1997	1,98	1,60	1,08	0,85	0,28	0,82
1998	2,12	1,64	0,97	0,85	0,25	0,81
1999	1,99	1,54	1,02	0,71	0,21	0,72
2000	1,79	1,47	0,91	0,62	0,18	0,65
2001	1,69	1,26	0,82	0,53	0,15	0,56

Tabellen viser antall ganger mynten gjennomsnittlig passerer gjennom Norges Bank pr. år.

Tabell 13. Produksjon av sirkulasjonsmynt ved Den Kongelige Mynt 1997-2001 (1000 stk)¹⁾

	20-krone	10-krone	5-krone	1-krone	50-øre	Totalt
1997	1 049	1 229	1 742	145 425 ²⁾	24 089	173 558
1997				4 300 ³⁾		
1998	5 007	1 058	47 701	139 49 ⁴⁾	30 913	224 173
1999	6 171	1 059	21 970	75 174	25 314	129 688
2000	12 145	1 119	14 408	51 035	20 175	98 884
2001	4 188	9 838	460	50 484	30 140	95 110

1) Tabellen gir tall for mynt produsert og levert til Norges Bank, og kan ikke brukes til å angi antall mynter som er preget med de ulike årstall. Myntsett er inkludert.

2) Ny 1-krone.

3) Gammel 1-krone.

4) Hvorav 4,8 mill. produsert i Canada.

Tabell 14. Produksjon av sedler ved Norges Banks Seddeltrykkeri 1991-2001

(Tallene gjelder antall pakker à 500 sedler)

	1000-kr.	500-kr.	200-kr.	100-kr.	50-kr.
1991	10 000	18 604		51 600	33 800
1992	15 500	10 500		85 800	23 400
1993	4 400	0		61 400	24 800
1994	2 100	6 800	45 300 ¹⁾	46 800	31 200
1995	0	10 500	62 800	49 400	41 200
1996	0	14 600	5 150	20 000 ²⁾	73 600 ³⁾
1997	0	4 200	0	109 210	12 200
1998	5 800	16 600	51 950	43 600	45 400
1999	12 950	43 699 ¹⁾	44 340	33 800	38 400
2000	0	52 400	35 600	44 170	2 600
2001	72 131 ⁴⁾	0	31 814	0	36 075

1) Ny utgave (VII. utgave)

2) VII-utgave - ble introdusert i 1997

3) 13 600 VI. utgave og 60 000 VII. utgave (som ble introdusert i 1997)

4) VII-utgave utgitt 19.6.2001

Tabell 15. Norges Banks seddelutgaver 1877-2001. Produksjonsperiode

	1. utgave	2. utgave	3. utgave	4. utgave	5. utgave	6. utgave	7. utgave
1000-kronesedler	1877-98	1901-45	1945-47	1949-74	1975-89	1990-99	2001-
500-kronesedler	1877-96	1901-44	-	1948-76	1978-85	1991-98	1999-
200-kronesedler	-	-	-	-	-	-	1994-
100-kronesedler	1877-98	1901-45	1945-49	1949-62	1962-77	1977-95	1996-
50-kronesedler	1877-99	1901-45	1945-50	1950-65	1966-84	1984-96	1996-
10-kronesedler	1877-99	1901-45	1945-53	1954-74	1972-85	-	-
5-kronesedler	1877-99	1901-44	1945-54	1955-63	-	-	-
Skillemyntsedler							
1-kronesedler	1917	1940-50					
2-kronesedler	1918	1940-50					

Sedler av 1. utgave ble gjort ugyldige som betalingsmiddel 13. juli 1988. Sedler av 2. utgave ble gjort ugyldige som betalingsmiddel ved pengesaning i 1945 og innløses ikke av banken. Sedler av 3. og 4. utgave samt 10-, 50- og 100-kronesedler av 5. utgave opphørte å være gyldig betalingsmiddel fra 13. juli 1989. 1000-kronesedler av 5. utgave ble gjort ugyldige som betalingsmiddel fra 1. august 1991. 500-kronesedler av 5. utgave ble gjort ugyldige fra 21. juni 1992. 1- og 2-kronesedler fra perioden 1917-1918 er ugyldige som betalingsmiddel og innløses ikke av banken. 1- og 2-kronesedler fra perioden 1940-1950 opphørte å være gyldig betalingsmiddel fra 13. juli 1989.

Vedlegg B

Norges Banks ledelse og organisasjon

Bankens styrende organer

Bankens øverste organer er hovedstyret og representantskapet.

Etter lov om Norges Bank og pengevesenet av 24. mai 1985 har hovedstyret den utøvende og rådgivende myndighet. Det leder bankens virksomhet og forvalter dens midler. Hovedstyret har syv medlemmer som oppnevnes av Kongen. Sentralbanksjefen og visesentralbanksjefen skal være henholdsvis leder og nestleder i hovedstyret. De ansettes i heldagsstilling for seks år. De øvrige fem medlemmer oppnevnes for fire år. Ved behandlingen av administrative saker suppleres hovedstyret med to medlemmer valgt av og blant de ansatte. Hovedstyret holder normalt møte hver tredje uke, hvorav annet hvert møte er rentemøte.

Representantskapet fører blant annet tilsyn med at reglene for bankens virksomhet blir fulgt, organiserer bankens revisjon, fastsetter bankens årsregnskap og vedtar etter forslag fra hovedstyret dens budsjett. Representantskapet består av femten medlemmer valgt av Stortinget for fire år. Blant medlemmene velger Stortinget leder og nestleder for to år.

Representantskapet holder vanligvis fire møter i året.

Sammensetningen av hovedstyret og representantskapet pr. januar 2002 var slik (funksjonsperiode i parentes)

Hovedstyret

Sentralbanksjef Svein Gjedrem, leder
(01.01.99-31.12.04)

Visesentralbanksjef Jarle Bergo, nestleder
(12.04.96-11.04.02)*

Fylkesmann Sigbjørn Johnsen (02-05)

Vararepr.: stedfortredende avdelingsdirektør
Eystein Gjelsvik

Konsernsjef Torgeir Høyen (02-05)

Vararepr.: direktør Solveig Elisabeth Lothe

Avdelingsdirektør Vivi Lassen (02-05)

Vararepr.: forsker Per Botolf Maurseth

Daglig leder Sylvi Røssland Sørfohn (00-03)

Vararepr.: revisor Tore Johansen

Konsernsjef Trond R. Reinertsen (00-03)

Vararepr.: regiondirektør Tine Sundtoft

Fra de ansatte:

Leder NBFF Sonja Blichfeldt Myhre

Nestleder NBFF Jan Erik Martinsen

Vararepr.: Einar Alnæs

Vararepr.: Sven-Odd Rotbæk

Representantskapet

Skolesjef Mary Kvidal (02-05), leder 02-03

Vararepr.: informasjonssjef Bjørnar Olsen

Skipsreder Jens Marcussen (02-05), nestleder 02-03

Vararepr.: avdelingsleder Nils-Olav Skilbred

Varaordfører Terje Ohnstad (00-03)

Vararepr.: lærer Ragnhild Weiseth

Fylkesutdanningssjef Johan Solheim (00-03)

Vararepr.: LO-sekretær Jan Elvheim

Tom Thoresen (02-03)

Vararepr.: ordfører Rigmor Aasrud

Rådgiver Veslemøy Rabe (00-03)

Vararepr.: student Camilla Bakken Øvald

Informasjonsrådgiver Pål Julius Skogholt (02-05)

Vararepr.: miljøarbeider Karin Westhrin

Grosserer Hakon Lunde (02-05)

Vararepr.: distriktbanksjef Dag Sandstå

Daglig leder Solveig Nordkvist Haugerud (00-03)

Vararepr.: kommunalråd Monica Mæland

Advokat Morten Steenstrup (00-03)

Vararepr.: skoleassistent Liv Stave

Siri Frost Sterri (02-05)

Vararepr.: servicetekniker Vidar Andersen

Politiker Oddleif Olavsén (02-05)

Vararepr.: Kjellaug Nakkim

Konst. fylkesrådmann Hanne Varhaug Sjøberg (00-03)

Vararepr.: avdelingsleder Bjørn Arild Gram

Ordfører Trude Brosvik (02-05)

Vararepr.: daglig leder Steinar Løsnesløkken

Konsulent Kåre Harila (00-03)

Vararepr.: fylkespolitiker Unni Hennem Lie

Revisjonen

Sentralbankrevisor Sverre Erik Forsstrøm

Ass. sentralbankrevisor Mats Leonhard Pedersen

Bankens administrasjon og organisasjon

Administrasjon

Sentralbanksjefen forestår etter loven bankens administrasjon og gjennomføringen av hovedstyrets vedtak.

Hovedstyret har opprettet et utvalg, administrasjonsutvalget, som er gitt beslutningsmyndighet i administrative saker (bankens egenforvaltning). I utvalget deltar:

Fra ledelsen:

Sentralbanksjef Svein Gjedrem

Visesentralbanksjef Jarle Bergo

Direktør Inger-Johanne Sletner

* Jarle Bergo ble i statsråd 8. februar 2002 beskikket som visesentralbanksjef og nestleder i hovedstyret for en ny periode på 6 år.

Fra de ansatte:

Leder NBFF Sonja Blichfeldt Myhre
Nestleder NBFF Jan Erik Martinsen

Organisasjon

Bankens organisasjon fremgår av organisasjonskartet. Regnskapsberetningen inneholder en tabell som viser antall arbeidstakere fordelt på fast ansatte (heltid og deltid) og engasjementer ved utgangen av 2001.

Ledergruppen

Sentralbanksjef Svein Gjedrem
Visesentralbanksjef Jarle Bergo
Direktør Jan F. Qvigstad
Direktør Jon A. Solheim
Direktør Knut N. Kjær
Direktør Inger-Johanne Sletner
Direktør Bernt Nyhagen
Direktør Harald Bøhn
Informasjonsdirektør Poul Henrik Poulsson

Norges Bank Pengepolitikk

Direktør Jan F. Qvigstad

Forskningsavdelingen

Forskningsdirektør Øyvind Eitrheim
Forskningsjef Bent Vale
Forskningsjef Fredrik Wulfsberg

Internasjonal avdeling

Internasjonal direktør Anne Berit Christiansen
Ass. direktør Anders Svor

Markedsoperasjonsavdelingen

Kst. fagdirektør Morten Jonassen
Ass. direktør Jannecke Ebbesen

Pengepolitisk avdeling

Fagdirektør Kristin Gulbrandsen
Ass. direktør Ingvild Svendsen

Avdeling for makroøkonomisk analyse

Fagdirektør Amund Holmsen
Ass. direktør Kjetil Olsen

Statistikkavdelingen

Statistikkdirektør Audun Grønn
Ass. direktør Vetle Hvidsten
Ass. direktør Marit Hoel
Ass. direktør Jan Tore Larsen

Stab

Fagdirektør Jon Nicolaisen
Ass. direktør Trond Munkeud Johansen

Finansiell stabilitet

Direktør Jon A. Solheim

Avdeling for finansiell analyse og struktur

Fung. fagdirektør Thorvald Grung Moe

Avdeling for finansiell infrastruktur og betalingssystemer

Fagdirektør Henning Strand

Bankavdelingen

Bankdirektør Helge Strømme
Ass. direktør Eline Vedel

Avdeling for kontante betalingsmidler

Fagdirektør Trond Eklund
Hovedkasserer Sylvi Johansen
Ass. direktør Leif Veggum

Avdeling for verdipapirmarkeder og internasjonal finans

Fagdirektør Arild Lund

IT-oppgjør

Fagdirektør Bjørn Helge Vatne
Ass. direktør Semming Austin

Norges Bank Kapitalforvaltning

Direktør Knut N. Kjær

Aksjeforvaltning og taktisk allokering

Fagdirektør Yngve Slyngstad

Renteforvaltning

Fagdirektør Dag Løtveit
Direktør Jens Petter Olsen (New York)

Stab

Fagdirektør Sigbjørn Atle Berg

Internkontroll og juridisk

Fagdirektør Marius Nygaard Haug
Ass. direktør Bjørn Taraldsen

Investeringsstøtte

Fagdirektør John D. Fahs

IT

Fagdirektør Ilse Bache

Konserndrift

Direktør Inger-Johanne Sletner

Forvaltningsavdelingen

Forvaltningsdirektør Harald Haare

Ass. direktør Berit Martinsen

Bedriftshelsetjenesten

Bedriftslege Jean R. Campbell

IT-konsern

IT-direktør Kjetil Heltne

Ass. direktør Marit Torgersen

Budsjett- og regnskapsavdelingen

Økonomidirektør Torkel Fagerli

Ass. direktør Unni Lærum

Informasjonsavdelingen

Fagdirektør Brynjulv Vollan

Sikkerhetsavdelingen

Fagsjef Arne Haugen

Norges Banks seddeltrykkeri

Direktør Jan Erik Johansen

Juridisk avdeling

Direktør Bernt Nyhagen

Fagdirektør Else M. Bøthun

De sentrale staber

Direktør Harald Bøhn

Stabsdirektør Hans Petter Wilse

**Seksjon for sikkerhet, informasjons-
sikkerhet og beredskap**

Fagdirektør Britt Amundsen Hoel

Seksjon for investeringsstrategi

Fagdirektør Birger Vikøren

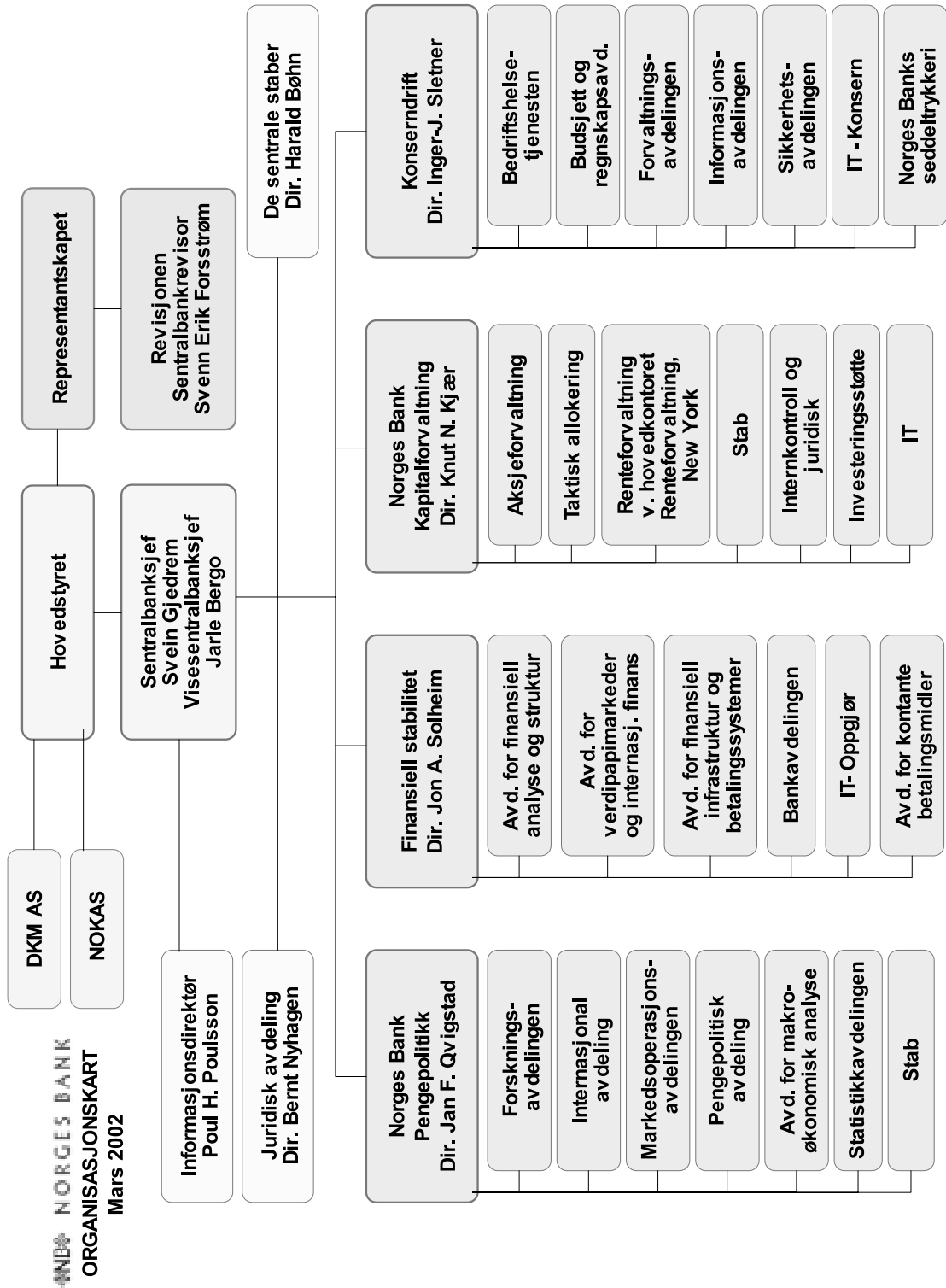
Ass. direktør Helge Eide

Personalseksjonen

Personaldirektør Anne-Britt Nilsen

Sekretariat

Ass. direktør Ole Jonny Oldertrøen

Vedlegg C

Oversikt over Norges Banks rundskriv i 2001

(Rundskrivene finnes i sin helhet på Norges Banks nettsider: <http://www.norges-bank.no>)

Rundskriv nr. 1/23. mars 2001

Lov om betalingssystemer mv. 17.12.99 nr 95 – konsesjoner og unntak fra konsesjonsplikt for interbanksystemer

Rundskriv nr. 2/2. april 2001

Endring av vilkår for pantsettelse av verdipapirer som sikkerhet for lån i Norges Bank. Oppsummering av godkjent sikkerhet for lån i Norges Bank, jf. forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank m.v.

Rundskriv nr. 3/16. mai 2001

Norges Banks oppgjørssystem (NBO): Endringer i adgangen til E-lån

Rundskriv nr. 4/18. mai 2001

Ny forskrift om bankers adgang til lån og innskudd i Norges Bank mv.

Rundskriv nr. 5/6. juni 2001

Lov om betalingssystemer mv. 17.12.99 nr. 95 - konsesjon til Den norske Bank ASA til etablering og drift av oppgjørssystem

Rundskriv nr. 6/7. juni 2001

Norges Banks oppgjørssystem (NBO): Innføring av priser på oppgjørstjenester

Rundskriv nr. 7/13. august 2001

Ny forskrift om Norges Banks kursnotering

Rundskriv nr. 8/3. oktober 2001

Endringer i valutaposisjonsrapporten (tidligere valutaposisjonsrapport 2)

Rundskriv nr. 9/30. november 2001

Justering av prisstrukturen i Norges Banks oppgjørssystem

Rundskriv nr. 10/19. desember 2001

Auksjonskalendere og opplegg for statspapirene

Vedlegg D

Oversikt over brev og uttalelser avgitt av Norges Bank i 2001

(Brevene finnes i sin helhet på Norges Banks nettsider: <http://www.norges-bank.no>)

Kontanthåndteringen/omdanning til aksjeselskap sammen med bankene/juridiske vurderinger/status pr. 10.01.01/videre fremdriftsplan

Notat av 5. januar 2001 til Norges Banks hovedstyre

Forslag om endret praktisering av kapitaldekningsregelverket

Norges Banks brev av 15. januar 2001 til Finansdepartementet

Norges Banks kontanthåndtering/etablering av aksjeselskap sammen med bankene - foreleggelse iht. sentralbankloven § 2 annet ledd

Norges Banks brev av 18. januar 2001 til Finansdepartementet

En analyse av Petroleumsfondets aksjeandel

Norges Banks brev av 15. mars 2001 til Finansdepartementet

Ikke-statsgaranterte obligasjoner i referanseindeksen

Norges Banks brev av 15. mars 2001 til Finansdepartementet

Redegjørelse om samarbeidet mellom Kredittilsynet og Norges Bank

Felles brev fra Kredittilsynet og Norges Bank av 19. mars 2001 til Finansdepartementet

Retningslinjene for pengepolitikken

Norges Banks brev av 27. mars 2001 til Finansdepartementet

Søknad om omdannelse av Bergensbanken til filial

Norges Banks brev av 6. april 2001 til Kredittilsynet

Utkast til endring av forskrift om beregning av ansvarlig kapital - høring

Norges Banks brev av 9. mai 2001 til Finansdepartementet

Høring – oppfølging av merverdiavgiftsreformen 2001 – utkast til forskrifter mv. – unntak for finansielle tjenester

Norges Banks brev av 11. mai 2001 til Finansdepartementet

Høring – endringer i skatteloven – beskatning av fondsobligasjoner

Norges Banks brev av 11. mai 2001 til Finansdepartementet

Om kapitaldekningsregelverket for finansinstitusjoner

Norges Banks brev av 16. mai 2001 til Finansdepartementet

Høring – forskrift om bruk av derivater i forsikring

Norges Banks brev av 28. mai 2001 til Finansdepartementet

Response to the Basel Committee's consultative document – the new Basel accord

Felles brev fra Kredittilsynet og Norges Bank av 31. mai 2001 til Basel-komiteen

Høring – oppfølging av markedsrisiko i forsikringselskaper og pensjonskasser

Norges Banks brev av 14. juni 2001 til Finansdepartementet

Sampo – søknad om tillatelse til å erverve mer enn 50 prosent av aksjene i Storebrand ASA

Norges Banks brev av 8. august 2001 til Finansdepartementet

Rebalanseringsregime for Petroleumsfondet

Norges Banks brev av 22. august 2001 til Finansdepartementet

Forslag til endring av forskrift for forvaltning av Statens petroleumsfond

Norges Banks brev av 23. august 2001 til Finansdepartementet

Valg av ny referanseindeks for Petroleumsfondets obligasjonsinvesteringer
Norges Banks brev av 23. august 2001 til Finansdepartementet

Godtgjøring for forvaltningen av Statens petroleumsfond
Norges Banks brev av 23. august 2001 til Finansdepartementet

Høring – om beregning av effektiv rente på underkursobligasjoner
Norges Banks brev av 29. august 2001 til Finansdepartementet

Høring – utredning nr. 6 Banklovkommisjonen, NOU 2001:23
Norges Banks brev av 10. oktober 2001 til Finansdepartementet

Høring – utredning nr. 7 Banklovkommisjonen, NOU 2001:24
Norges Banks brev av 10. oktober 2001 til Finansdepartementet

Forslag til endringer i forskriften om bankenes minstekrav til likvider
Norges Banks brev av 8. november 2001 til Finansdepartementet

Høring – Forslag om endring av forskrift om verdipapirforetaks plikt til å føre oppgaver over mottatte og utførte oppdrag, og forslag om ny forskrift om verdipapirforetaks plikt til å foreta lydopptak av mottatte oppdrag og til oppbevaring av dokumentasjon vedrørende ordremottak
Norges Banks brev av 19. november 2001 til Kredittilsynet

Høring – forskrift om verdipapirfonds handel med derivater
Norges Banks brev av 12. desember 2001 til Kredittilsynet

Ord, uttrykk og forkortelser

- Aksjeforvaltning.** Styring og oppfølging av en portefølje av aksjer (eller andre egenkapitalinstrumenter).
- Avregning.** Flere transaksjoner avregnes mot hverandre, og for hver bank beregnes en nettoposisjon (se betalingsssystem).
- Betalingsystem.** Betalingssystemene er inndelt i interbank-systemer og systemer for betalingstjenester. Med interbank-systemer menes systemer for avregning, oppgjør eller overføring av penger mellom kredittinstitusjoner. Systemer for betalingstjenester er systemer basert på standardvilkår for overføring av penger fra eller mellom kundekonti i banker eller finansieringsforetak når overføringene bygger på bruk av betalingskort, tallkoder eller annen form for selvstendig brukerlegitimasjon utstedt til en ubestemt krets.
- BFI.** Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur, opprettet av Norges Bank i oktober 2000 for å samordne arbeidet med beredskapssaker i finansiell sektor. BFI har deltakere fra myndighetsorganer og sentrale aktører i finansnæringen.
- BIS.** «Bank for International Settlements» - Den internasjonale oppgjørssbanken – er lokalisert i Basel i Sveits. Norges Bank er sammen med mange andre sentralbanker aksjonærer og BIS betegnes ofte som «sentralbankenes bank».
- BRAVO.** BRAVO står for Bankrapporter Valutaoppgaver, og utgjør et system der de opplysninger norske banker er pålagt å gi til Norges Bank om formidlede utenlands-transaksjoner, sendes inn på edb-maskinlesbart medium. Dette vil si linjeoverføring direkte fra datasentral/bank til Norges Bank.
- CLS.** «Continuous Linked Settlement» – nytt internasjonalt bankleid oppgjørssystem som skal sikre samtidighet i overlevering av valuta kjøpt og solgt i valutahandler mellom banker som opererer internasjonalt. Siktemålet er å eliminere valutaoppgjøringsrisiko i slike handler.
- Consensus Forecasts.** Sammenfatning av flere institusjoners prognoser for sentrale økonomiske størrelser i ulike land. Undersøkelsen gjennomføres månedlig av det amerikanske selskapet Consensus Economics Inc.
- Dagslånsrenten.** Renten som bankene må betale på kortsiktige lån i Norges Bank.
- Deflasjon.** Fall i konsumpriser (se inflasjon).
- DKM.** Den Kongelige Mynt. Produsent av norske sirkulasjons- og minnemynter.
- Durasjon.** Durasjonen til en fastrenteobligasjon er den tid det i gjennomsnitt tar før alle kontantstrømmer (rentekupper og hovedstol) forfaller til betaling. Durasjonen (egentlig modifisert durasjon) gir i tillegg uttrykk for hvor følsom verdien av obligasjonen er for endringer i rentenivået, og forteller hvor mange prosent verdien av obligasjonen vil gå ned med dersom markedsrentene stiger med ett prosentpoeng.
- Egenkapitalinstrumenter.** Finansielle kontrakter der avkastningen er knyttet til en aksjekurs eller verdien av en aksjeindeks. Eksempler er aksjer og futureskontrakter (terminer) på aksjeindekser.
- ESAF.** «Enhanced Structural Adjustment Facility» - ordning med langsiktige lån fra IMF med lav rente til fattige land som har alvorlige problemer med betalingsbalansen. Ble i 1999 erstattet av PRGF.
- ESA.** De tre EFTA-landene Island, Liechtenstein og Norge er, sammen med de 15 EU-landene, medlem av Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS). ESA overvåker EFTA-landenes overholdelse av EØS-avtalen.
- ESB.** Den europeiske sentralbanken, lokalisert i Frankfurt, som fra 1. januar 1999 har hatt ansvaret for å utforme og gjennomføre pengepolitikken innenfor den monetære unionen i EU.
- EUROSTAT.** EUs statistiske byrå.
- FIKS.** Navn på en felles database for Norges Bank, Statistisk sentralbyrå og Kredittilsynet med data for banker og finansieringsforetak (se ORBOF).
- Finansstatistikk.** Statistikk basert på data fra banker og andre finansforetak. Se også ORBOF og Findatr.
- Findatr.** Norges Banks kvartalsvise finansielle sektorbalanser, dvs. statistikk over finansielle fordrings- og gjeldsforhold mellom de ulike sektorene i økonomien.
- F-innskudd.** Bankenes innskudd i Norges Bank til fast rente og løpetid.
- Float.** Floatperiode: Perioden fra det tidspunkt betalers konto belastes et beløp til det tidspunktet mottakers konto godskrives det samme beløp. Floatinntekt: Avkastningen den betalingsformidlende institusjon har av floatbeløpet i floatperioden.
- F-lån.** Bankenes lån i Norges Bank til fast rente og løpetid.
- Foliorenten.** Renten bankene får på sine innskudd fra en dag til den neste i Norges Bank. Foliorenten er det viktigste virkemiddelet i pengepolitikken.
- G10.** En gruppe på opprinnelig 10 land som ble etablert i 1962 da IMF opprettet låneavtalen GAB (General Arrangements to Borrow). De opprinnelige G10-landene er Belgia, Canada, Frankrike, Italia, Japan, Nederland, Storbritannia, Sverige, Tyskland og USA. Sveits ble assosiert medlem i 1964, men betegnelsen G10 ble beholdt. G10 er nå hovedsakelig et samarbeidsforum for økonomisk politikk og finansmarkedspolitikk.
- Grunnfondsbevis.** Et verdipapir som i de aller fleste henseender ligner på en aksje. Det kan utstedes av sparebanker, kredittforeninger og gjensidige forsikringsselskaper for å tiltrekke seg ny egenkapital. Et grunnfondsbevis handles og beskattes på samme måte som en aksje, men skiller seg fra en aksje først og fremst med hensyn til eierrett til selskapsformuen og innflytelse i selskapets organer.
- HIPC.** «Heavily Indebted Poor Country». I 1996 etablerte IMF og Verdensbanken et eget program for å lette gjeldssituasjonen for særlig fattige land med en uholdbar gjeldsbyrde.
- IKT.** Informasjons- og kommunikasjonsteknologi.
- IMF.** «International Monetary Fund» - Det internasjonale valutafondet - etablert i 1944 med formål å fremme valutapolitisk samarbeid og gi lån til land med betalingsbalanseproblemer. I dag er fokus i større grad rettet mot å sikre internasjonal finansiell stabilitet. IMF har 183 medlemsland.

- IMFC.** «International Monetary and Financial Committee» - Den internasjonale monetære og finansielle komite - ble etablert i 1999 av IMF som et rådgivende organ. IMFC etterfulgte den såkalte Interimkomiteen, som ble etablert i 1974. Den møtes to ganger i året.
- IMM-dager.** Vanlig brukte forfallsdager for standardiserte pengemarkedsprodukter (forkortelsen står for International Money Market).
- Importveid effektiv kronekurs.** Indeks som viser verdien av norske kroner målt mot et veid gjennomsnitt av valutaer i 44 land.
- Immuniseringsporteføljen.** En portefølje i valutareservene som motsvarer statens valutagjeld og skal nøytralisere valuta- og renterisikoen i denne.
- Inflasjon.** Vedvarende vekst i det generelle prisnivået. Inflasjonen måles vanligvis ved veksten i konsumprisindeksen (KPI).
- Intervensjoner.** Norges Banks kjøp og salg av utenlandsk valuta med sikte på å påvirke valutakursen. Konkurranssekursindeksen. Indeks som viser verdien av norske kroner målt mot et gjennomsnitt av valutaene til 25 av våre viktigste handelspartnere veid med OECDs konkurransevekter. Indeksen er satt lik 100 i 1990. Stigende indeksverdi betyr svakere kronekurs.
- KPI-JAE.** Et mål på veksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer.
- Kredittindikatorene (K2, K3).** Månedlige indikatorer for kreditt til publikum. De viktigste indikatorene omfatter henholdsvis publikums bruttogjeld til innenlandske kreditorer (K2) og til alle kreditorer, dvs. inkludert utlandet (K3). Publikum omfatter kommuneforvaltningen, ikke-finansielle foretak og husholdninger.
- Kredittrisiko.** Risiko for at kunder ikke oppfyller sine forpliktelser ved forfall.
- Langsiktig portefølje.** En portefølje i valutareservene som skal være tilgjengelig for intervensjoner, men som skal investeres ut fra mer langsiktige hensyn.
- Lender of last resort (LLR).** Betegnelse på sentralbankens rolle som garantist for likviditeten i det finansielle systemet. Dette hører inn under Norges Banks mål om å bidra til stabile og effektive finansmarkeder og betalingssystemer.
- Likviditetspolitiske instrumenter.** De instrumenter Norges Bank benytter i sine transaksjoner med norske banker for å påvirke likviditeten i banksystemet som et ledd i gjennomføringen av pengepolitikken. Disse omfatter folioinnskudd, dagslån, F-innskudd, F-lån og gjenkjøpsavtaler.
- Likviditetsporteføljen.** Den mest likvide delen av valutareservene. Porteføljen forvaltes med sikte på at den kan anvendes ved eventuelle markedsoperasjoner i den løpende gjennomføringen av pengepolitikken.
- Likviditetsrisiko.** Risiko for at man ikke mottar oppgjør av forpliktelser ved forfall. Omfatter dermed risiko for at kunder innfrir sine forpliktelser på et senere tidspunkt enn avtalt, slik at det for tilgodehaver oppstår et likviditetsbehov i perioden fra avtalt oppgjør til oppgjør faktisk skjer.
- M2.** Pengeholdende sektors beholdning av sedler og mynt, ubundne bankinnskudd og banksertifikater. M2 betegnes som det brede pengemengdebegrepet. Se også pengemengden.
- NBMFC.** «Nordic-Baltic Monetary and Financial Committee» - Den nordisk-baltiske monetære og finansielle komité - ble etablert i 1999. Den består av finansråden i finansdepartementet og visesentralbanksjefen i de fem nordiske og tre baltiske land som utgjør en valgkrets i IMF. Komiteen samordner valgkretsens syn på sakene som diskuteres i IMFC.
- NBO.** Norges Banks oppgjørssystem. Alle banker med konto i Norges Bank har i utgangspunktet tilgang til NBO. NBO håndterer blant annet oppgjør av bruttotransaksjoner og nettoavregninger over bankenes konti i Norges Bank.
- NBS.** Norges Banks seddeltrykkeri.
- Nettooppgjør.** Oppgjør av avregning i oppgjørsbank.
- NICS.** Norwegian Interbank Clearing System, som er bankenes felleseide system for avregning og likviditetsinformasjon. I avregningssystemet inngår NICS-masseavregning, som blant annet fanger opp vanlige bankkunders giro-, kort- og sjekktransaksjoner. NICS-SWIFT-avregningen betegner avregningen av de mellomstore og store kunde- og interbanktransaksjoner. NICS er også en kanal for overføring av bruttotransaksjoner fra bankene til NBO.
- NOKAS.** Norsk Kontantservice AS. Etablert 01.07.2001. Norges Bank er deleier sammen med seks andre banker/bankgrupper. Selskapet utfører kantomtåndtering for bankene i Norge og lovpålagte sentralbankoppgaver innenfor kantomtåndteringen for Norges Bank.
- NOS.** Norsk Oppgjørssentral ASA er et clearinghus for hele det norske derivatmarkedet. NOS forestår clearing ved å tre inn i transaksjonen mellom kjøper og selger, og blir den juridiske motparten til begge de opprinnelige partene.
- Nullkupongpapir.** Et verdipapir uten noen periodisk fast renteutbetaling.
- OECD.** «Organisation for Economic Co-operation and Development» - Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling - lokalisert i Paris. Organisasjonen har 30 medlemsland, deriblant Norge.
- Obligasjon.** Langsiktig verdipapir, normalt med opprinnelig løpetid på over ett år. Obligasjoner er vanligvis fritt omsettelige i et annenhåndsmarked.
- Operasjonell risiko.** Risiko for tap (økonomisk tap og / eller tap av renommé) forårsaket av utilstrekkelige eller manglende interne prosesser og kontrollrutiner, eller av eksterne hendelser som påvirker virksomheten.
- ORBOF.** Offentlig Regnskapsrapportering for Banker og Finansieringsforetak. Et samarbeid mellom Statistisk sentralbyrå, Kredittilsynet og Norges Bank om innsamling av regnskapsdata for banker og finansieringsforetak.
- Pengemengden.** Pengeholdende sektors beholdning av sedler og mynt, bankinnskudd og andre finansielle instrumenter som inngår i ulike pengemengdebegreper (se også M2). Pengeholdende sektor består av publikum (kommuneforvaltningen, ikke-finansielle foretak og husholdninger) samt andre finansielle foretak enn banker og statlige låneinstitutter. (Merk at det gjelder andre definisjoner for basispengemengden).
- Pengepolitikk.** Pengepolitikken viktigste oppgave er å opprettholde pengenes verdi. Norges Bank er utøvende og

rådgivende organ for pengepolitikken. Som utøvende myndighet skal Norges Bank innrette virkemidlene i pengepolitikken med sikte på lav og stabil inflasjon. Inflasjonsmålet er 2,5 prosent. Foliorenten er Norges Banks viktigste virkemiddel har to virkemidler i pengepolitikken.

- Petrobufferporteføljen.** En portefølje i valutareservene som samler opp de løpende valutakjøpene som med jevne mellomrom skal overføres til Statens petroleumsfond.
- PRGF.** «Poverty Reduction and Growth Facility» - låneordning i IMF etablert i 1999 med sterk fokus på fattigdomsreduksjon. Lån gis med en rente på 0,5 prosent og 10 års løpetid. Land som søker lån under PRGF, må utarbeide et «Poverty Reduction Strategy Paper» (PRSP).
- Primærhandler.** Et verdipapirforetak som etter avtale med utsteder påtar seg visse plikter, vanligvis mot en form for godtgjørelse, i forbindelse med omsetning av verdipapirer i første- eller annenhåndsmarkedet.
- Reell valutakurs.** Valutakurs justert for forskjeller i prisnivå mellom land.
- Referanseportefølje.** En referanseportefølje er en tenkt portefølje med en bestemt sammensetning av verdipapirer (obligasjonsindeks eller aksjeindeks) som en forvalter resultatmåles i forhold til. Referanseporteføljen representerer en nøytral investeringsstrategi.
- Relativ volatilitet.** Et risikomål som er definert som den forventede differansen (eller mer presist; standardavviket til differansen) mellom den årlige avkastningen på de faktiske investeringene og avkastningen på referanseporteføljen. Avvikene fra referanseporteføljen kan avgrenses ved å sette en øvre grense for forventet relativ volatilitet. Da vil den faktiske avkastningen med høy sannsynlighet variere innenfor et bånd rundt avkastningen på referanseporteføljen. Desto lavere en setter grensen for relativ volatilitet, desto snevrere blir båndet.
- Rentebærende instrumenter.** Finansielle kontrakter der avkastningen er knyttet til en avtalt rente av en pålydende verdi. Et eksempel er obligasjoner.
- Renteforvaltning.** Styring og oppfølging av en portefølje av rentebærende instrumenter.
- RIMINI.** En makroøkonomisk modell utviklet i Norges Bank. Modellen brukes blant annet til å lage fremskrivninger av makroøkonomiske størrelser.
- Risiki (for finansinstitusjoner).** Markedsrisiko: Risiko for potensielt tap i form av redusert markedsverdi som følge av fluktuasjoner i markedene når det gjelder renter, valuta, priser på finansielle instrumenter (aksjer, opsjoner mv). Oppgjørsrisiko: risikoen for tap og likviditetsproblemer i forbindelse med avregnings- og oppgjørsfunksjonene. Omfatter kredittrisiko, likviditetsrisiko og operasjonell risiko. Ved betalingsformidling blir transaksjoner generert av kunder og de resulterende eksponeringer vil ikke være resultat av eksplisitte kredittvurderinger. Dette setter risikoen som oppstår i betalingsystemet i en særstilling. Likviditetsrisiko: risikoen for at en finansinstitusjon eller andre motparter ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser når de forfaller uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av økte kostnader på refinansiering eller stort prisfall på aktiva som må realiseres. Risikoen skyldes først og fremst at finansinstitusjonene,

og spesielt bankene, i stor grad finansierer en forholdsvis langsiktig utlånportefølje med kortsiktige innskudd eller innlån. Kredittrisiko: risikoen for tap på utlån, først og fremst til husholdninger og foretak. Finansinstitusjonenes holdning til pant og deres praksis når det gjelder hvor stort lån som gis i forhold til pantets verdi er også viktig i denne sammenheng.

- SDDS.** «Special Data Dissemination Standard». IMF's forpliktende standard for ulike statistikkområder med hensyn til dataomfang, spesifikasjoner, hyppighet, aktualitet osv. Norge har sammen med 47 andre land forpliktet seg til å følge standarden.
- SDR.** «Special Drawing Right» - spesielle trekkrettigheter - er en internasjonal reservevaluta skapt av IMF i 1969. SDR er en kurv av valutaer bestående av amerikanske dollar (om lag 45 prosent), euro (30 prosent), japanske yen (15 prosent) og britiske pund (10 prosent). I midten av mars 2000 var verdien av 1 SDR om lag 11,7 NOK. IMF benytter SDR som regneenhet.
- SDØE.** Statens Direkte Økonomiske Engasjement i petroleumssektoren.
- Sertifikat.** Kortsiktig verdipapir, normalt med løpetid 12 måneder eller kortere. Se også obligasjon.
- SSB.** Statistisk sentralbyrå.
- Statskasseveksler.** Et nullkupong verdipapir utstedt av den norske stat med løpetid under et år.
- Statssertifikat.** Et verdipapir utstedt av den norske stat med løpetid under et år.
- Strukturell likviditet.** Bankenes innskudds- eller låneposisjon slik den ville vært dersom Norges Bank ikke hadde brukt sine likviditetspolitiske instrumenter
- Styringsrente.** Sentralbankens sentrale rente i utøvelsen av pengepolitikken. I Norge er dette foliorenten.
- Støttekjøp.** En sentralbanks kjøp av en valuta for å øke prisen/kursen på valutaen (se intervensjoner).
- Taktisk aktivaallokering.** Å velge andre aktiva- eller markedssammensetninger enn i referanseporteføljen med sikte på å oppnå høyere avkastning.
- Terminrenter.** Terminrenter er implisitte renter mellom to fremtidige tidspunkter. Terminrentene kan under visse forutsetninger gi uttrykk for markedets forventninger om fremtidig rentenivå.
- Transmisjonsmekanismen.** Pengepolitikken virkemåte på økonomien. Norges Banks renter påvirker aktiviteten i økonomien og inflasjonen gjennom flere kanaler. Renten kan også påvirke kronkursen, blant annet gjennom avkastningen som kan oppnås ved å plassere i kroner relativt til andre valutaer. Normalt vil en rentøkning bidra til å styrke kronkursen. Det vil ha en direkte dempende virkning på prisstigningen gjennom lavere prisvekst på importerte varer. Samtidig vil en styrking av kronkursen kunne bidra til å dempe aktiviteten i norsk økonomi gjennom en svekkelse av konkurransevnen.
- Valutaopsjoner.** En rett, men ikke plikt, til å kjøpe eller selge et bestemt beløp valuta til en på forhånd avtalt valutakurs.
- Valutaeserver.** Norges Banks beholdninger av finansielle aktiva i utenlandsk valuta som skal kunne benyttes i gjennomføringen av pengepolitikken.
- Valutastatistikk.** Statistikk basert på rapporter fra norske

banker av formidlede utenlandstransaksjoner, og norske foretaks direkte rapporter av konto- og mellomregningsforhold med utlandet. Statistikken produseres månedlig av Norges Bank, og er hovedkilden til utenriksregnskapet for Norge som publiseres av Statistisk sentralbyrå.

Valutaswapmarkedet. Et marked der to aktører i dag foretar et bytte mellom to valutaer med avtale om å reversere byttehandelen på et fremtidig tidspunkt til et bestemt kursforhold mellom de to valutaer (valutabytteavtale).

Volatilitet. Et statistisk mål for svingningene i en tidsserie.

VPS. Verdipapirsentralen (VPS) er en privat, selveiende institusjon, opprettet ved lov om verdipapirsentral, som driver et elektronisk rettighetsregister for aksjer, obligasjoner og andre finansielle instrumenter med i hovedsak norske utstedere. De finansielle instrumentene finnes ikke i fysisk form, men er dematerialiserte, dvs at de bare eksisterer som registreringer i VPS. VPS yter tjenester til utstederne av de registrerte finansielle instrumentene og til investorene (eierne av verdipapirene).